

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

ŞUBAT 1984 • YIL : 21 • SAYI : 2

FİYATI : 200 LİRA

Okunması ve 500 / 3

Ekonomik Reformlarda Türk
Modeli Var mıdır? / 5

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Ekonomik Göstergeler / 11

EKONOMİK YORUMLAR / 13

Alber Bilen

A. Aydın DüNDAR

Kemal Kurdaş

Mehmet Şuhubi

Adil Üsküdarlı

Bankacılık Sektörünün Günümüzdeki
Sorunları ve Bazı Öneriler / 45

Prof. Dr. Cevat Sarıkamış

1983 Yılında Emisyon ve Para
Arzındaki Gelişmeler / 51

Dr. Öztin Akgüç

Sermaye Piyasası / 57

Doc. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Ayın Ekonomik Olayları / 63

Dr. Yıldırım Kılış

Yeni Yayınlar / 69

M. Tarık Yavaş

İhracatçının, ithalatçının, kambiyoçunun
ve sanayicinin; son alınan ekonomik
kararlara ilişkin görüşleri.

Türkiye'de
bir bankacılık
geleneęi
vardır.

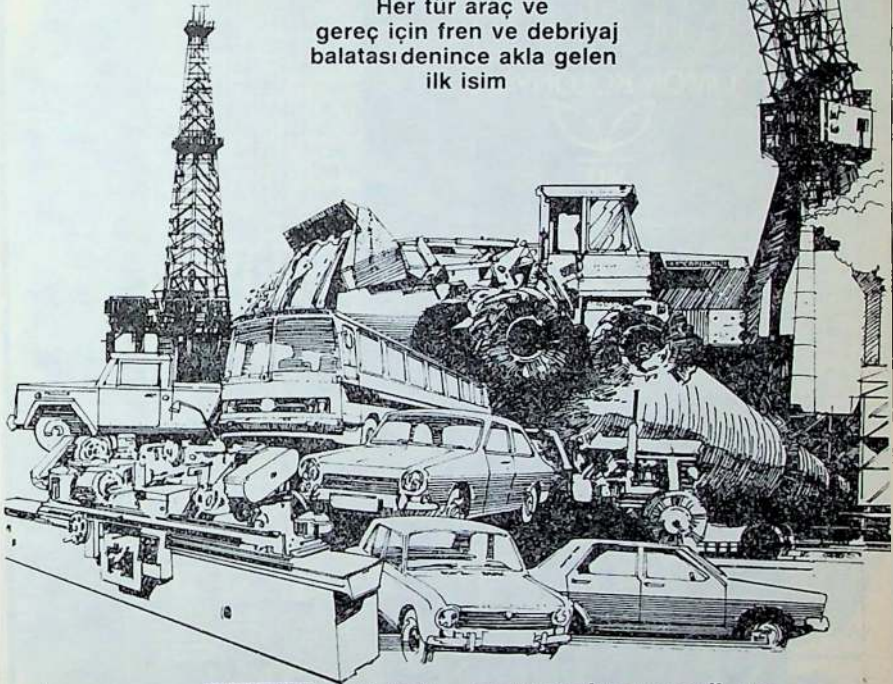
OSMANLI BANKASI

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123, İstanbul tel. 76 30 66 telex. 23228 Ebos tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.
ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

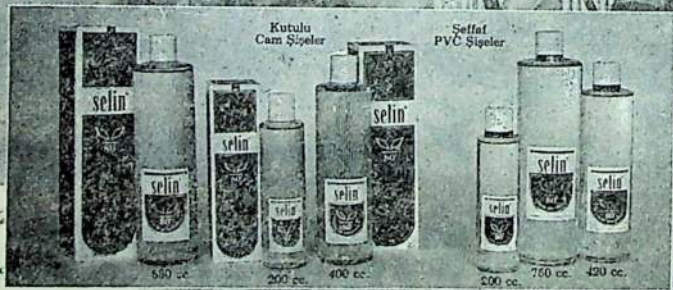
selin®

LİMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yaşantı düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş • **Yazı İşleri Müdürü:** Prof. Dr. Erdoğan Alkin
Danışma Kurulu:

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Dr. Orhan Altın • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal • Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Celikkol • Zzer U. Ciller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşluloğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dünder • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Dr. Halûk Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafooğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazlı Keyman • Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr. Orhan Morgil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tuncsiper • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalın • Doc. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşa

OKURLARA
MEKTUP 1977-1978

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümü, bir öncekinin devamı niteliğindedir; *Hükümet Programı ve uygulamaya sokulan son kararlar hakkında ihracatçının, ithalatçının, kambiyoocunun ve sanayicinin görüşlerini içermektedir.* «Açık Oturum»a katılan konuşmacılar, alınan önlemleri uygulamaya dönük biçimde tartışarak bazı önerilerde bulunmaktadırlar. Hatırlanacağı üzere bir önceki sayıda; «Özal Hükümeti Programının Ekonomik Yanı ve Öngördüğü Kalkınma Modeli» üzerinde teoriye ağırlık verilerek durulmuş, «Kambiyo Rejimindeki Değişiklikler» temel noktalara değinilerek tartışılmıştı.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'ni Yazı İşleri Müdürü ve Danışma Kurulu Başkanı olarak uzun süre amatör ruhla idare eden Prof. Dr. Mustafa A. Aysan yeniden aramızda... Sayın Aysan Mart 1982'de Ulaştırma Bakanlığı'na atanması üzerine Dergi'deki çalışmalarına ara vermek zorunda kalmıştı. Bir süre önce hükümetteki görevini devredip, öğretim üyesi bulunduğu İ.Ü. İşletme Fakültesi'ndeki kürsüsüne dönmüştür. İstanbul'a geldiğinde ilk aradığı ve uğradığı yer Dergi idarehanesi olmuştur. Sayın Aysan'a «Aramıza hoş geldiniz.» diyor ve ilk yazısını bu sayıda sunuyoruz. Öte yandan Dergi'de yer alan ve güncel konuları işleyen diğer yazıların da her zamanki gibi ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

ŞUBAT 1984

YIL : 21

SAYI : 2

200 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No.17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • **TELEFON:** 526 34 11 • **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 2.400.- TL; Öğrencilere 1.200.- TL • **İLAN FİYATLARI:** Arka kapak 30.000.- TL, Ön kapak içi 22.500.- TL, Arka kapak içi 20.000.- TL, Tam sayfa 15.000.- TL, Yarım sayfa 10.000.- TL, Çeyrek sayfa 5.000.- TL, Renk farkı 7.500.- TL • **BASKI:** Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • **Tarihi:** 15 Şubat 1984.

Süper Sistem

Rasyonel bankacılık anlayışı içinde,
sektördeki gelişmeleri izleyen
Garanti Bankası,
formaliteleri sınırlandıran,
işlemleri çabuklaştıran kendine özgü
bir sistemi bütün şubelerinde
uygulamaktadır.

GARANTİ BANKASI

EKONOMİK KALKINMADA TÜRK MODELİ VAR MIDIR?

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

YENİ hükümet ekonomiyi dengeye getirecek bir dizi tedbiri uygulamaya koydukça, ülkemizde ekonomik model tartışmalarını da şiddetlendirmektedir. Aslında uygulamaya konan tedbirler, dış ticaret, kaynak-harcamalar, üretim-tüketim dengeleri bozulmuş, parasının değeri iç ve dış piyasalarda bu dengesizlikler nedeniyle sürekli düşen bir ekonomiye moneter araçlarla denge kazandırma amacına yönelmiş, bilinen ve ekonomi tarihinde çok uygulanmış tedbirlerdir. Bununla birlikte tedbirlerin biraz atılgan ve acele uygulanması yüzünden «ihtilâl, reform» gibi aşırı sözcüklerle ifade edilmesi ve bu tedbirlerle başarıya ulaşmış Japon ve Güney Kore örnekleri ile yapılan karşılaştırmalar, ülkemizde kalkınma modeli tartışmalarını başlatmakta etkili olmuştur. Bu tartışma sağlıklı bir gelişmedir ve sürdürülmelidir. Ancak, bu tartışma içinde ülkemizde uygulanacak ekonomik tedbirlerin halkımızın karakterine, davranışlarına, ekonomik psikolojisine ve özelemlerine uygun olması gerçeği unutulmamalıdır.

Örnek olarak son yıllarda ihracat hacminin ve döviz gelirlerinin art-

tırmasında büyük başarı elde etmiş Japon ve Güney Kore kalkınma modellerini, ülkemizde aynen uygulamak imkânı var mıdır? Oralarda uygulanan usulleri burada aynen uygulamaya çalışmak, son üç yılın yoğun çabalarına rağmen hâlâ dengeleri sağlanamamış ekonomiyi bu dengeleğe yaklaştırabilir mi?

Ülkemizde uygulanan ekonomi politikaları ile elde edilen sonuçlar arasındaki sebep-sonuç ilişkileri, kuşkusuz toplumumuzun gelecekle ilgili beklentileri, ekonomik kararlara karşı davranış biçimleri, belirli ekonomik stratejilerin içinde bulunan teknik özelliklerle ilgili çok karmaşık bir ilişkiler topluluğudur. Bu kısa yazı çerçevesinde bütün bu karmaşık ilişkilerle ilgili kesin sonuçlar öne sürmeye ve konuyu eksiksiz olarak incelemeye imkân yoktur. Ancak bu ilişkilerle ilgili olarak elimizde bulunan bilgiler, konu ile ilgili bazı öngörüler (hipotezler) yapmaya izin vermektedir. Bu yazıda ekonomik model tartışmalarının dayandırılması gereken araştırma alanlarının tespitine çalışılacaktır.

Belirli bir ülkede uygulanan ekonomik politikalarla, elde edilen sonuç-

lar arasındaki ilişkilerin, o ülkede yaşayan insanların beklentileri, özelemleri ve davranış biçimleri ile çok yakından ilişkisi bulunduğu, ekonomik politikalarla ilgili uygulamalardan tespit edilebilmektedir. Bu nedenle, ülkede uygulanacak herhangi bir ekonomik politika tedbirinin, ülkede yaşayan insanların karakterine, toplum dinamiğine, özelemlerine ve davranış biçimlerine uygun olması gereğini, uzun boylu savunmaya ihtiyaç yoktur. Onun için tartışmalar içinde yabancı ülkelerde uygulanan ekonomik politika tedbirlerinin ülkemizde uygulanması ile ilgili önerilerin, uygulamaya konmadan önce bu açıdan iyice incelenmesinde büyük yararlar vardır. Aksi halde, başka ülkelerde çok iyi sonuç veren ekonomik politika tedbirlerinin ülkemizde çok kötü sonuçlar vermesi tehlikesi söz konusudur. Ekonomik politika tedbirlerinin, uygulanmadan önce denemesi imkânı olmadığı için, bu tehlike oldukça büyüktür; sonunda ters sonuçların sıkıntısını, tedbirlerin alınmasında fazla rolü olmayan halkımız çekecektir.

Aslında ülkemizde ekonomik politikaları yönetenlerin yabancı kalkınma modellerini örnek almaları, çok zorunlu değildir. Hiç kuşkusuz, kendi ekonomik politikalarımızı tespit ederken yabancı ülkelerdeki uygulamaları incelemek ve ülkemiz için bazı sonuçlara ulaşmak yararlıdır. Ancak başka ülkelerde çok iyi sonuç vermiş bazı ekonomik tedbirlerin bizde de aynı sonuçları vereceği sonucuna hemen ulaşmak ve bu alanda acele uygulamalara başlamak, iyi bir yöntem değildir. Bunun yerine 1923'ten beri ülkemizde uygulanan ekonomik politika tedbirlerini iyi incelediğimiz tak-

dirde, Türk toplumunun iyi sonuçlar elde ettiği dönemlerdeki ekonomik politika tedbirlerinin bir araya getirilmesi ile ekonomik kalkınmada bir «Türk Modeli»ni oluşturmak mümkün olabilir. Bu takdirde bu kalkınma modeli ile kalkınmakta olan diğer ülkelere de ışık tutabiliriz.

Cumhuriyetimizin ekonomi tarihi, uygulanan ekonomik politikalarla elde edilen sonuçlar arasında aşağıdaki ilişkilerin varlığını göstermektedir :

1 - Enflasyonu, ülke ekonomisinde kalkınmayı kamçılayan bir faktör olarak ele alan ve birçok geri kalmış ülkeyi enflasyonla kalkınma sıçramasına (take-off) ulaştırmayı tekil eden ekonomik kalkınma stratejileri vardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu stratejiler, Hindistan, Pakistan, Çin gibi büyük bir kaderci nüfus kütesine sahip ülkelere tavsiye edilmiş, bazı ülkelerde uygulanmış ve oldukça iyi sonuçlar da alınmıştır.

Bununla birlikte ekonomi tarihimiz, bu tür bir kalkınma stratejisinin bize uygun olmadığını açık ve kesin olarak göstermektedir. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri elde edilebilen rakam ve bilgilerden enflasyon dönemlerinin ekonomik ve sosyal kalkınmanın geriye gittiği dönemler olduğu tespit edilebilmektedir. Bizim en hızlı ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirebildiğimiz dönemler, Türk Lirası değerinin içte ve yabancı paralara karşı sabit tutulduğu dönemler olmuştur. Bu dönemler, 1923 - 38, 1948 - 53 ve 1963 - 73 yılları arasındaki en hızlı ekonomik büyüme dönemleridir. Sabit fiyatlarla GSMH'nın yıllık artış hızı ilk dönemde % 7,4, ikinci dönemde % 7,9, üçüncü dönemde % 6,7 olmuştur. Bu yüksek büyüme dönemleri

aynı zamanda nispi fiyat istikrarı dönemleridir (!).

Buna karşılık 1938 - 48, 1954 - 58 ve 1974 - 80 dönemlerinde ülkemizde enflasyon Dünyada az rastlanan yıllık hızlara ulaşmış ve büyüme hızı ilk iki dönemde sırasıyla yılda % 1,2 ve % 4 düzeyine kadar düşmüştür. 1974-80 dönemi, enflasyonun büyüme hızı üzerindeki etkileri açısından ilgi çekicidir. Dönemin ilk yarısında (1973 - 77) büyüme hızı % 6,5 olmakla birlikte, dönemin başındaki % 8'lik düzeyden 1977'de % 4'e, enflasyonun iyice hızlandığı (yılda % 81) 1979'da % 4'e ve enflasyonun yılda % 100'ü aşığı 1980'de de % -1'e düşmüştür.

Bu gelişmenin nedenleri, bilimsel araştırmalarla iyice incelenmiştir. Ancak, bu konuda elde edilen bilgiler, Türk halkının enflasyonsuz bir ortamda daha hızlı kalkındığı gerçeğini açıkça göstermektedir. O halde Türk Kalkınma Modeli'nin birinci özelliği tespit edilebilir: Daha hızlı ekonomik kalkınma istiyorsak, enflasyonu sistemden çıkarmalıyız.

Bu açıdan yeni hükümetin enflasyonu durdurmak için aldığı tedbirleri desteklemeliyiz.

2 - Yukarıdaki hızlı ekonomik kalkınma dönemleri, düşük büyüme dönemlerinin özellikleri ile karşılaştırılınca Türk Modeli'nin diğer özellikleri tespit edilebilmektedir:

a. Bu hızlı büyüme dönemleri, yabancı paralar karşısında Türk Lirası değerinin Avrupa borsalarında sabit kaldığı dönemlere rastlamaktadır. Bu hızlı büyüme dönemlerinin son

ikisi büyük devalüasyonları izlemiştir. Bu iki gerçek, modelin ikinci özelliğini tespit etmekte yarar sağlayabilir: Ekonomik politikanın asıl hedefi, yabancı ülke borsalarında serbestçe teşekkül eden Türk Lirası değerinin düşmesini engellemek olmalıdır. İçerde uygulanan sabit kur politikasının bu konuda etkisi yoktur. İçerde uygulanan kur politikası ne olursa olsun, Türk Lirası'nın yabancı ülkelerdeki değeri sabit tutulabilir, ya da daha iyisi gittikçe değeri artırılabilirse, büyüme hızı da o kadar artırılabilir. Toplumumuz, parasının Avrupa'daki değerinin sürekli ve hızlı biçimde düşmediği dönemlerde ekonomik kalkınma çabalarında daha başarılı olmaktadır.

b. Bu hedefe yaklaşabildiği dönemlerde Türk milletinin ekonomik kalkınmada çok daha büyük başarılar elde etmesi, modelde, dış ticaret dengesinin (döviz gelir ve giderinin değil; cari işlemler dengesinin değil) sağlanmasına büyük öncelik verilmesini gerektirmektedir.

c. Dış borçlanma ve yabancı ülkelerdeki işçilerimizin yurda gönderdiği dövizlerle sağlanan dış ödeme rahatlığının, kalkınmanın sürekliliğini sağlayamadığı cumhuriyetimizin ekonomik tarihinde açıkça sergilenmiştir. 1973 - 77 dönemindeki borçlanma ve işçi dövizleri hızlanması 1977'de ekonominin dış ödemeler açısından tümünden tıkanmasına neden olmuştur. 1983'te ihracat gelirimizin 1/3'ü dış borç ana para ve faiz ödemelerine gitmektedir. O halde Türk Kalkınma Modeli, bu kaynaklara fazla güvenmeden kalkınmanın yolunu bulmalıdır. Türk Modeli'nin üçüncü özelliği ortaya çıkmaktadır: Dış borçlanmaya fazla güvenmemelidir. Ekono-

(!) Merih Celasun, «Sources of Industrial Growth and Structural Change», World Bank Staff Working Papers, No. 614, S. 6-7.

mik model, bu kaynaktan bağımsız olarak düzenlenmelidir. Yeni hükümetin ithalatı serbest bırakması, onu besleyecek ihracat olmadan başarılı olacak bir politika değildir. Buna benzer politikalar, 1923 - 1929 ve 1950 - 54 dönemlerinde uygulanmış, ancak bu şart yerine gelmediği için başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

d. Türk Lirası'nın iç ve dış değerinin sürekli düşmesini durdurmak için, en önemli şart banknot hacmi genişlemesini durdurmaktır. Yukarıda belirlenen hızlı büyüme, nispi fiyat istikrarı, nispeten küçük dış ticaret açıkları dönemlerinde banknot hacmi artışları da yavaştır. Araştırmalar, fiyatlar genel seviyesinin en önemli tayıncı etkeninin banknot hacmi olduğunu göstermektedir. O halde Türk Modeli, banknot hacmindeki artışla-

rın durdurulması varsayımı ile düzenlenmelidir.

e. Hızlı büyüme dönemleri, ekonomide serbest piyasa şartlarının daha etkili olduğu zamanlara rastlamaktadır ve rekabet ortamında daha başarılı olmaktadır. Düşük büyüme dönemleri, hükümetlerin ekonomiyi bütün ayrıntılarıyla Ankara'dan yönetmeye çalıştıkları dönemlere rastlamaktadır. Bu imkânsız olduğu kadar, Türk milletinin istekleri dışında bir uygulamadır. O halde model, tarım ve sanayi ürünlerinin, hizmet üretiminin fiyatlarına, üretim miktarlarına ve ekonominin bütün yönlerine devletin müdahalelerini azaltacak tedbirleri içinde bulundurulmalıdır. Yeni hükümetin bu yönde atacağı her adım desteklenmelidir.

f. Ekonomik tarihimiz, devletin

İthalat, İhracat ve
tüm kambiyo işlemlerinizde
hızlı ve etkin servis.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

"size avantaj sağlar"

ekonomiye piyasanın istekleri, yani halkın mal ve hizmet taleplerini gözönüne alarak müdahale etmesinin gereğini de açıkça göstermektedir. Türk milleti, ekonomik tarihinin hiçbir döneminde KİT'lere, devletin ekonomiye yatırım yaparak doğrudan müdahale etmesine karşı çıkmamıştır. Aksine, halk eğilimleri üzerinde yapılan çok az sayıdaki araştırma, milletin KİT'lerden, talep ettiği mal ve hizmetleri kârlı ve verimli işletmeler kurarak işsizlere iş, geri kalmış yörelere ekonomik kalkınma sağlanmasını, mümkün olan en düşük fiyatlarla, en ileri teknolojilerin kullanılması sonunda üretilecek kaliteli mal ve hizmetlerin sağlanmasını istemektedir. Son 60 yılda KİT'lerle ilgili ne kadar kanun çıktı ve araştırma yapıldı ise, onların içinde ve kanun gerekçelerinde milletin bu özlemleri dile getirilmiştir.

Ancak, Türk ekonomik kalkınmasının en başarılı olduğu dönemler KİT'lerin pazar ekonomisinin kurallarına uygun olarak çalıştırdıkları dönemler olmuştur. KİT'lerin kârlı ve verimli çalıştırdıkları ve yatırımları için kaynak yaratır durumda buldukları dönemler, ekonominin en hızlı büyüdüğü dönemler olmuştur.

g. Milletimiz, KİT'lerin iyi çalıştırılması için tasarruflarını bu işletmelere yatırarak katkıda bulunmayı da istemekte ve her fırsatta bunu ispat etmiş bulunmaktadır. Tasarruf bonoları, MEYAK fonu, Ereğli Demir Çelik, Karadeniz Bakır İşletmeleri gibi halkın devlete olan güvenini sarsan uygulamalara rağmen, 200'den fazla KİT iştirakine, hisse senedi satın almak sureti ile yapılmış önemli tutarda halk sermayesi vardır. DESİYAB'ın işçi şirketleri ile ilgili uygulamaları, bu konuda sayısız örneklerle doludur. Sermaye Piyasası Kurulu'ndan son yapı-

lan açıklamaya göre ülkemizde 100 ortaktan fazlasına sahip anonim şirket sayısı 800'ün üstüne çıkmıştır. O halde Türk milleti, KİT'lerin sermayesine katkıda bulunmak ve endüstri mülkiyetinin çok sayıda kişilere bölünmesini istemektedir. Türk Kalkınma Modeli'nin bu isteklere uygun bulunması gerekir.

Yukarıdaki kısa özet bile, Türk Ekonomik Kalkınma Modeli'nin temel özelliklerini şöyle göstermektedir :

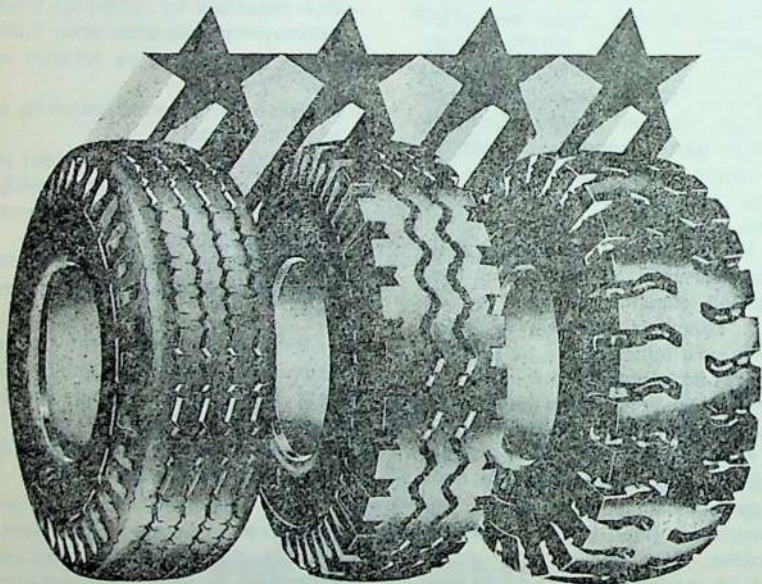
- Enflasyonsuz, banknot hacmi sürekli şişmeyen, yabancı paralar karşısında değeri düşmeyen bir Türk Lirası'nın geçerli olduğu;
- Dış ticaret dengesini koruyan;
- Dış borçlanmayı en azda tutan;
- Özel teşebbüs ve devlet işletmelerinin aynı piyasa ekonomisi kurallarına göre serbestçe rekabet ettiği;
- Piyasaya devlet müdahalelerinin en azda tutulduğu;
- Devlet işletmelerinin de serbest piyasa ekonomisi kurallarına uyduğu ve kârlı, verimli ve kaynak yaratır biçimde çalıştığı;
- KİT ve Sanayi Mülkiyetinin küçük hisselerle halk arasında yaygınlaştığı;

bir ekonomik kalkınma modelini benimsemek ve ısrarla uygulamak, ülkemizi kısa sürede «kendi kendini besleyen hızlı bir büyüme» sürecine ulaştırabilir. Ekonomik tarihimiz, bu konuda açık deliller vermektedir.

Yüce milletimizin özelemlerine, beklentilerine, davranış biçimlerine uygun bir «Türk Kalkınma Modeli'nin geliştirilmesi ve uzun yıllar değiştirilmeden uygulanmasının sağlanması, bizim neslin ekonomi uzmanlarına ve ülkemiz yöneticilerine meydan okumaktadır.

Yeni

LASSA Dört Yıldız

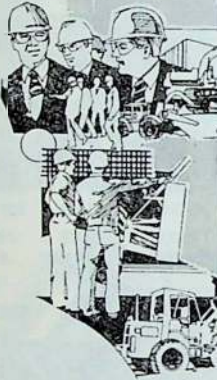
LASSA
"sağlam, garantili"

ekonomik göstergeler

	1981	1982	1983		
			Eylül	Ekim	Kasım
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1101.7	921.9	1120.0	1087.2	1334.4
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	386.4	542.7	541.9	667.8	678.3
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	920.3	910.5	965.4	1056.8	1083.1
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	261.9	266.2	289.7	291.1	312.3
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	1948.1	2614.8	2638.1	2702.5	
Ticari	469.8	660.1	530.1	546.3	
Tasarruf	901.2	1508.6	1732.0	1759.0	
Vadesiz Tasarruf	223.5	274.2	413.0	424.9	
Vadeli Tasarruf	677.6	1234.4	1319.0	1334.1	
Resmi	157.4	220.3	267.9	293.2	
Bankalar	111.8	220.4	98.3	91.9	
Diğer Mevduat	8.0	5.3	9.7	12.0	
Toplam Krediler	1391.9	2044.2	2238.7	2263.6	
Tarım	340.2	353.7	343.6	353.3	
Kalkınma Bankaları	63.5	90.5	105.2	107.0	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	63.3	91.7	110.7	112.2	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	19.7	34.5	52.0	54.9	
Denizcilik	15.4	34.4	41.9	43.2	
Ticari, Sınai, Sair	880.4	1428.7	1564.4	1571.9	
İller Bankası	9.5	10.7	20.8	21.1	
PARA ARZI (milyar TL.)	872.8	1375.5	1451.0	1565.1	1581.0
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bank.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	3858.8	4816.5	5988.4	6138.0	6424.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	3395.9	4030.6	4954.1	5146.3	5455.7
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	4630.4	6126.3	7712.3	7924.8	8039.8
İstanbul Geçinme İndeksi	4294.5	5567.3	6800.2	7144.3	7336.8
Ankara Geçinme İndeksi	3523.2	4557.0	5629.3	5788.9	5935.8
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	8933.4	8842.0	6527.4	7319.5	8144.9
Dışsatım	4702.9	5746.0	3907.9	4474.1	5053.0
İşçi Dövizleri	2489.6	2186.6	1216.1	1326.4	1429.8

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmelidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

Tasarruflarınızı
yüksek ve güvenceli
gelire kavuşturmak mı
istiyorsunuz?

Dış ticaret veya
sanayi alanlarında
çalışmalarınızı geliştirmek mi
istiyorsunuz?

Kambiyo
ilişkileri yönünden
sorularınız mı var?

**önce bize
danışınız...**

**TÜRK
DIŞ TİCARET
BANKASI**

"çağdaş banka"

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Alber BİLEN
- Kemal KURDAŞ
- Mehmet ŞUHUBİ
- Adil ÜSKÜDARLI

YÖNETEN :

- A. Aydın DÜNDAR

İhracatçının, ithalatçının, kambiyoğunun ve sanayicinin son alınan ekonomik kararlara ilişkin görüşleri.

DÜNDAR — Toplantıya hoş geldiniz. Dergimizin Ocak 1984 sayısının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «Özal Hükümeti Programının Ekonomik Yanı ve Öngördüğü Kalınma Modeli» üzerinde teoriye ağırlık verilerek durulmuş; ayrıca «Kambiyo Rejimindeki Değişiklikler» temel noktalara değinilerek tartışılmıştı. Bilindiği gibi, 19 Aralık 1983'de Hükümet Programı'nın yanı sıra yayınlanan «Faiz Kararnamesi»ni, 29 Aralık'da yayınlanan «Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 28 sayılı Karar» ve buna ilişkin «Tebliğ» ile «İthalat ve İhracat Tebliğleri» izlemiştir. Daha sonra 19 Ocak 1984, 21 Ocak ve 25 Ocak'da yayınlanan kararlar gelmiştir. Aslında son ekonomik kararların başlangıcı, 24 Ocak 1980'de yürürlüğe konan ve Özal Hükümeti'nin kurulmasına kadar uyu-

lanagelen kararlardır. Şimdi bunları yenileyen ve bütünleyen birtakım kararlar alınmaktadır. Bu kararlar hakkında ihracatçının, ithalatçının, kambiyoğunun ve sanayicinin görüşleri nelerdir? Burada bu görüşleri gün ışığına çıkarmak için toplanmış bulunuyoruz. Alınan son kararları, daha çok uygulamaya dönük bir biçimde tartışmak; kararlarda boşluklar varsa, bunları doldurmak için alınması gereken önlemleri belirlemek istiyoruz.

Müsaade ederseniz, tartışma konumuz olan kararların hem hatırlanması hem de genel değerlendirilmesinin yapılması açısından ilk sözü Sayın Kurdaş'a verelim.

KURDAŞ — Çok teşekkür ederim. Özal Hükümeti'nin programı ve aldığı ilk tedbirler dizisi ile ilgili ola-

rak yaptığımız ilk toplantıda, programda yer alan üç temel ilke ile mutabık olduğumuzu bildirmiştik. Bu ilkeleri de; (1) Ekonomide piyasa mekanizmalarının hâkim kılınması, (2) Enflasyonun kesinlikle önlenmesi, (3) Ekonomik tedbirlerin sosyal adaletin sağlanması yönünde ve bu hedefe dönük olarak alınması şeklinde özetlemiştik. Ayrıca hükümetin bundan sonra alacağı her tedbiri özellikle bu üç temel ilke açısından değerlendirmesi gerektiğini önermiştik. Dış ticaret ve kambiyo alanlarındaki kararları da bu açıdan inceleyerek, alınan tedbirleri piyasa sistemine bir yaklaşım olarak akılcı ve cesur bulduğumuzu; ikinci toplantımızda belirtmiştik. Ancak bu tedbirlerin başarısı için, asgari dört şartın hep birlikte yerine getirilmesinin zorunlu olduğunu da özellikle vurgulamıştık. Bu şartları da şöyle tespit etmiştik: Döviz kuru, ekonomide cari işlemler hesabını, bir başka deyişle ekonomideki döviz arz ve talebini dengeye getirecek bir düzeye kadar serbestçe devalüe olmalı, ondan sonra da serbestçe dalgalanmaya bırakılmalıdır. Yani piyasadaki şartlara göre, döviz kurunun serbestçe belirlenmesine müsaade edilmesini önermiştik.

DÜNDAR — Hatırlatmak için bir noktaya değinmek istiyorum. Acaba, önce hükümetin bir devalüasyon yapması, ardından da döviz kurunu serbest bırakması mı öneriliyor?

bir piyasa sisteminde
döviz kurunu
piyasa değerlendirir

KURDAŞ — Şimdi oraya geleceğim. İkinci temel şart, enflasyonun aşağıya çekilmesidir. Şöyle ki, kamuoyunda enflasyonun düştüğü, yakında daha da düşeceği, hatta sıfırlana-

cağına dair bir kanı uyandırılmalıdır. Hükümetin aldığı kararların başarısı için öngördüğümüz üçüncü şart, ekonomide mevduat faiz oranlarının, aynı Türk Liralının dövize yatırılmasından doğabilecek getirinin üstünde, ya da en az ona eşit bir düzeyde tutulmasıdır. Ayrıca; mademki ekonomi politikada genelinde serbestiye gidiyoruz ve piyasa şartları içinde bir kur politikasını öngörüyoruz, şu halde hiç kimseye her ne şekilde ve bahane ile olursa olsun kur garantisi verilmemek gerekir. Bu da dördüncü şartımızdır. Bunlara bağlı olarak diğer bir temel önerimiz de; teşviklerde, prim uygulamalarında ve fon alımlarında aşırılıklara gidilmesi; haksız kazançlara ve çarpıklıklara olanak verilmemesidir. Ashında bunları düşük düzeyde ve makul ölçülerde tutulmak kaydıyla tavsiye ediyoruz.

Bu genel çerçeve içinde, Aralık 1983'den bu yana; faiz politikasında, dış ticaret politikasında, döviz kuru politikasında ve genellikle kambiyo sisteminde alınan tedbirlere baktığımız zaman; bunlar, piyasa sistemine yaklaşış yönünde atılmış cesur adımlar olarak görülüyor. Eski uygulamalarla kıyaslanarak değerlendirildikleri takdirde; bu adımlar hayli büyük, önemli ve bazı bakımlardan devrimci olarak tanımlanabilecek kadar cesurdur. Ancak geçmişe değil de, olması lazım gelen bir kıstasa göre baktığımız zaman, bu tedbirlerin hayli daraldığını ve kısaldığını görüyoruz. Böyle olunca da kurulmakta olan düzenin bir nevi geçici rejim olarak tanımlanmasının daha uygun düşeceği kanısına varıyoruz. Bu kanıya nasıl vardığımızı, kambiyo sistemini ele alarak, uygulamaya yapılan müdahaleleri ve bundan doğan sakıncaları açıklayarak belirtmeye çalışayım.

Örneğin; Türkiye'de döviz kurunun belirlenmesi yeni düzenlemede

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Adil Üsküdarlı (Osmanlı Bankası A.Ş. Genel Müdür Muavini), Celâlettin Özgen (Okumuş Holding A.Ş. Genel Koordinatörü), Kemal Kurdaş (Ortaoğu Teknik Üniversitesi eski Rektörü ve eski Maliye Bakanı), A. Aydın DüNDAR (Okay İç ve Dış Ticaret A.Ş. Murahhas Üyesi), Alber Bilen (Türk-Henkel Kimyevi Maddeler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Murahhas Üyesi ve Genel Müdürü) ve Mehmet Şuhubi (İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkan Vekili ve İhracatçılar Birliği Başkan Vekili); Hükümet Programı ve son alınan ekonomik kararların tartışıldığı «Ekonomik Yorumlar» toplantısında bir arada görülmüyorlar.

yine Merkez Bankası'na bırakılmıştır. Merkez Bankası Türk Lirası'nın değerini piyasa şartlarına göre belirleyebilmek için gerekli önlemleri almayı, uluslararası pazarlarda döviz ve Türk Lirası ile ilgili işlemleri yapmayı yetkilidir. İşte bu bir piyasa sistemi değildir. Çünkü piyasa sisteminde döviz kurunu piyasa değerlendirir. Kuru, piyasadaki döviz arz ve talebi belirler. Merkez Bankası o sisteme ancak döviz satarak veya alarak müdahale eder. Kuru böylece kontrol ve idare etmekle yetinir. Getirilen sistemde döviz kurunu Merkez Bankası'nın belirlemesi, ilk bakışta pek önemli görülmemeyebilir. Fakat bence uygulamada bunun sakıncası hemen ortaya çıkacaktır ve çıkmıştır. Biliyorsunuz, Türkiye döviz kuru politikasında 1983 yılında önceki iki yıla kıyasla hayli muhafazakâr hareket etmiştir. Döviz kuru yeterince ve za-

manında ayarlanamamıştır. Döviz kuru düşük tutulmuştur. Şimdi yeni liberasyon tedbirlerine paralel olarak döviz kurunu serbest bıraksanız, demin değindiğim düşüklüğün ve suniliğin baskısı altında kurda büyük bir sıçrama olacaktır. Oysa bu sıçramayı devlet yapabilir. Merkez Bankası önce düz bir devalüasyonla döviz kurundaki fazla değerlendirilmişliği giderir, kuru denge düzeyine yükseltir, ondan sonra da kuru dalgalanmaya bırakır. Tabii gerekli düzenleyici müdahaleleri de uzaktan yapardı.

DÜNDAR — 24 Ocak 1980'de olduğu gibi mi?

KURDAŞ — Evet. Ama bu yapılmadı. Döviz kuru konusunda Merkez Bankası ürkek adımlar attı. Böylece döviz kuruna olan güven sarsıldı. Fazla değerlendirilmiş kur ortaya çıktı.

Merkez Bankası'nın bundan sonra da cesur adımlar atabileceğini ve döviz kuru politikasında bir piyasa ekonomisinin gerektirdiği düzeye yakın tespitler yapabileceğini hiç sanmıyorum. Çünkü demokratik bir düzene, politik etkilerin kuvvetli olduğu bir düzene girdik. Merkez Bankası'nın döviz kurunda yapacağı en ufak düzenleme, muhalefet partilerini harekete geçirecek, dolayısıyla devleti ürkütacaktır. Kurun tespitinin piyasanın otomatik mekanizmalarına bırakılmamasının sakıncalarını daha şimdiden görüyoruz.

Bu arada bir hata daha yapıldı. Sanıyorum bugünkü çıkmazımızın nedeni de odur. Devletin döviz kurunu yüksek bir devalüasyonla denge kuru düzeyine getirmesi, buna paralel olarak da ihracata verdiği aşırı oranlı primleri düşürmesi beklenirdi. Oysa döviz kuru düşük tutulmuş, ihracata verilen primler ise devam ettirilmiştir. Bugünkü prim sistemi Nisan 1984'e kadar aynen yürüyecektir. 1.4.1984'de vergi iade oranları % 80'e, daha sonra Eylül'de de % 55'e düşecek ve böylece devam edecektir. Bu uygulama Türkiye'de kendiliğinden bir karaborsa yaratmıştır. Bugün, ihracatı bir iken beş göstermek, % 10 fark ödeyip karaborsadan aldığını devlete satarak devletten % 30 prim almak kazançlı bir durumdur. Bugünkü sistemde hatta bankalardan döviz alıp karaborsaya satmak bile kazançlıdır. Böylece Türkiye'de uzunca bir süre karaborsa canlı tutulmuş olacaktır. İhracatçı kesimi karaborsadan döviz tedarik edip devlete satarak yüksek prim alacak, buna karşılık karaborsaya bir prim ödeyecektir. Havadan kazanç sağlama süreci de devam edecektir. Dikkat edildiyse, kararların alınmasını izleyen ilk günlerde karaborsa birden kayboldu. Eski tip rasyonel bir uygulama yapılacağı sanıldı. Vaktaki ihracata yüksek primlerin verilmesine devam edildiği, döviz

kurunun ise ürkek saptandığı görüldü, karaborsa yeniden canlandı. Üstelik, döviz kuru yüksek tespit edilse dahi, ihracata verilen aşırı primler yüzünden, karaborsa yine de canlı kalacaktır. Rasyonel bir düzenlemede kuru dengeye yakın bir düzeye getirmek, ihracat primlerini de çok düşük tutmak gerekirdi.

DÜNDAR — Burada bir soru sorabilir miyim? Diyelim ki biz ihracata % 20 prim veriyoruz. Sizin görüşünüze göre, karaborsa fiyatı bu % 20 tavanının altında kalacaktır. Çünkü karaborsa fiyatı % 20'den yukarı çıkarsa, bu mekanizmanın o yoldan kazanç sağlamak isteyen girişimciye bir yararı olmaz. Acaba doğru mu düşünüyorum?

döviz kurunun düşük,
ihracata verilen
primlerin yüksek olması;
karaborsaya yol açıyor

KURDAŞ — Sorunuzu cevaplamaya çalışayım. Tabii burada öncelikle bir itham söz konusu. Şöyle de sorabilirdiniz: «Kemal Bey, hatırladığınızın göre siz yirmi yıldır ihracatçıların baş üstünde tutulması gerektiğini, ihracatçıya en elverişli şartların sağlanmasını savunuyorsunuz; şimdi görüş mü değiştirdiniz?» Diyorum ki, evvela bir piyasa sistemi içinde ihracatçıya dövizinin gerçek değerini verecek bir mekanizma kurulsun. O zaman ihracatçıya ekstra masrafları için böyle aşırı primler vermek zorunluluğu ortadan kalkacaktır. Örneğin; döviz kurunu 300'de tutup ihracatçıya % 30 prim vermek yerine, 350'de tutup ya da 350'ye kadar gitmesine müsaade edip ihracatçıya % 5 - % 7 civarında bir prim ödemek, daha akılcı bir politika olur. O zaman karaborsa teşekkül etmez. Şim-

di Türkiye karaborsayı kendi elleriyle yaratmıştır. Döviz kuru düşük tutulmakta, ihracata çok yüksek primler verilmektedir. Biliyorsunuz ihracatta 30 milyon doları dolduranlar ayrıca ekstra prim alıyorlar. Bu yüzden karaborsadan döviz bulup devlete satmak kârlı olmaya devam ediyor. Başka bir deyişle bu tür ihracat kârlı oluyor ve dolayısıyla karaborsayı besliyor. Böyle olunca da Ankara'daki ilgililer paniğe kapılıyorlar.

Kemal KURDAŞ

Çünkü karaborsayı kaldıracaklarını ümit ediyorlardı. Oysa karaborsa kalkmadı. Bu sistem devam ettiği sürece de kalkmayacaktır. Öte yandan politik baskı da geldiği için, Ankara'daki ilgililer döviz kurunda da cesur hareket edemiyorlar. Bocalıyorlar ve giderek bir çıkmaza giriyorlar. Bir ilginç nokta da ihracata verilen prim oranlarının aylara göre değişmesi...

DÜNDAR — Ama kademeli bir indirme var.

KURDAŞ — Fakat Eylül 1984'e kadar önemli primler vermeye devam ediyorsunuz. Üstelik bu uygulama bazı kazanılmış haklara da ters düşüyor. Varsayalım ki geçen yıl bir gemi inşası için iki yıl süreli bir dış anlaşma yapılmış. Tersane o zamanki teşviklere göre alacağı primi hesap etmiş ve fiyatını ona göre vermiş. Yeni sisteme göre o tersane dövizini Nisan ayına kadar % 100, yani eski düzeyde Eylül ayına kadar getirirse eski düzeyin % 80'i, daha sonra getirirse % 55'ine kadar prim alacak. Yani bir yandan kazanılmış hakları korumamış oluyorsunuz, öte yandan yeni ihracata aşırı bir imkân yaratıyorsunuz. Dolayısıyla karaborsa yaratıyorsunuz. Şimdi olacak olan şudur: İhracat patlamış gibi görülecektir. Oysa Türkiye'ye girecek işçi dövizleri gibi birtakım kalemler, sanki ihracatmış gibi gelecektir.

Bir piyasa sistemine, sistemin mantığı dışında bir müdahalelerde bulunursanız, tesadüfen doğru olursunuz. Çok defa da yanlış düşersiniz. Bu kararları alan, tebliğleri yazan ya da sistemi kuranlara; «İhracatçıya bir süre yüksek prim vermeye devam edin.» önerisinde bulunan kişi veya kişiler, eminim ki iyi niyetlidirler. Ama bu tür idari düzenlemelerin ekonomide ne gibi yankılar yapacağını hesap etmemiş görülüyorlar. Biz bu tür tedbirlerin ekonomide çarpıklıklar yarattığını, haksız kazançlar ve yapay rantlar doğurduğunu geçmişte gördük. Bir yandan doğru kararlar alınıyor, öbür yandan eski alışkanlıklar sürdürülerek sistem hastalıklı hale getiriliyor.

Örneğin; ihracat için getirilen sistemin, kanımca bir pazar ekonomisi ile en ufak bir ilişkisi yoktur. Çeşitli düzenlemeler, iadeler, teşvikler, oranlar, kademeler görüyoruz. Yani faiz sisteminden daha muğlak bir ihracatı teşvik mekanizması var. Her maddesi ile tamamen Ankara'nın tak-

dirine bağlanmış çapraşık bir sistem. İşin içinden ancak süper uzmanlar çıkabiliyor. Doğrusu, bizim gibi sade vatandaşlar bunu okuyup çözemiyor. Tabii bir piyasa sisteminde böyle düzenleme olamaz, olmamalı. Bütün işler Ankara'nın takdirine bırakılırsa, sistemde daha birçok çarpıklıklar yaratılabilir.

Kanımcı bir piyasa sisteminde ihracatçı için en büyük teminat ya da ihracatçıya yapılabilecek en büyük hizmet; döviz kurunun gerçekçi olarak, serbestçe ve ekonomiyi dengeye getirecek düzeyde belirlenmesine müsaade edilmesidir. Bunun dışında hiç bir şey yapılmaya bile, kanımcı Türk ihracatçısı dünya pazarında yerini bulur; yatırımlar rasyoneleşir. Türkiye dünyaya açılır. Mevcut teşvik sistemleri ile hastalar yaratılmaktadır. Sonra bu hastalara nefes almak imkânını sağlamak için sistem daha da bozulmaktadır.

Genellikle ihracatçıların bana söyledikleri şudur: «Bazı ihracat kalemelerine % 30 prim vermezseniz, ihracat işi yürümez.» «Peki, ya gerçek döviz kuru verirse, ihracat yine de yapılamaz mı?» diye sordüğümüzde; «Ona rağmen % 30 prim gerekir.» şeklinde cevap veriyorlar. Bu demektir ki hasta bir sanayi kurmuşuz. Oysa böyle birkaç hasta için sistem bütünü ile hasta haline getirilmemelidir. Bugünkü hükümetin bu tür alışkanlıklarının fazla olduğu görülüyor. Beni endişeye düşüren de budur. Aslında örnekleri çoğaltmak mümkün. Bir piyasa sistemi ile uyuşmayacak ön yargılar, tercihler ve kurallar ithalat için de söz konusu. Bütün diğer sahalarda da bolca var. Üstelik bu hatalar yeni idare için birtakım ağır ithamlar da getiriyor. Doğrusu bir nokta beni çok korkutuyor. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra da aynı korkuyu duymuşumdur. Şöyle ki; fikir doğru, ana prensipler doğru; ama uygulamada yapılan hatalar, ki-

şisel tercihler, ithama yol açan tutumlar yüzünden; sistemin bizatihi kendisi tartışma konusu yapılıyor ve itibarsız hale getiriliyor. Bir piyasa sistemine dönüş hareketi Türkiye için kaçınılmazdır. Yapılan hatalar yüzünden kurulan sistem itibarsız hale gelecek ve biz tekrar eski karanlık günlere gömüleceğiz, diye endişe ediyorum.

DÜNDAR — Teşekkürler Sayın Kurdaş. Yerî gelmişken sözü Sayın Özgen'e vermek istiyorum. Çünkü yapılan açıklamalar ihracat ağırlıklı idi. Sayın Özgen'den özellikle şu noktalara ışık tutmasını rica edelim: Yeni alınan bu kararlar, 24 Ocak 1980'den 6 Kasım 1983'e kadar uzanan dönemde alınan kararlara nazaran, uygulamacılar açısından ne gibi yenilikler ve değişiklikler getiriyor? Bu aşamada ayrıntılara girmek yerine önemli noktaların altını çizmek, sanırım daha yararlı olacaktır. İkincisi, Sayın Kurdaş'ın biraz önce üzerinde önemle durduğu bir mesele var: Denge kurunun ya da gerçekçi piyasa kurunun ön planda tutulması ve giderek ihracattaki teşviklerin kaldırılması... Anladığımı kadarı ile, uygulamayı işin tabiatına sokarsak, uzun vadeli ve gerçekçi bir ihracat gelişmesini sağlayabiliriz. Acaba bugünkü uygulamamızla rasyonel miyiz, değil miyiz? İhracatımızı suni teneffüslere sonuna kadar devam ettirebilir miyiz? Bu konuda ihracatçı olarak siz ne düşünüyorsunuz? Bir noktayı daha ilave etmek istiyorum. Sanırım yeni kararlarla ihracat kredilerinin faizlerinde bir miktar artış oldu. Öte yandan ihracatın finansmanı için 800-900 milyarlık bir fonun ayrılacağını, günlük gazetelerin haberlerinden öğreniyoruz. Bu fon yeterli midir? İhracat kredisi faiz oranlarının artışı ve genel olarak ihracatın finansmanı konusunda neler düşünüyorsunuz? Bilindiği gibi ihracatın tümü peşin para ile yapılmıyor. Çoğun-

lukla malın ihracından sonra bir süre geçiyor. Altı ay içerisinde gerçekleştirilebilen bir ihracat, malın çıkışından itibaren son üç aylık dönemin kuru ile işlem görüyor. Bu ihracatçı için yeni bir hendikap değil mi? Bütün bu kararlarla, 1984 yılı ihracat hedefine ulaşma şansımız nedir? Buyurun Sayın Özgen.

hükümetin ihracatla ilgili olarak aldığı son kararlar, bir reform niteliğindedir

ÖZGEN — Teşekkür ederim Sayın Dündar. Son alınan kararlar, gerek kamuoyunu, gerek ihracatçıları ve diğer ilgilileri büyük ölçüde etkilemiştir. Bazı çevrelerde de tepki uyandırmıştır. Böyle önemli bir konuyu kısa bir süre içinde bütün detayı ile tartışmak ve sonuca götürmek zor olmakla beraber, özellikle pratik ve uygulamaya dönük bazı konuları dile getirmeye çalışacağım. Öncelikle şu noktayı belirtiyim ki, hükümetin ihracatla ilgili olarak aldığı son kararlar, büyük bir reform niteliğini taşımaktadır. İhracat felsefesi üzerinde yıllardan beri konuştuğumuz konular, bir yerde dile getirilmiş ve uygulamaya sokulmuştur.

DÜNDAR — Bu reformu bürokratik açıdan mı söz konusu ediyorsunuz?

ÖZGEN — Özellikle ihracat zihniyeti açısından bir reformdan söz ediyorum. Tabii bunun yanı sıra bürokratik durum ve uygulamada görülen bazı aksaklıkları gidermek açısından, son alınan kararların önemini vurgulamak istiyorum. Dilerseniz hemen birkaç örnek sunayım. İhracatı teşvik kararının birinci madde-

sinde şöyle bir cümle yer alıyor: «Hiçbir görevli, görev yapma gerekçesi ile ihracatçının faaliyetlerini engelleyemez.» Keşke burada «görev yapma gerekçesi ile» yerine «görev yapma bahanesi ile» denilseydi. Ben bunu maddenin kaleme alınmasında bir noksanlık gibi düşünüyorum. Zira bu «gerekçesi» kelimesi, görevini tam ve yasal olarak yürütmek isteyen bir memur açısından yanlış anlamalara yol açabilir. Kanımca bazı görevliler, bahane etmek suretiyle ihracatı engelleyebiliyorlardı. Buna belirgin iki örnek vermek istiyorum. İran'a olan ihracatta, bilindiği gibi gümrük çıkış kapılarında gerekli kontroller yapılıyor. Bu kontroller gümrük, zirai karantina ve Tarım Bakanlığı elemanlarınca yürütülüyor. Sevkiyat mesai saati bitimine, ya da tatil olan cumartesi-pazar günlerine rastlarsa; ihracat gerçekten ağırlaşıyor, kamyonlar sırada bekliyordu. Burada ileri sürülen bahane, mesai saatinin bitmiş olması ya da sevkiyatın tatil günlerine rastlamasıdır.

Tarımsal ürünlerin ihracı ile ilgili, yine İran'dan bir örnek vereyim. Bu tür ihracatta bazı ithal girdileri söz konusudur. İran'a yün iplik ihraç edebilmek için dışarıdan yapağı getirmek gerekiyor. Türkiye'nin halen ürettiği yapağı ve yün hammaddesi کافی gelmiyor. İthalat tops şeklinde yapılınca sorun çıkıyor. Tops; yapagının temizlenmiş, yıkanmış, boyanmış ve bir prosten geçmiş şeklidir. Tops'un iplik haline gelebilmesi için geriye tek bir ameliye kalmaktadır. İran'dan yapılan tops ithalinde, gümrük mercileri bu yün iplik hammaddesini hayvansal ürün kabul edip veteriner raporu istiyorlar. Oysa yapağı hayvansal bir ürün, tops ise artık sınav bir üründür. Bu bakımdan veteriner raporu istenmesi hatalıdır ve yanlış bir yorumdur. Görev yapma bahanesiyle ihracat ve dolayısıyla ithalat bu tür uygulamalarla engelle-

nebiliyordu. Daha önce değindiğim yeni getirilen hüküm, bu tür uygulamalarda bir zihniyet değişikliği ve bir reform olarak kabul edilebilir.

DÜNDAR — Yani 24 Ocak 1980 kararlarından sonra uygulanan ihracat rejimine nazaran yeni bir zihniyet değişikliği mi getirilmiş oluyor?

ÖZGEN — Evet. Özellikle bunu belirtmek istiyorum. Bir örnek daha vereyim. Yine ihracat rejiminde şöyle deniyor: «İhracatçıların işlemlerinin ifası sırasında düzenledikleri beyannamelerde yer alan hususlar, aksi sabit oluncaya kadar doğru olarak kabul edilir.» Bunun dışında yeni ihracat rejiminde; gerek ihracatçılar, gerekse mesleki kuruluşlar, kamu görevi yapar nitelikte kabul edilmişlerdir. Bu uygulama, bize göre büyük bir yeniliktir. Üstelik bu hükümlere uymayanlar hakkında bazı müeyyideler getirilmiştir. Bunların yerinde kararlar olduğunu söyleyebilirim.

DÜNDAR — Sayın Özgen, acaba bu mekanizma çalışacak mı?

ÖZGEN — Gerçi uygulamada halen beklenen sürat sağlanamamıştır, ama zaman içerisinde sistemin oturacağı ve bu mekanizmaların çalışacağı görüşünü taşıyorum.

Getirilen reform niteliğindeki diğer bir yenilik, tüm ihracat işlemlerinin tek bir mercide toplanmasıdır. Bu uygulama bazı çevrelerde eleştirilere yol açmakla beraber, bize göre özellikle bürokratik açıdan gerçek bir reformdur. Daha önce bir ihracatı gerçekleştirebilmek için; Ticaret Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Merkez Bankası gibi değişik merciler ile ilişkiler kurulması gerekiyordu. Yeni sistemde tek bir merci vardır. Başbakanlığa bağlı olarak yeni kurulan «Hazine

ve Dış Ticaret Müsteşarlığı». Yetkilerin tek kişide toplanması eleştirilebilir, ama ihracatçı açısından büyük kolaylıklar sağlanmış ve ihracata dinamizm getirilmiştir.

Öte yandan, yeni ihracat rejimi dış ticaretimize büyük bir liberalizm getirmiştir. Şöyle ki, kanun ve kararnamelerle yasaklananların dışında tüm malların ihracı serbest bırakılmıştır. Daha önce bir hayli listeler vardı. Biliyorsunuz, önceki uygulamalarda ihracatçılara, sağladıkları dövizin %5'ini dışarıda tutma olanağı getirilmişti. Yeni rejimde bu oran %20'ye çıkarılmıştır. Yani ihracatçı artık yaptığı ihracat bedellerinin %20'sini dışarda tutabiliyor, ya da yurt içinde özel bir döviz hesabı açabiliyor. İhracatçı bu dövizini, herhangi bir şekilde kullanabilir. Örneğin; ihracatla ilgili ithal girdilerinde, yan sanayi ile ilgili konularda, yurt dışında yapacağı pazarlama faaliyetlerinde... Bu da getirilen büyük bir değişikliktir.

DÜNDAR — Yeni rejimde bazı maddesel yeniliklerin olduğu görülüyor. Ancak bu ihracat karşılıklarından %20'sini dışarda bırakmanın pratik yararı nedir? Yoksa Sayın Kurdaş'ın belirttiği gibi, bu karşılıklar ikinci döviz piyasasını mı besleyecek?

ÖZGEN — Ortak yarardan söz edilebilir. Her iki amaca da yöneliktir. Gerçekten uygulamada bazı zorluklarla karşılaşılıyordu. Yurt dışında açılan bürolar, oralarda görev yapan temsilciler ve diğer personel, harcamalarda zorluk çekiyordu. Eski uygulamadaki %5 tutar bu gibi harcamalar için kâfi gelmiyordu. İhracatçıları açısından, etkin bir pazarlama için yeni organizasyonların kurulmasında, bu %20'lik fonun yarar sağlayacağı görüşündeyim. Ayrıca dengeli kur politikası uygulanıncaya kadar, mevcut ortamda bu döviz de-

vir suretiyle ya da bankalara satılarak, ihracatçıya ek bir avantaj sağlayabilir.

KURDAŞ — Teşvik belgesi ihracat yaparsanız, galiba bu oran %5 oluyor. Teşvik belgesiz ihracatta oran %20'ye çıkıyor. Görünmeyen kalemlerle ilgili döviz geri getirmek zorundasınız. Fakat bunları bankaya satmak mecburiyetiniz yoktur. %100'ünü serbestçe kullanabiliyorsunuz. Yani orada da böyle birtakım ayrımlar yapılmıştır.

getirilen en büyük değişiklik sermaye şirketleriyle ilgilidir

ÖZGEN — Rejimin özellikle ihracat açısından getirdiği en büyük değişiklik, sermaye şirketleriyle ilgilidir. Ihracatçı sermaye şirketleri için daha önce 50 milyon lira olan ödenmiş sermaye miktarı bu kez 500 milyon liraya çıkarılmıştır. İkinci-

Celâlettin ÖZGEN

cisi, genel olarak bu şirketler için 1983 yılında askarı 30 milyon dolarlık bir ihracat yapmış olma şartı getirilmiştir. Bu ihracatın da %75'inin sanayi ürünü ya da maden ihracatı olması lazımdır. Getirilen diğer şart da ihracatı her yıl %10 oranında artırma zorunluluğudur.

Öte yandan sermaye şirketlerine, Ekonomik Kurul tarafından görevlendirilecek kamu kuruluşları ile birlikte özel takas ve bağlı muamele yapma yetkisi verilmiştir. Sermaye şirketleri için özel takas ve bağlı muamele yapma yetkisi, bir takvim yılı içinde 50 milyon Amerikan Doları tutarında ihracat yapmış olma şartına bağlanmıştır. Ayrıca bununla ilgili hükümde: «Müsteşarlık, yukarıda belirtilen yıllık ihracat sınırını değiştirmeye yetkilidir.» denmektedir. Yani müsteşar isterse 50 milyon Amerikan Doları yerine daha düşük bir sınır koyabilecek. Örneğin 25 milyon dolar Amerikan Doları tutarında ihracat yapan bir sermaye şirketine de bu hak tanımlanabilecektir. Ben hükümden bu manayı çıkarıyorum. Tabii bu hüküm takdire bağlı olduğundan, bence hatalı ve eleştiriye açıktır.

KURDAŞ — Bir piyasa ekonomisinde 1 kişiye 5 kişiye veya bir guruba imtiyaz tanımak doğru mudur? Bugün elimizde belirli sayıda ve iş yapan ihracatçı sermaye şirketleri varken, onların çoğunu bir tarafa itip sadece 50 milyon Amerikan Doları tutarındaki tavanı aşanlara ihracat hakkı tanımak olur mu? Sonra şirketin tüm şartlarını değiştirmek hakkını tek bir makamın görüşüne bağlamak, yerinde bir karar mı? Yani şunu söylemek istiyorum; bu gibi uygulamalar, bir piyasa sisteminin mantığına uymamakta, ters düşmektedir.

ÖZGEN — Efendim, prensip olarak bu sınırlamaya ben de karşıyım.

Ancak bu uygulamanın bazı avantajları da var. Şöyle ki, bu şirketler, ikili anlaşmalı ülkeler ile Doğu Bloku ülkelerinden ithalat yapma konusunda devreye gireceklerdir. İthalat, doğal olarak beraberinde ihracatı da getirmektedir. Çünkü yapılacak ithalat karşılığında bu ülkelere belli malların ihraç edilmesi söz konusudur. Böyle bir sınırlama getirilirken, anılan ülkelerle ticari ilişkilere girecek şirketlerin; belli bir büyüklük seviyesine gelmiş olmaları, servis ve tecrübeli kadro bakımlarından Türkiye'nin itibarını yükseltecek bir organizasyon yapısına sahip bulunmaları; amaçlanmış olabilir.

KURDAŞ — Bu görünen ya da tahmin edilen faydalarına karşın, sözüm ona bir piyasa sistemi içerisine o sistemi kökünden zedeleyebilecek bir takas usulünü sokmak, legal olarak yerleştirmek doğru mu?

ÖZGEN — Kesinlikle değil efendim. 50 milyon dolarlık ihracat tavanını aşarak takas ve bağlı muamele yapma yetkisi kazanan şirketlerin dahi bu uygulamanın doğru olduğu görüşüne katılacaklarını sanmıyorum. Bu uygulamanın genel olarak rejim açısından pek makul ve adil bir sistem olmadığı görüşündeyim. Kanımca bu, geçici bir uygulamadır.

ŞUHUBİ — Tavanı aşamayıp ihracat yapma yetkisini kazanamayan şirketler, fikirlerini nasıl beyan edecekler?

ÖZGEN — İthalat rejiminin getirdiği diğer bir yenilik, geçici ithal malları dediğimiz bazı aksesuarın yurda kolayca sokulmasının sağlanmış olmasıdır. Uygulamadan bir örnek vereyim. Biz konfeksiyon ihracını kamyonla yaparız. Almanya'dan özel tertibatlı araçlar gelir. Bunların içinde bize Avusturya'dan gönderilen iyi cins askılar vardır. Bu

konuda Gümrük İdaresi'ni ikna etmede güçlük çekiyorduk. Gerçekte elbiseler burada askılara takılıyor, yurt dışına gönderiliyor, sonra aynı askılar tekrar geri geliyordu. Bu askılar yüzünden gümrüklerde türlü zorluklarla karşılaşılıyordu. Sonunda askıların tekrar bize dönemeyeceği düşüncesiyle daha ucuz bir askı sistemine gitmeye karar verdik. Yeni rejim gerek geçici ithal girdileri, gerek daha kaliteli ve yüksek bedelli mal ihracı açılardan kolaylıklar getirmiştir. Bu konuda yeni rejimde gerçekten takdire değer hükümler yer almaktadır.

DÜNDAR — Hemen bir noktayı belirtmek istiyorum. Bildiğim kadarı ile eski rejimde de geçici ithalat olayı vardı. Yeni rejim bu konuda bir yenilik getirmiyor. Gerçekte sizin şikâyetiniz Gümrük İdaresi'ndendir. Orada çalışanların düşünce biçimini değiştiremediğiniz sürece, bu gibi aksaklıklar devam edecektir.

ÖZGEN — Görüşünüze aynen katılıyorum Sayın Dündar. Fakat yeni rejimde, muhatap olduğumuz gümrük memurlarının bu konuda çıkarabilecekleri güçlükleri engelleyen çok açık seçik yazılmış hükümler yer almaktadır. Bu hükümler çerçevesinde, bundan böyle uygulamada aksaklıklar çıkmaması gerekir.

**kaynakların kıt olduğu
ülkemizde, imalatçı ve
ihracatçı açısından
finansman çok önemlidir**

Bazı noktalarla ilgili görüşlerimi sormuştunuz. Finansman konusundan başlamak istiyorum. İhracatta finansman çok önemlidir. Hele Türkiye gibi kaynakların kıt olduğu bir ülkede, özellikle her türlü ufak tefek ürününü yurt dışına sevk-

etmeyi düşünen imalatçı açısından finansman büyük önem taşımaktadır. 1983 yılında ihracatın beklenen seviyeye ulaşamamasında, Merkez Bankası'nın ayırmış olduğu reeskont kredilerinin miktarının düşük kalmasının başta gelen etken olduğunu kabul etmeliyiz. Bu yıl ihracat için ayrılan fonun 1983'e göre 5 kat fazla olacağı haberini memnuniyetle öğrendik. Bu karar ihracatçı kesime ferahlık getirmiştir. Uygulamada gerçekten bu seviyede bir kredi tahsisi yoluna gidilebilirse; Türkiye'de gerek ihracatçılar, gerek imalatçılar büyük bir rahatlığa kavuşacaklardır. 1983 yılında da bu seviyede bir finansman imkânı tanınsaydı, ihracat tespit edilen hedefine ulaşabilirdi. Benim görüşüm bu merkezdedir.

Burada bir noktayı vurgulamak istiyorum. Kredilerin tahsisi değil, geri dönüşü çok önemlidir. Bunu geçmiş yıllarda gördük. Maalesef tahsis edilen kredilerden %50'ye yakın bir bölümü geri dönmemiştir; bağlı kalmıştır. Dolayısıyla cironun düşük oluşu, çok sayıda ihracatçının bundan faydalanma imkânını ortadan kaldırmıştır. Geçmiş uygulama göz önünde tutularak bu yıl alınan kararlar uyarınca ihracat kredileri 6 aylık bir süre ile dondurulmuştur. Bilindiği gibi bu süre daha önce 1 yıldır. Aslında sistemin içindeki bazı hastalıkları ve yanlış uygulamaları ortadan kaldırmak gerekir iken, sürenin 6 aya indirilmesi; özellikle sanayiye ve imalatçı açısından zorluk yaratacaktır.

Diğer bir sorunuza geçiyorum Sayın Dündar. Özellikle batı ülkelerine yapılan ihracatta zorluklarla karşılaşılabilir. Gerektiğinde konsinye veya kredili satış yapma zorunluluğu ortaya çıkabilir. Bu durumda mal bedelinin Türkiye'ye dönüşü, ilgili mevzuatımızda belirtilen 3 aylık süreyi çok çok aşabiliyor. Nitekim yeni rejime göre, zorunlu ne-

denler ortaya konulmak ve mazeret beyan edilmek koşuluyla, 90 günlük süre 1 yıla kadar uzatılabilir. Ancak, süre uzatılabilmekle beraber, ihraç edilen mal bedellerinin 90 günün sonundaki kur üzerinden Türkiye'ye getirilmesi gerekmektedir. Bu uygulama ihracatçıları zor durumda bırakmaktadır.

DÜNDAR — Dövizi o günkü kur fiyatıyla getirmek gerekir. Böyle bir uygulama görünmeyen çok büyük bir

A. Aydın DÜNDAR

teşvik olur. İhraç edilen malın bedelini aylarca önceki kur fiyatına mahkûm etmek sakıncalıdır. Örneğin, arada büyük oranlı devalüasyonlar yapılabilir. Böyle olunca da sanayiciler ve ihracatçılar açısından aynı mali tekrar yerine koyamamak tehlikesi doğabilir.

ÖZGEN — Görüşünüze aynen katılıyorum. Dolayısıyla bu gibi uygulamalarda denge kurunun esas alınması gerekir. Sayın Kurdaş'ın da belirttikleri gibi, ihracatın geçici suni tedbirler ve teşviklerle artırılma-

sı yerine, denge kurunun uygulanacağı bir sistemin oturtulmasından çok daha olumlu sonuçlar alınabilecektir.

DÜNDAR — Teşekkür ederim Sayın Özgen. Şimdi de yeni kararların çok tartışılan bir yanına değinmek istiyorum. Genelde yeni kararların ithal rejiminde büyük yenilikler getirdiği iddiası vardır. Bu iddianın gerekçesine göre, geçmiş uygulamada temel prensip, «Her malın ithali yasaktır.» şeklinde ifade edilebilir. Nelerin ithalinin serbest olduğu, listelerle yayınlanmıştır. İşte «birinci liberasyon listesi», «kota listesi», «lisanslı mallar listesi» ve benzerleri gibi... Bu kez olay tam tersine çevrilmiştir. Prensip olarak, bütün malların ithali serbesttir. Hangi malların ithalinin yasak olduğu listelerde belirtilmiştir. Durumu taraftar olarak yorumlayanlara göre, pazar ekonomisine geçen bir ülke için gerekli olan kararlar alınmıştır. Buna karşı bazı eleştirilerde

de bulunuluyor. İthal rejimindeki bu yeni uygulamaların çok aceleyle getirildiği, tarife pozisyonlarının ilanlarında yanlışlıklar yapıldığı, özellikle korumalı mallar listesinde hatalara düşüldüğü, bazı malların aşırı korunmaya alındığı, korunması gereken bazı malların ise iç sanayide tepki uyandıracak ölçüde serbest bırakıldığı ileri sürülüyor. Sayın Bilen'den rica edelim. Kararlara taraftar ya da karşı olanların iddiaları ne derece doğrudur? İthalat rejimine ne gibi yenilikler getirilmiştir?

Türkiye'de üretilen bazı ürünlerin fiyatı, AET ülkelerine göre iki-üç misli daha pahalıdır

BİLEN — İzin verirseniz ben kısaca Türkiye'nin bundan önceki ithal anlayışı üzerinde durmak istiyorum. O zaman bu yeni rejimin neler getirdiği daha iyi anlaşılacak. Bazı yeniliklere genel çizgileriyle değindikten sonra da biraz ayrıntıya inmek istiyorum. Hemen belirtiyim ki, bu ithal listeleri dediğimiz listeler l'den başlayarak 95'e kadar devam etmekte, çok çeşitli mesleklere ve alanlara alt özellikleri içermektedirler. Bunların bir kişi tarafından ayrıntısıyla bilinmesine imkân yoktur. Ben ithalata dayalı bir sanayinin temsilcisiyim. Kimya sanayiinde yaklaşık 30 yıllık bir geçmişim var. Bu bakımdan örnekleri özellikle kimya sanayiinden alacağım. Sırası gelince durumunu bildiğim diğer sanayilerden de örnekler sunacağım.

Türkiye şimdiye kadar bir ithal ikamesi politikası gütmüştür. Böyle bir politika dalma kapalı bir sisteme götürür. İhracat azalır; döviz sıkıntısı çekilir; sonunda kontrollü ithalata gidilir. Şimdi öncelikle bu

kontrollü ithalatın bizl nereye getirdiğini bazı örnekler vererek açıklamak istiyorum. Bunlar kompüterden alınan örneklerdir. Çalışma Almanya'da yapıldığı için değerleri DM (Deutsche Mark = Alman Markı) olarak vereceğim. Örneklerdeki rakamlar 100 kilogramlık bir ürünün DM olarak fiyatını göstermektedir (100 kg./DM).

Türkiye'de payet halinde sütkostik diye bir imalat vardır. Üretim küçük imalatçılar tarafından yapılır. Her nedense geçmiş hükümetler öteden beri bu sanayii korumuşlardır. Aynı ürünün Türkiye'deki fiyatı 110 DM'dir. Yine ülkemizde imal edilen tripolifosfat'ın fiyatı 205 DM'ye kadar yükseliyor. AET ülkelerindeki fiyat 140 DM'dir. Türkiye'de üretilen soda'nın fiyatı 70 DM'dir. Aynı ürün AET ülkelerinde 30 - 35 DM arasında satılmaktadır. Diğer bir örnek olarak polivinilasetat'ın fiyatı dış ülkelerde 200 - 230 DM arasında değişmektedir. Türkiye'deki satış fiyatı 393 DM'dir. AET ülkelerinde 150 - 170 DM arasında satılan dibutilftalat'ın Türkiye'deki fiyatı ise 480 DM'dir.

DÜNDAR — Sayın Bilen, bu aşamada bir şey öğrenmek istiyorum. Türkiye ile AET ülkelerinin fiyatları arasında bu kadar büyük fark olmasında, Sayın Kurdaş'ın değindiği suni kurların bir etkisi oluyor mu?

BİLEN — Efendim, ister suni kuru alın ister gerçekçi kuru; aradaki fark kapanmıyor. Türkiye'de imal edilen bu tür ürünler, AET ülkelerine göre en az iki üç misli pahalıdır. Nereden kaynaklanıyor bu? Öncelikle hammaddeden ve kapasiteden. Üretimde belirli kapasiteler vardır. O kapasitenin altına düşerseniz pahalı imal edersiniz.

DÜNDAR — Kapasitenin yanı sıra galiba bir de teknoloji...

BİLEN — O daha sonra geliyor. Benim tespit ettiğim üç faktör var. Birincisi hammaddedir. Önce hammaddeyi kaçta tedarik edeceğinize bakacaksınız. Mesela kimya sanayiinde hammaddenin maliyetteki ağırlığı % 50 - 55 arasındadır. Siz dışarıdan yüksek gümrük ödeyerek ithal ederseniz, tabii hammaddeniz pahalıya mal olur. Türkiye'de gümrük çok yüksektir. Oysa dışarıdaki rakibimiz bu gümrüğü ödemiyor. Böyle olunca da ürününü sizden ucuza mal ediyor. İkinci olarak kapasite gelir. Yukarıda kısaca değinmişim. Maliyeti artıran son faktör ise teknolojidir. Siz ürününüzü Türkiye'de eski bir teknoloji ile imal ederseniz, tabii gelişmiş teknoloji ile çalışan dışarıdaki rakibinizle başa çıkamazsınız. İstanbul Sanayi Odası olarak şöyle bir etüt yaptık. «Türkiye AET'ye girecek olursa, çok ithalat yapan kimya sanayiinin durumu ne olur?» sorusunun cevabını araştırdık. Sonuç olarak; ülkemizin AET'ye girmesi ve ekonominin dışa açılmasıyla, kimya sanayiinin daha modern teknolojilere yöneleceği, daha kaliteli ve daha düşük maliyetlerle ürün üretebileceği ortaya çıktı.

SUHUBİ — Bence varılan sonuç çok önemli. Bir kez daha vurgulanmaya değer.

uygulanan sistem,
ithalat yapan sanayi
dalları için yeni bir
anlayış ve büyük
kolaylıklar getirmiştir

BİLEN — Esasen bunun örneği yaşanmıştır. Türkiye'de 1970'lere kadar kimya sanayii küçük üniteler halinde imalat yapmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra, bütün kuruluş-

lar ya tevsie gitmişler, ya da modernleşmişlerdir. Bu bakımdan ekonominin dışa açılması, Türk sanayii ve dolayısıyla ekonomisi açısından gerçekten yararlıdır. İthalat yapan sanayi dalları için de yararlıdır. Hükümetin uygulamaya koyduğu ithalat sistemi, çok yeni bir anlayış getirmektedir. Filozofisi doğrudur. Ben birkaç cümle ile ithalat rejiminin getirdiği yeniliklere değinmek istiyorum.

İthalat ikmal demektir. Bu ikmalin süratli yapılması lazımdır. Bundan önceki uygulamada, bir sürü formaliteler içerisinde boğulup, mesela «Liberasyon 2» listesinde olan bir maddeyi ancak 1,5 - 2 ayda ithal edebiliydiniz. Yani ikmal geciktirdi. İthalat taleplerinde her sefer sizden «Kapasite Raporu» istenirdi. Gerçek bir kimya sanayinde her kapasite raporu 50 - 60 sayfadan oluşur. Yeni uygulamada bu kaldırılmıştır. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan yapılacak taleplerde, kapasite raporu bir kez gönderilecektir. Zaten eski uygulamada olduğu gibi, her seferinde ayrı bir raporun gönderilmesinin mantığa sığar bir tarafı yoktu.

Ayrıca «Fiili Sarfiyat Belgesi» isteniyordu. Şimdi düşünebiliyor musunuz; yeni bir sanayie atılacak siz ya da yeni bir branş açacaksınız, fiili sarfiyatınız yok; ne yapacaksınız? Büyük zorluklar yaratan bu uygulamaya yeni ithal rejimiyle son verilmiştir. Artık kambyo kapatmalarında «Fiyat Tescil Belgesi» aranmıyor; akreditif açılırken verilen taahhünelere binde 5 oranında damga pulu yapıştırılmıyor. Bu binde 5'ler ve tescil belgesi harçları, maliyet unsurlarına giriyordu. Bundan böyle menşe memleket değişiklikleri doğrudan Merkez Bankası tarafından yapılacak. Oysa daha önce belirli maddeleri Ankara'ya sormak mecburiyetinde idiniz. Bu gibi uygulamalar kaldırılmıştır. Ayrıca bir de

kur farkları ile ilgili bir değişiklik var. Akreditif bedellerinin, muhabir bankaya vesaik ibraz olunduğu tarihte cari banka kurundan bir defada tahsil edilmesi esası getirilmiştir. Yani sizin malınız geldi. Bir ay gümrükte bıraktınız ve daha sonra çektiniz. O zaman kur farkı ödemeyeceksiniz. Eski uygulamada biz bu gibi gecikmelerde sürekli olarak kur farkı ödüyorduk.

DÜNDAR — Anladığım kadarı ile bugünkü sistemde paranın transferi yapıldıktan sonra yeni bir fark ödemiyorsunuz. Peki, transferle gümrükten çekme arasındaki zaman içerisinde kurlar değişecek olursa, gümrük vergisinin matrahı açısından da bir fark ödenmeyecek mi?

yeni ithal rejiminin uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar ve karışıklıklar

BİLEN — Hayır ödenmeyecek. Bu hüküm sarihtir. Akreditif açıldıktan sonra kur farkı kalkıyor. Diğer önemli bir yenilik de getirilecek numunelerle ilgilidir. Birçok sanayi numune getirmek zorundadır. Bu bedelsiz numunelerin değeri 1.500 doları aşmazsa, bundan böyle herhangi bir mercie gidilmeyecek, mesele gümrükte halledilecek. «Acaba Gümrük İdaresi bu kolaylığı sağlayacak mı?» diye sorulabilir. Duyduğumuz doğru ise şimdiden bazı güçlükler çıkarılmaya başlanmış. Gümrük İdaresi bu gibi işlemlerde izahname istiyormuş. İzahname gönderilmemişse işlem tamamlanamıyormuş. İlginç bir durum da 5.000 dolara kadar olan ithal taleplerinin akreditif açılmadan havale yoluyla transfer edilebilmesidir. Tabii bu durumda ithal talebinin libere olması gerekmektedir. Bu uygulama

sanayi açısından gerçekten çok önemlidir. Bazan küçük bir madde olmadığı için imalatımız tümüyle dururdu.

Biraz da teknik noktalara değinmek istiyorum. 29 Aralık 1983'de Resmi Gazete'de yayınlanan kararın ve tebliğin getirdiği anlayış şu idi: Her şey ithal edilebilir. Bu durumda sanayiın korunması gümrükleri ayarlamakla olabilecektir. Oysa korumanın kalkacağı ifade edildi. Duru-

Alber BİLEN

mu inceleyecek olursak, yeni düzenlemelerin ihtisas sahibi kişiler tarafından yapıldığını anlıyoruz. Ana hammaddelerin gümrükleri düşürülmüştür. Bu, Türkiye için önemli bir olaydır. Çünkü üretimin maliyetini ana hammaddeler etkilemektedir. Ancak bu arada mamullerin gümrükleri de düşürülmüştür. Ayrıca birçok mamul serbest listeye alınmıştır. Bir örnek vereyim. Elektrolitik bakır tellerinin gümrüğü düşürülmüştür. Blister bakırı olan hammaddenin de gümrüğü indirilmiştir. Fakat indirim

nispeti mamulde daha büyüktür. Onun için bu uygulamaya sanayicinin itirazı vardır. Yıllardan beri korunarak ayakta duran sanayi, pahalı mamullerin ithali serbest bırakılıp gümrükleri de düşürülünce, zor durumda kalmıştır. Bu gibi sanayi dalları tehlike içindedir.

Gerçi ithal edilecek mamul maddelerden bir fon alınması söz konusudur. Fakat elektrolitik bakır telinde ya da tansiyolitik mamullerde kesinlikle böyle bir fon yoktur. Uygulamada başka aksaklıklar da vardır. Örneğin. polivinilasetat Türkiye'de çok yüksek fiyatla imal edildiği halde korumaya alınmıştır. Kamü İktisadi Teşebbüsleri'nin tüm mamulleri korumaya alınmıştır. Pahalı üretim yapan işkollarının korunmasının nedeni anlaşlamıyor. Diyelim ki bir üretici Petkim'den hammadde alıyor. Yapılan zamlarla ve korumayla bu hammaddenin fiyatı giderek artıyor. Dolayısıyla bu hammadde kullanılarak üretilen mamulün de fiyatı yükseliyor. Hal böyle iken siz aynı mamulün ithalini serbest bırakıyor ve gümrüğünü düşürüyorsunuz. Şimdi bu durumdaki sanayicinin ithal edilen o mamulle rekabet etmesi çok zordur, hatta mümkün değildir.

DÜNDAR — İzin verirsiniz araya girmek istiyorum. Konuşmanızın başında yüksek korumaya almış bir endüstriden, ithal ikamesi politikasından ve kapalı bir sistemden söz ettiniz. Dışarıya açılmanın yararını vurguladınız. Şimdi ise eleştiride bulunuyorsunuz. İthal edilen hammaddelerdeki gümrük indirimini uygun buluyorsunuz. Fakat ithal edilen birtakım mamullerde gümrük indirimi yapılmasına karşı çıkıyorsunuz. Yani ben böyle anladım. Ancak sadece hammaddelerde gümrük indirimi yapılır, buna karşılık mamul madde eski halinde bırakılırsa, bu kez de sanayici lehine çok büyük rantlar doğmaz mı?

BİLEN — Daha önce de söylediğim gibi ithal ikamesine her zaman karşı çıktım. Korumaya da taraftar değilim. Fakat kurulmuş, işleyen sanayi de birdenbire boşlukta bırakamazsınız. Ya da bir seçim yapmanız gerekir: «Hangi sanayileri istiyorsunuz, hangilerini istemiyorsunuz?» Bu soru ilgili mercilere sorulmuştur. Alınan cevap şudur: «Bizim için böyle bir ayırım söz konusu değildir. Bütün sanayi yaşamasını istiyoruz.» Tabii bu hepimizin arzusudur. Fakat daha önce değindiğim uygulamaya devam ederse, gerek kamu sektöründe gerek özel sektörde zor duruma düşecek sınıal kuruluşlar olacaktır.

Bir de ithal listeleri ile ilgili yanlış uygulamalar ya da karışıklıklar var. Mesela, emülgatör dediğimiz 34.02 çok büyük bir pozisyondu. 34.02'nin gümrüğü düşürüldüğü için, şimdi herkes emülgatör deklarasyonu ile gümrüğe hücum edecektir. Gümrükte büyük karışıklıklar çıkacaktır. Gümrüğün böyle bir uygulamayı yürütmesi çok zordur. Öte yandan bazı maddelerin gümrükleri 29 Aralık 1983'de indirilmiştir. İndirim nispeti az bulunmuş olacak ki, aynı maddelerin gümrükleri 19 Ocak 1984'de sifıra irca edilmiştir. 25 Ocak'ta ise yine aynı maddelerin müsaadeye bağlı listeye alındığını görüyoruz. Burada bir tenakuz vardır. Düşürülmüş gümrük, sıfır gümrük, izne bağlı ithalat... Bu, izahı gerçekten çok güç olan bir uygulamadır.

KURDAŞ — Bunun tam tersi uygulamalar da var. Bir örnek vereyim. Türkiye'de de imal edilen bir mamulün ithali serbest bırakılmıştır. Fakat o mamulün hammaddesi üzerindeki % 134 oranındaki gümrük muhafaza edilmiştir. Üstelik o ham madde müsaadeye bağlı listeye alınmıştır.

BİLEN — «Biz bu kararları hemen almak, uygulamaya koymak

mecburiyetinde idik» deniliyor. Şunu söylemek istiyorum. Gümrük tarifeleri, yalnız Türkiye'de değil, her yerde karmaşık bir konudur. Bu tarifeler ve sair gümrük mevzuatı hazırlanırken; konunun uzmanlarıyla temas kurularak, onların görüşlerinden yararlanılarak, mekanizma daha iyi işler bir hale getirilemez miydi? Mesleki kuruluşların, Sanayi Bakanlığı'nın çok bilgili uzmanları vardır. Sanayi Odaları'nın «Meslek Komitesi» üyeleri vardır. Bunlara danışılarak daha iyi bir mekanizma kurulamaz mıydı? Çünkü gümrüklerle ilgili kararların uygulamaya geçildikten sonra tashihi çok güç oluyor ve zarara yol açıyor. Son olarak bir noktaya daha değineyim. Tahsise alınan bütün mallar için uygulama henüz başlamış değildir. Sanayicilerin başvuruları işlem görmüyor. Türkiye'de stokların o kadar büyük olduğunu sanmıyorum. Hammaddenin zamanında sağlanamaması, bazı sanayi dallarında darboğazlar yaratabilir. Oysa getirilen yeni rejimin felsefesi, darboğazlar yaratmak değil, üretimi artırmaktır.

kambiyo rejiminde yapılan başlıca değişiklikler ve getirilen yenilikler

DÜNDAR — Açıklamalarınız için teşekkür ederim Sayın Bilen. İzin vererseniz konuyu hemen Sayın Üsküdarlı'ya aktaralım. Çünkü özellikle ithalat ile ilgili bazı işlemlere sanayicilerin itirazları olduğu anlaşılıyor. Kambiyo mevzuatı büyük yenilikler getirmiştir. Bu arada bankalara düşen birtakım işlemler var. Kararların uygulamada bazı aksamlara yol açabileceği ifade ediliyor. Yapılan açıklamaları da göz önünde

tutarak bizi aydınlatabilir misiniz. Sayın Üsküdarlı?

ÜSKÜDARLI — Bilindiği gibi Türk parasını koruma mevzuatı yıllardan beri ağızlarda ciklet yapılmıştır. Sonunda 28 sayılı Karar birtakım değişiklikler getirmiştir. Asıl yasa olan 1567 sayılı Kanun'da ise hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Acaba kabahat gerçekten bu kanunda mıydı? Bu sorunun cevabını vermek hiç de zor değildir. 29 Aralık 1983'de ilga edilen 17 sayılı Karar'ın ve ilgili teb-

Adil ÜSKÜDARLI

liglerin sahibi Maliye Bakanlığı, nabibi (vekili) ise Merkez Bankası idi. Maliye Bakanlığı Resmi Gazete'de tebliğini yayınladı, Merkez Bankası da bununla ilgili açıklamalarını sadece bankalara gönderirdi. 1984 başında bir değişiklik yapıldı. 21 Ocak tarihli Resmi Gazete'de Merkez Bankası'nın genelgesi yayınlandı. Yani ısdar (tebliğ, kararname ve kanun gibi şeyleri çıkarma) müessesesi güzel bir şekilde uygulanmış oldu. Artık

çıkarılan mevzuat hakkında sınırlı kişilerin değil, tüm ilgililerin bilgisi olacaktır. Şunu belirtmek istiyorum. Kabahat kanunda değil, yanlış uygulamalardadır. Eğer Merkez Bankası ilerde tutumunu değiştirir, 28 sayılı Karar ve onu izleyecek 29 sayılı Karar ile ilgili açıklamalarını eskiden olduğu gibi yalnız bankalara gönderirse, mevzuattan sadece bankalardaki belirli kişiler haberdar olabilecektir. Yani Maliye Bakanlığı'nın ve Merkez Bankası'nın açıklamalarını Resmi Gazete'de yayınlamak suretiyle kamuya sunmaları, kanımca hem usul yönünden hem de ileride sorun yaratmamak yönünden iyi bir başlangıç olmuştur. Uygulamaya açıklık getirilmiştir.

Daha önce uygulanan 17 sayılı Karar'a ilişkin 7 tebliğ vardı. Yeni 28 sayılı Karar'a ilişkin bir tebliğ yayınlanmıştır. Tebliğde çeşitli bölümler yer almaktadır. Ayrıntılı açıklamalardan kaçınmak istiyorum. Kanımca burada üzerinde durulması gereken iki önemli konu vardır. Bir tanesi döviz kuru ile ilgilidir. Sayın Kurdaş'ın değindikleri gibi, saptanan döviz kuru gerçekçi olmayabilir. Kur, olması gerekenin üstünde ya da altında değerlendirilmiş olabilir. Bu benim konum değildir. Döviz kuru ile ilgili uygulama bankalara bırakılmıştır. Önemli olan ve yeni olan budur. Esas kuru Merkez Bankası saptayacaktır. Dövizle ilgili işlemlerin yürütülmesi ise bankalara bırakılmıştır. Bankalar saptanan değerlerin % 6 üstünde veya altında işlem yapabileceklerdir. Türkiye'de döviz alımı ile satımı arasında % 2'lik bir fark vardır. Tabii bu, batılı bankacılık sistemine göre çok yüksek bir farktır.

Paralel olarak ikinci bir değişiklik faizlerle ilgilidir. Yeni yönetim paçal maliyet kavramının niteliğini değiştirmiştir. Artık kredi faizinin üstünde hiçbir mevduat faizi yoktur. Halen mevduat faizleri yüksek görü-

nüyor. Ancak yapılan açıklamalardan faiz oranlarının zaman içinde aşağı çekileceği anlaşılıyor. Önemli olan ekonominin şimdiki faiz oranlarına tahammül edebilmesidir. Yoksa bankaların kambiyo kârlarını muhakkak % 2'de tutacakları şeklinde bir kural yoktur. Uygulama bankalara bırakıldığına göre, iş âleminin sabırlı olması gerekir. Bir örnek vereyim. İhracatın finansmanında kredi faizi oranı % 35'tir. % 8 bankaya iade olduğuna göre oran % 43'e yükselmektedir. Mevduat munzam karşılıkları için de 5 puanlık bir iade vardır. Şu anda üç aylık ihbarlı vadeli mevduata % 49 faiz ödenmektedir. Disponibiliteler ve mevduat munzam karşılığı düşürüldükten sonra oranlarsanız, durum ortaya çıkar. Tabiiyle döviz satışından kaynaklanacak kur kazancının da eklenmesi şartıyla... Yani kambiyo kârları biraz abartılmaktadır. Gerçekte kambiyo kârlarında bir düşme görülmektedir. Yeni mevzuata göre aradaki aleyhte farkı bankalar üstlenecektir.

Merkez Bankası'nın yaptığı diğer önemli bir değişiklik, tüm bankalar için döviz pozisyonu tutmak zorunluluğunun getirilmiş olmasıdır. Önceki uygulamada bankaların döviz pozisyonu tutmalarının bazı şartları vardı. Artık tüm bankalar döviz pozisyonu tutmak mecburiyetindedirler.

DÜNDAR — Tüm bankalar için döviz tutma zorunluluğu getirilmiş. Şu hale göre bankalar dışarıya döviz satmak durumundadırlar. Fakat duyuyoruz ki, bankalar döviz satmıyorlar.

ÜSKÜDARLI — Bu, yeni sistemin uygulamasındaki bazı tereddütlerden kaynaklanıyor. Turistik döviz var, ticari döviz var. Döviz satışı olarak hepsi önemlidir, ama aralarında derece farkı vardır. Örneğin, döviz satışı denildiği zaman, benim aklıma ithalat ile ilgili bir muamele gelir.

Bunda bankanın tutumu da rol oynar. Daha önce döviz pozisyonu tutmayan bankalar, yeni uygulamaya henüz ayak uyduramamış olabilirler. Tıkanıklık biraz da bundan ileri gelmektedir. Özetleyecek olursam; (1) döviz pozisyonu tutan bankaların sayısı artmıştır, (2) döviz kurlarının saptanmasında, kambiyo kârlarını da etkileyecek biçimde bankalar devreye sokulmuştur.

Biraz önce Sayın Bilen'in değindiği konu, bence çok önemlidir ve devrim niteliğindedir. 21 Ocak 1984 tarihli Resmi Gazete'de deniliyor ki: «Bankalar İthalat akreditiflerinde döviz satım belgesini yabancı bankalarca hesaplarına borç kaydından itibaren en geç 10 gün içerisinde düzenleyeceklerdir.» yani döviz satacaklardır. Bundan böyle bankalar, ister istemez müşterilerine gayri nakdi kredi vermek durumunda olacaklardır, akreditifleri için. Kredi değeri olmayan bir müşteri ise parasını % 100 ya da daha fazla örneğin % 150 marjla bloke ettirecek, onun karşılığında muhabirinden bir kuvertür tesis etmeksizin bankalar akreditif açacaklardır. Tıpkı yabancı bankaların bize yaptıkları gibi.

SUHUBİ — Yani ortada dövizin kendisi yok. Kâğıt üzerinde birtakım işlemler yapılıyor ve sonuç alınıyor.

bankalara, döviz girdileri bakımından hariçteki bankalara borçlanma hakkı tanınmıştır

ÜSKÜDARLI — Aynen öyle; tabii bu Türk Bankacılık Sistemi için çok önemli bir yeniliktir. Ayrıca bundan sonra bankalar muhabirleri nezdinde taahhütlerinin % 40'ından fazla döviz bulundurmamak hakkını da hâiz değildiler. Bundan başka bankalar, 1 Şubat 1984'den itibaren, % 20

devirleri de yapmayacaklardır. Bilindiği gibi bankalar eski mevzuat gereğince döviz girdilerinin % 20'sini bir ay içerisinde Merkez Bankası'na satmakla mükelleftirler. Bilindiği gibi döviz pozisyonu tutma mevzuatı 1974'de kabul edilmiştir. Merkez Bankası'na devredilecek döviz oranı başlangıçta % 50 idi, daha sonra % 20'ye indirilmiştir. Yani daha önce döviz girdilerinin % 80'ini kullanabilen bankalar, artık % 100'ünü tasarruf edebileceklerdir. Bankaların bundan böyle taahhütleri akreditifler ve kabul kredileridir. Eğer prefinansmana sadece tavassut etmiş olsa bile, ihracat gerçekleşmemiş olup bir geri ödeme söz konusu ise; bu da bankanın taahhütlerinden sayılıyor. Vadesine 6 ay kalmış döviz tevdiat hesapları da bankaların taahhütleri arasındadır. Merkez muhabirlerinde bulunduracakları en fazla miktar, bunların % 40'ıdır. Aynı sistem içinde önemli bir değişiklik, merkez muhabirlerinde bulunduracakları döviz için 10 milyon dolarlık bir istisnanın olmasıdır. Sözünü ettiğimiz % 40, 10 milyon dolar ayrıldıktan sonra hesaplanacaktır.

Öte yandan bankalara, döviz girdileri bakımından, haricteki bankalara borçlanma hakkı tanınmaktadır. Mesela 500 milyon ile 1 milyar dolar arasında döviz girdisi sağlayan bir banka, yabancı bankalardaki hesaplarında 30 milyon dolara kadar aşım (depasman) yapabilmektedir. Yani bu kadar borçlanabilmektedir. Bu genel çerçeve içerisinde bankalar % 40'ı aşan döviz girdilerini, ya bankacılık sistemine ya da Merkez Bankası'na satmak durumunda olacaklardır. Bu durumda bankalar ya akreditiflerini azaltacaklar, ya da vesaik mukabili veya mal mukabili ihracata yahut ithalata ağırlık vereceklerdir. İşte yeni sistemin getirdiği devrim sayılabilecek değişiklikler bunlardır.

Bir de gümrüklere ödenmesi gereken kur farkı konusu var. Onu biraz açmak yararlı olacak. Eski mevzuatta: «Döviz satışının, ithalat akreditif mektubunun tanziminde (küşadında) kesilmesi gerekir.» diye bir madde vardı. Küşat tarihindeki döviz kuru ile malın fiili ithalinde cari olan kur arasındaki fark, ithalatçıdan tahsil edilerek devlete yatırılıyor idi. Daha önceleri söz konusu kur farkı sadece mal mukabiline uygulanıyordu. Son 4-5 yıldan beri kur farkı akreditiflere, vesaik mukabili ithalata teşmil edildi. Eski mevzuat yürürlükte iken satış bordrosunu şimdiki gibi muhabir hesaptan parayı aldığı zaman tanzim edecek olsaydınız, devleti kur farkından mahrum etmiş olurdu. Çünkü kur farkını devlet alıyordu. Şimdi devlet kur farkını ortadan kaldırdı. Uygulamayı değiştirdi. Satış bordrosu, muhabir parayı aldığı zaman tanzim edilecektir. Tanzim tarihinden sonra en fazla 10 günlük bir süre tanınmıştır. Bu durumda vergiye matrah teşkil edecek rakamın da satış bordrosundaki rakam olması gerekir, çünkü başka rakam yoktur.

ÖZGEN — Bir hususu sormak istiyorum. Son kambiyo düzenlemeleri ile ilgili olarak basında bazı açıklamalar yapıldı. Bunlar kamuoyunda bazı tereddütlere yol açtı. Karaborsa kurunun önlenememesi, bankaların yeni sisteme ayak uyduramamaları halinde; bankacılık alanında birtakım yeni düzenlemelere gidilebileceği, hatta bankaların tümüyle denetim altına alınabilecekleri söyleniyor. Bu konuda görüşünüzü öğrenebilir miyim?

ÜSKÜDARLI — Sayın Kurdaş konuşmalarında Hükümet Programı'yla ilgili olarak üç temel prensipten söz ettiler. Prensip değilse de bir olguya da ben işaret etmek istiyorum. Türkiye 1984 yılının Ekim ya da Ka-

sım aylarından itibaren dış borçlarının ilk taksitlerini ödemeye başlayacaktır. Hükümet böyle bir sorumluluğu üzerine almıştır. Bu bakımdan ülkeye döviz girsın diyerek her türlü teşvik tedbirini öngörmektedir. Uygulanan sistem gökten zembille inmemiştir. İnsanlar tarafından yapılmıştır. Her zaman için birkaç nokta değiştirilebilir. Fakat söylediğiniz gibi bir düzenlemenin bugünkü hükümetin politikası ile bağdaşacağını hiç zannetmiyorum.

DÜNDAR — İzininiz olursa, bütün bu konuşmalardan sonra sözü Sayın Şuhubi'ye vereceğim. Sanayi kesimi alınan ekonomik kararlar hakkında neler düşünüyor? Tepkiler var mı? Bir uygulamacı olarak alınan kararlarla ilgili kişisel görüşleriniz nelerdir? Buyurun Sayın Şuhubi.

ŞUHUBİ — Teşekkür ederim Sayın DüNDAR. Hükümet Programı ve özellikle uygulamaya konulan ekonomik kararlarla ilgili ilginç konuşmalar yapıldı. Önemli noktalar üzerinde duruldu. Ben de görüşlerimi kısaca açıklamaya çalışacağım. 29 Ocak 1984 kararları, bir demokrasiye dönüşten sonra çoğunluk hükümeti tarafından alınmış geçkeçi kararlar dizisi olarak getirildi. Gerçekte bunlar, 24 Ocak 1980 kararlarının devamı niteliğindedir. Bazı önemli noktaların dışında, bir ışığın söndürülmesi veya yakılması gibi tezat kararlarda kararlar değildir. Amacı ve biçimi dört yıl önce dile getirilmiş kararlardır.

ithal edilen krizler ve
«kâr'ın kudurarak
sermayeyi yemesi»

Sayın Kurdaş bir noktanın altını çizerek «hastalıklı sanayi»den söz

ettiler. Gerçekten sanayi hastalıklı mı kurulmuştur? Yoksa amaç bir sanayi kurulmasıydı da, o günlerin mantığı içinde bazı durumlara göz yummak mı gerekmiştir? Meseleye bu açıdan baktığımız zaman, şöyle bir sonuca varıyoruz: İmparatorluk döneminden çıkıldığında ülkemizde sanayi olarak nitelendirilebilecek kuruluşlar hemen hemen hiç yoktur. Ama pek çok şeyi yapma hevesi ve telaşı vardır. Toplum her bakımdan özendirilmektedir. Böyle bir ortamda son derece kısıtlı olan kaynakları yoğun olarak ortaya koyup oradan olumlu sonuçlar almak yerine, ülke halkının ihtiyaçlarını nispi olarak gidermek amacıyla bir sanayi kurulmuştur. Bu sanayi maliyetleri de halka intikal ettirilmiştir. Özel kesimin sadece haması düşüncelerle herhangi bir alanda yatırım yapmayacağı açıktır. Böyle olunca, o dönemde sanayi kârlılığa dönük bir yaklaşımla yönlendirilmiştir. Sonunda çeşitli alanlarda faaliyette bulunan sınai kuruluşların sayısı giderek artmıştır. İşte, üstünde fırtına estirilen sanayi budur.

Türkiye ekonomisi 1973'de başlayan ve 1974'lerde büyük boyutlara ulaşan petrol krizinden büyük darbe yemiştir. Aslında bu petrol krizi çıkmasaydı, ülkemiz bir başka krizin etkisi altında kalacaktı. Öteden beri ifade ettiğim gibi, dünyada ticaret hacimlerindeki dengesizlikler dolayısıyla mutlaka başka bir ad altında ve değişik boyutlarda bir kriz teşekül edecek ve Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkileyecekti. Altını çizerek belirtiyim ki, o dönemde görev başında olan hükümetlerin basiretsizlikleri nedeniyle, ülkemize iki yönlü olarak ithal edilen bu kriz, Türkiye'ye çok pahalıya mal olmuştur. Türkiye krize 2-2,5 milyar dolarlık bir banka rezervi ile girmiştir. O dönemde bu rezerv iyi kullanılarak gerekli ekonomik düzenlemeler yapılabilsaydı, birçok iktisatçının da ifade

ettiği gibi, söz konusu kriz Türkiye'ye çok daha ucuza mal edilebilirdi.

İşte bu dönemde yepyeni bir olay meydana geldi, devletten himaye gören bazı kişiler, ceplerinde para olmadığı halde sanayi kurdular. Para kazandıkları sürece bunların devletle bir sorunları olmadı. Aslında kendilerine arka çıkan devlete de bir katkıda bulunmadılar. Sermayenin erozyonuna neden olan aşırı enflasyon dönemindeki aşırı kârlılıklar,

Mehmet ŞUHUBİ

âdeta bu gibi sanayicilerin başlarını döndürdü. Ama sonunda, Kars yöresine ait bir deyimde ifadesini bulduğu gibi; «Kârın kudurarak sermayeyi yemesi.» olayı ile karşı karşıya kaldık. Sermayenin değeri o derecede kayboldu ki, sanayi, muhasebe bilançolarında görüldüğü kadarı ile dünyada hiçbir ülkenin kabul edemeyeceği bozukluklar içine girdi. Sanayici o günlerde yine de bu acıyı hissetmiyordu. Son derece eksik bir üretimle büyük kârlar ettiğini sanı-

yordu. Bilançolarını enflasyon muhasebesine göre revize edeceği yerde, kârlılığını günün nimeti olarak telakki edip yaşamını rahatça sürdürüyordu. Aslında sürdürdüğünü zannediyordu.

İşte tam bu sırada, 50 yıl ithalatla şartlanmış bir ülkeyi ihracata döndürmeye yönelik bir düzenin gelmesi ile ayaklar ilk defa yere bastı. 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ekonominin tümünde değişiklik getiren yeni bir rejim, tüm ağırlığı ile iş âlemini bastırdı. 12 Eylül'e gelinceye kadar iş âlemi bu ağırlığı pek hissetmedi. Bazı çevreler alınan kararların ne olduğunu, neler getirdiğini pek anlayamadılar. Bazı çevrelere göre bu bir «anestezi» (duyum yitimi) idi. Vurdum duymazlar ise bu kararları «şaka» olarak karşıladılar. 12 Eylül'den sonra alınan kararlar işlerlik kazanınca, istikrarlı bir uygulama başlayınca, anarşinin ortadan kalktığı normal bir çalışma düzenine geçilince; şapka düştü, kel göründü. Sermaye yetmiyordu, ortada döviz olduğu halde Türk Lirası bulunamadığından hammadde sağlanamıyordu ve krediler çok pahalı idi. Böylece sanayinin gerçek sorunları ortaya çıkmaya başladı.

yeni sisteme ayak uyduramayan ve eski alışkanlıklarını sürdüren işletmeler tasfiye olacaktıdır

Ben diyorum ki, Türk Sanayii artık kendine gelmelidir. Sınai kuruluşların sahipleri kadar yöneticileri de geçmişteki sorumsuzluklardan kurtulmalıdırlar. Sorumluluk ve hesaplı davranmayı isteyen, maliyet unsurunun hassasiyetle göz önünde tutulmasını gerektiren, dışa dönük

bir ticaret mantığı ile nasıl çalışılabileceğini araştırmaya zorlayan bir sistemin içinde bulunuyoruz. Bu sisteme ayak uydurulamazsa ne olur? Sanayicinin ve yöneticinin maliyetlerini kolaylıkla tüketicilerin sırtına yükledikleri devir geride kaldığı için, yeni sisteme ayak uyduramayan ve eski alışkanlıklarını sürdüren işletmeler tasfiye olacaklardır. Liberal bir ekonomiyi ve sosyal adalet ilkelerini benimsiyorsak, sanayi bu dönemde kendisini revize etmesi ve sisteme ayak uydurması zorunludur. Ben yeni hükümetimizin güttüğü ekonomik politikanın, Türk sanayiini ortadan kaldırmaya yönelik olduğu kanısında değilim. Güdülen politikanın Türk sanayicisinin bakış açısını değiştirmeye yönelik olduğu kanısındayım. Böylece istenilen; rasyonel çalışmak, ileri bir teknoloji den yararlanmak, ihracata yönelmek ve bunları gerçekleştirebilmek için de yetenekli yöneticileri bulmaktır. Denilen şudur: «Dışsattıma açıldığında, diğer ülkelerin mallarıyla rekabet edebilmek için kaliteni düzeltereksin. Yurt içindeki tüketicileri de aynı kalitede mal kullanmaktan mahrum etmeyeceksin. İyi kaliteli mal dışarıya gönderip düşük kaliteli malı iç piyasaya sürerek, esasen zor koşullar altında ödeme yapabilen kendi tüketicinin sırtından geçinmeye son vereceksin. Bunları gerçekleştirebilmek için de: yeni bir organizasyon kuracak, sermaye yapısını düzelterek, fabrikada yeni düzenlemelere gideceksin. Gerekli olanı terkedip, gerekli olanı yapacaksın.»

DÜNDAR — Burada bir soru sormak istiyorum. Diyelim ki bütün bunlar doğrudur. Sanayici bir yerde başarısızlığını tüketicinin sırtına yıkmıştır. Bununla beraber sanayi halen çeşitli dallarda faaliyette bulunmaktadır. Bu sanayie milyarlarla ifade edilebilecek sermaye yatırılmıştır. Acaba bugünkü sanayimiz, böyle ki-

sa sürede rasyonel bir sanayie dönüştürülebilecek bir yapıya sahip midir?

ŞUHUBİ — Sayın Dündar, konuşmanın akışı içinde sorunuzu cevaplandıracam. İzin verirseniz şimdiki kaldığım yerden devam edeceğim.

Bütün kusurlarına rağmen bu sanayi, 24 Ocak kararlarını felsefesiyle uyum sağlayabilmiş ve dışsattıma açılabilmiştir. 40 yıl ithalatın avantajlarını en iyi tarzda kullanan bir kesime rağmen, sistemin muhatabı kendisi olduğu halde, tüm zorlukları göğüslemiş, yükün altına girmiş ve 1983 yılının genel ihracatı içinde tarım kesimini de geride bırakarak % 68'lik bir paya ulaşmıştır. Şimdi böyle bir noktaya gelmiş olan sanayii, hükümetimizin uyguladığı politikalar bakımından, elinin tersi ile itmeye yönelik bir yaklaşım içinde olduğunu düşünmek çok yanlıştır. Böyle bir şey olamaz. Ancak, yeni getirilen felsefenin içinde şu vardır: «Bizim için çok önemli işler yaptınız. Ama artık dünyaya açılmanın gerçek gereklerine adapte olmanız icap ediyor.» Bunu derken de bir geçiş döneminin işaretlerini koyuyor. Örneğin, bazı teşvikleri kaldırıyor. Önemli bir sınava başarıyla vermiş olan sanayii, dünya ticareti içindeki yerini alabilmesi için, bundan sonraki aşamaları göz önünde tutarak yönlendirmek istiyor.

Getirilen sistemin gereği, olayların başta gelen muhatabı sanayi kesimi olacaktır. Oysa sanayinin bünyesi, geçmişteki yanlış uygulamalar yüzünden çok yıpranmış, hatta hastalanmıştır. Gücü bu hastalığı yenmeye yetmeyecek kadar azalmıştır. Sanayinin sermaye piyasasını harekete geçirerek faizsiz olarak büyük sermayeleri piyasadan tedarik etmesi ve böylece güç kazanması, bir varsayımdan öte gidemez. Geçmişteki olaylar yüzünden halkın sermaye piyasasına olan güveni sarsılmıştır. Bu durumda sanayicinin piyasaya süreceği his-

se senetlerini halk tereddütle karşılayacaktır. Söz gelimi, hatta hükümete teklif etse, o bile bu hisse senetlerini almaya yanaşmayacaktır. Şu halle göre sanayici geçmiş dört yılda olduğu gibi, bir süre daha, büyük bir özeri ile mevcut sıkıntılara göğüs germek zorunda kalacaktır. Ama devam edeceği yolda, kendisinin silinmek istenmediğini gösteren bazı belirtileri arayacağına da hiç şüphe yoktur.

özendirmeler, ekonomide çeşitli rant kavğalarına yol açmaktadır

Öte yandan bazı yanlış anlamaları ortadan kaldırmak için rakamları konuşurmanın yararı vardır. Döviz kurları dışındaki bütün özendirmelerin, ekonomide çeşitli rant kavğalarına yol açacağını hepimiz biliyoruz. Hükümetimizin hedef olarak aldığı temel ilkelerden biri budur. Bir başka deyişle, döviz kuru, mekanizmanın işleminde temel öğelerden birisidir. Ancak ben fiktif ihracat olayının, içinde yaşadığımız ekonomideki payının çok büyük olmadığı kanısındayım. Nerden bakarsanız bakın, 6 milyar dolarlık bir ihracat içinde, fiktif ihracatın, hatta 1 milyar dolar gibi abartmalı bir payı olsa bile, döviz fiyatları üzerinde bu derece etken olacağını kabul edemiyorum. Sonra böyle bir olayın Türk Lirası olarak muhasebeleştirilebileceğini de sanmıyorum. Ama adam işyerini kapatıp yurt dışına kaçarsa, o zaman iş değişir. Fiktif Türk Liralasının işletmenin bünyesinde yer alması gerekir. Ya kasada veya ortaklar cari hesabındadır. Ya da şişirme faturalarla olayın saklanması icap eder. Bir örnek vereyim. Bir kuruluşun 1 milyon dolarlık fiktif ihracat

yaptığını düşünelim. Bu olay 300 milyon tutarında Türk Lirası'nın hareketini gerektirir. Ya da 300 milyon liralık fiktif fatura bulmanız icap eder. Bence bu, sadece maceraperest kişilerin başvurabilecekleri bir yol gibi görünmüyor.

DÜNDAR — 1 milyon doların tamamını düşünmeyin. Üstelik bir de döviz girişi olacaktır.

ŞUHUBİ — Diyelim ki % 20'si eksik olsun. Ama başlangıçta bir döviz girişi söz konusu değildir. Öncelikle fiktif hareket başlayacak, sonra sıra dövizin girişine gelecektir. Ben bu mekanizmanın başka türlü yürütülebileceğini ve döviz kurları üzerinde Türkiye çapında etken olabileceğini düşünmüyorum. Döviz kurlarını altüst edebilmesi için çok büyük çapta bir fiktif ihracatın yapılması gerektiği kanısındayım.

KURDAŞ — Karaborsa küçük çapta işliyor. Orada bir kur yaratılıyor. İşte o kur resmi kuru etkiliyor. Yoksa böyle sizin söylediğiniz miktarlara varan bir işlem söz konusu değildir.

ŞUHUBİ — Bunun dışında ihracat kredileriyle ilgili bir noktaya değinmek istiyorum. İhracat kredilerinin hızlı sirkülasyonu için 3 aylık 6 aylık sürelerin çok gerçekçi bir yaklaşım olduğu ifade edildi. Buna karşılık kredili ihracatın Türkiye'de gerçek bir olay olduğu ortaya konuldu. Bu ikisi yekdiğeriyle kabili telif değildir. Ayrılacak fonlar buna dayanamayacağına ve 6 aylık tavan olduğuna göre, bu olayda özel özendirme göz önünde tutmak gerekir. Örneğin, kısa vadeli ihracat kredilerinin faizleri düşük tutulabilir. 1 aylığa başka, 3 aylığa başka, 6 aylığa başka olmak üzere kademeli faiz uygulamasına geçilebilir. Ya da başka türlü bir özendirme sistemi geliştirilebilir.

Sayın Bilen gayet ilginç bazı noktalara değindiler. Hammadde konusunda uygulanan sistemin mantığı belli olduğuna göre, özellikle teknik yanlışlıkların düzeltilmesi yolunda çaba harcamamız gerekiyor. Tabii sanayinin durmaması için tahsisli listelerle ilgili uygulamanın da bir an önce başlaması gerekir.

Sayın Üsküdarlı Türk parasını koruma mevzuatına değinirken «Kabahat gerçekten 1567 sayılı Kanun'da mıydı?» diye sordular. Ben, 28 sayılı Karar'ı Türk parası koruma mevzuatının çağdaşlaşmasının asgari bir başlangıcı olarak nitelendiriyorum. Sanayi muhatabı olduğu yeni rejimin yükünü taşıırken, bankacılık sistemi de uluslararasılaşma zorunluluğu içinde bazı sıkıntılara katlanacaktır. Hiç değilse, bazı konular öğrenilinceye kadar sıkıntı çekmeye devam edecektir.

DÜNDAR — Tüm konuşmacılara teşekkür ederim. Çok az bir zamanımız kaldı. Bu zamanı değerlendirmek amacıyla, konuşmacı arkadaşlarımızdan bazı soruları kısaca cevaplandırmalarını istirham edeceğim. Sayın Kurdaş, uygulamaya konulan programın 1984 yılı için bazı hedefleri var. İhracatın artırılması, enflasyonun aşağı çekilmesi gibi... Programın bu gibi noktaların gerçekleştirilmesinde başarı şansı var mıdır? Program nasıl başarılı olabilir?

enflasyonun aşağıya çekilmesinin bir koşulu da hükümetin bütçeye sahip olmasıdır

KURDAŞ — Hükümet programının başarı şansının ne olacağını bundan önceki «Ekonomik Yorumlar» toplantısında da belirtmişim. Bir kez daha özetleyeyim. Kanımca gerek

programın gerek bağlı olarak uygulamaya konulan kararların başarıya ulaşması, bazı ön koşulların yerine getirilmesiyle mümkündür. Öncelikle gerçekçi bir döviz kuru politikasının işlenmesi gerekmektedir. Bu, hem ihracat için hem de Türk sanayinin korunması için hayatidir. Bu liberal sistem içinde eğer gerçekçi bir döviz kuru politikası izlemezseniz, gümrük himayenizin etkisi azalır. O zaman % 150 gümrük himayesi verseniz dahi sanayinizi koruyamaz ve ihracatınızı artıramazsınız.

İkincisi, enflasyonu aşağıya çekebilmek bakımından, hükümetin bütçesine hâkim olması hayati önem taşımaktadır. Bu programın ve alınan kararların birtakım hataları vardır. Fakat bütün bu hataları ile birlikte program geçmiştekilere kıyasla çok ileri bir programdır. Gerçekte bir geçiş programı; bununla beraber çok iyi vasıfları olan, cesaretli ve bazı noktalarıyla devrimci bir program...

Son olarak kısa cümlelerle şunları söylemek istiyorum. Sanayinin himaye edileceğinde ben ümitliyim. Gerçekçi bir döviz kuru izlenirse ve buna makul bir gümrük duvarı eklenirse, aşırı hasta olanlar hariç, Türk sanayii buna uyacaktır. Çabucaak iyileşecek ve kendisini toparlayacaktır. Hastalık derken, bir yanlış anlamaya yol açmak istemiyorum. Ben böyle bir hastalığı hiç bir zaman sanayiye atfetmedim. Gerçekte Türk sanayisinde bir hastalık varsa, bu devletin izlediği yanlış politikaların ürünüdür. Sanayi o yanlış politikalara uy muştur. Şimdi devlet doğru politikalar izlerse, Türk sanayii buna da uyacaktır ve iyileşecektir. Fakat bütün çabalara rağmen; yani gerçekçi kur da uygulasanız, % 60 gümrük himayesi de koysanız; aralarında yaşamayacaklar çıkacaktır. Artık bir noktada onlar gözden çıkarılmalıdır.

Sözümü şöyle bağlayacağım. Gerçekte getirilen bu sistem, tam bir pi-

yasa ekonomisi sistemi değildir. Devlet faizi gene idari kararlarla yönetiyor. Döviz kurları aşağı yukarı aynı şekilde. Sistemde teşvikler, ayrımlar var. Bunları ileri sürerek, bazı düşünürleri: «Hükümet piyasa ekonomisi sistemine gidiyorum bahanesi altında keyfi bir idare getiriyor.» iddiasında bulunuyorlar ve arkasından; «Zaten Türkiye'de piyasa sistemi işlemcz.» diye ilave ediyorlar. Şimdi piyasa sistemine yaklaşıpta, beklediğimiz adımlar tam mantığı ile atılmadı; ama büyük adımlar atıldı.

Bence burada hükümete yapılacak tavsiye, seçtiği yönde ilerlemeye devam etmesidir. Türk iş alemi kendi küçük problemlerini abartır da, hükümeti seçtiği yönde yürümekten alıkoyarsa, büyük hata eder. Hiç kimse ümitsizliğe düşmemelidir. Türk sanayi rasyonel tedbirlere gäbucaak uyaçaktır. Türk ihracatçısı, 24 Ocak 1980 kararlarına uyarak nasıl bir atak yaptı ise; son alınan kararlara da uyum sağlayarak çalışmasını sürdürecektir. Bütün mesele, gerçekçi bir döviz kurunun, makul teşviklerin, vergi adaletinin ve ayrımlara yer vermeyen, devamlılığına güvencilen bir sistemin getirilmesidir. Vurgulayarak belirtiyim ki, Türk sanayii de Türk ihracatçısı da böyle bir sisteme uyacaktır. Bildiğiniz gibi Türk müteahhit kesimi birazcık himaye ile dünyaya açıldı. Gerçekte bizde güç var. Bizde asil olmayan akilce politikalar idi. Biz 40 yıl yanlış politikalar izledik. Uygulamalarımızda dünyanın en karışık bürokrasisini getirdik. Bunların etkileri hâlâ sürüyor. Aşkanklıklarımızdan kolay kurtulamıyoruz. Bunlara rağmen Türkiye biraz rasyonalizasyona gidince; ihracatçısı olsun, sanayicisi olsun, müteahhidi olsun çok müspet cevaplar verdi. Onun için ümitliyim. Kimse ümitsizliğe düşmemelidir. Özellikle iş alemi, paniğe kapılıp da bu sistemi yıkacak hareketlerde bulunmamalıdır.

DÜNDAR — Teşekkür ederim Sayın Kurdaş. O halde Sayın Üsküdarlı'ya soralım. Birkaç cilt içinde 2000 sayfayı aşan Türk parasını koruma mevzuatı, ifade edildiğine göre 15 sayfaya indi. Acaba bu noktada kalabilecek mi? Yani siz bir uygulamacı olarak yine birtakım tebliğlere ve genel açıklamalara ihtiyaç duyacak mısınız? Ayrıca biraz önce sözünü ettiğiniz döviz dengeleri açısından bankalarımız kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilecekler mi?

kambiyo ile ilgili mevzuat bir ağızdan çıkar ve resmi gazetede yayınlanırsa, uygulamada karmaşıklık olmaz

ÜSKÜDARLI — Benim öncelikle tek cümle ile ifade etmek istediğim şudur: Eğer mevzuatımız bir ağızdan çıkarsa -bu ağız ister Maliye Bakanlığı ister Merkez Bankası olsun- ve gereğince Resmî Gazete'de yayınlanırsa, uygulamada herhangi bir karmaşıklığın olmaması gerekir. Bankaların yeni izlenen politikalar karşısında durumlarının ne olacağı hakkında konuşmak için henüz vakit erkendir. Halihazırda döviz pozisyonu tutan ve bunun yönetimini bilen tecrübeli bankalar var. Bunlar için bir problem çıkmasının söz konusu olması gerekir. Diğerleri, yani döviz pozisyonu tutmaya yeni başlayacak olan bankalar, en azından 1984 yılı içerisinde zorluklarla karşılaşmak durumundadırlar.

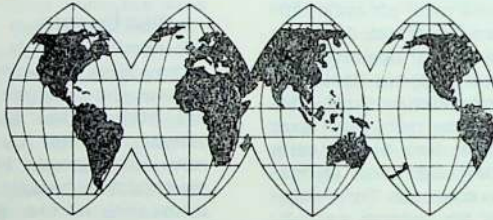
İzin verirseniz ben başka bir nokta üzerinde durmak istiyorum. Sayın Özgen, ihracatta mal bedelinin Türkiye'ye dönüşünde 3 aylık sürenin aşılması halinde uygulanacak döviz kuruna değindiler. Aslında ye-

ni mevzuatta ihracatçılar için getirilmiş bir kolaylık vardır. Eski uygulamaya göre getirilen döviz 10 gün içerisinde Türk Lirası'na çevrilmek zorunda idi. Yani döviz, ihracat yapıldıktan 1 gün sonra gelse bile, ihracatçının bu döviz en çok 10 gün bekletebilme hakkı vardı. Şimdi bu uygulama kaldırılmıştır. Aynı şekilde, diyelim ki döviz ihracat yapıldıktan bir gün sonra gelmiştir; yeni uygulamada ihracatçı isterse bu döviz üçüncü ayın sonuna kadar bekletebilir. Bu denli müsamaha gösterildikten sonra; bağlantısını yapmış, tüm işlemlerini tamamlamış bir ihracatçıya; dövizini eğer üç ayın içinde getiremiyorsa, kanımca başka bir mazaret tanımamak gerekir. Ayrıca yeni mevzuata göre ihracatçı, vesaik mukabili ihracatta, vesaiki doğrudan alıcının adına göndermek hakkını ha-

zır. Eskiden bu yoktu; ihracatçı vesaiki aracı yabancı banka adına düzenlemek zorunda idi. Böylece bir anlamda ihracatçıya üç ay için kredili ihracat yapma imkânı sağlanmış oluyor.

DÜNDAR — Alıcının adına gönderdiğiniz anda, uluslararası ticarete bunun bir riski vardır. Bu gibi riskler karşısında, ihracatçımızın bugün için yeterince kuvvetli olmadığını söyleyebiliriz.

ÜSKÜDARLI — Ihracatçı bunu yapmak zorunda değil. Gönderdiği memleketteki bankanın kontrgarantisini alabilir. Yani bugünkü mevzuat yeterince elastikidir. 3 aya kadarki ihracatı, kredili de olsa, yani malın teslimi bilabedel veya polişe karşılığında ise, normal ihracat gibi sayıyor. Eğer ihracatçı malın tesli-

Türkiye'de ve bütün dünyada

Akbank Türkiye'de ve bütün dünyada hizmetinizdedir.

Ihracat-Ithalat işlemlerinizi, döviz-mevduat-kredi hesaplarınız ve tüm bankacılık sorunlarınız için

Akbank'ın deneyiminden ve dış dünyadaki itibarından yararlanın.

Yurt içinde Akbank şubeleri, yurt dışında Akbank Temsilcilikleri ve Akbank'ın bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri ile sürdürdüğü işbirliği, tüm bankacılık sorunlarınızı kısa sürede çözüme ulaştırır.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK FRANKFURT LONDRA

Essen, Bari, Berlin, Münih, Hamburg, Stuttgart, Hannover

AKBANK
Güveninizin eseri

REPRO

mini 3 ayı aşan bir süreden sonra talep etmişse, zaten her haldé bir kredili ihracat ilişkisi söz konusu olacağı için, yabancı bankanın kontrgaranti veya aval'ini almak zorunludur. Ancak, 3 aydan kısa teslimatta konşimento veya benzeri tesellüm belgelerinin aracı yabancı banka adına her zaman için düzenlenmesi mümkün olduğu gibi istenirse başka teminatlar da sağlanabilir. Bu bakımdan bence daha fazla müsamaha gerekmiyor.

DÜNDAR — Kanımca olay bu kadar basit değil. İhracat 3 ay süreli de olabilir, 5 ay süreli de. Bir maden ihraç ettiğinizi düşünün. Karşı taraf bu ihracatı belli kontratlara bağlayabilir. Parayı ancak 5 ay sonra gönderebileceğini bildirebilir. Bu durumda ne olacak? İhracatçı yine 3 aylık süre ile bağımlı mı kalacak?

ÜSKÜDARLI — Hemen arzede-yim efendim. Eğer ihracat 5 ay süreli ise: ihracatçı kontrgarantisini yabancı aracı bankadan temin eder. 5 ayın sonunda dövizini getirir ve karşılığını o günkü kurdan alır. Yani kredili ihracatın (ki buradaki kredi kavramı yabancı alıcıya sağlanan kredi olup bunun Türk ihracatçısına sağlanmış Türk Lirası ile hiçbir ilişkisi yoktur.) koşulları yerine getirilmek kaydıyla, 3 ayı aşkın süreler sonunda gelen döviz cari alış kurundan Türk Lirası'na çevrilir. Bütün bunlar yeni mevzuatın içinde yer alıyor.

DÜNDAR — Teşekkür ederim Sayın Üsküdarlı. O zaman Sayın Özgen'den soralım. Bu arada sanayici - ihracatçı sürtüşmesi oldu. Biliyor-sunuz, sanayiciler kendilerinin ikinci plana itildikleri kanısındalar. Bir de ihracatçılar arasında ayırım var. Küçük ihracatçılar bu uygulamadan şikâyetçi oldular. Bu ayırım Türkiye'nin ihracatında genelde bir düşmeye

yol açabilir mi? Bu konulardaki görüşlerinizi satır başları olarak rica edeyim.

uygulamadaki bazı aksaklıklar hızla giderilirse, ihracatta bir artış olabilir

ÖZGEN — Efendim, serbest pazar ekonomisine geçme amacıyla alınan kararların, uygulamadaki bazı aksaklıklar süratle ortadan kaldırılabilirse, olumlu sonuçlar vereceği ve ihracatta bir artış olacağı görüşüneydim. Bir noktayı özellikle vurgulayarak belirtmek istiyorum: Serbest kur uygulamasına geçilmesi halinde, piyasada gerçek ihracatçılar ortaya çıkacaktır. Türkiye'de böyle bir potansiyel vardır.

İkinci olarak ihracat kredileri gerçekten çok önemlidir. Geçmiş yıllarda ihracat kredileri yeterince ve zamanında verilemediği için ihracatımızda düşme olmuştur. Burada bir aksaklığa da değinmek istiyorum. Teşvik Uygulama'dan alınan belge karşılığı kredilerde, belli bir ihracat taahhüdünde bulunulmaktadır. İhracat kredinizi zamanında alamazsanız dahi, taahhüdünüz geçerli sayılıyor ve hakkımızda bir müeyyide uygulanıyor. Bu aksaklık giderilmelidir ve ihracatçı aldığı kredi oranında taahhüdü ile bağı kalmalıdır.

Öte yandan her sorunun çözümünü devletten beklemek doğru değildir. İhracatçı olarak, sanayici olarak bize de düşen bazı görevler vardır. Özellikle yurt dışında fiyat kırma ve kendi kendimizle rekabet etme, ülkemiz açısından çok büyük yararlar doğurmaktadır. Bunu, görevli olduğum şirketin bazı dış pazar bağlantılarında müşahade etmiş bulunuyorum. Bu bakımdan gerek mesleki

kuruluşlar, gerek İhracatçı Dernekleri Birliği olarak bir kontrol mekanizmasının kurulması; ihracatta istikrar ve süreklilik sağlayacaktır.

Çözüm bekleyen diğer bir konu ihracat sigortasıdır. İhracat sigortası şu anda hâlâ çıkmış değildir. Bir an önce uygulamaya konursa, büyük bir boşluk doldurulmuş olacaktır.

Alınan kararların uygulama açısından gerçekçi olması gerekir. Sadece kâğıt üstünde alınmış bir karar, uygulama açısından bir mana ifade etmez. Son günlerde İstanbul'da ihracatla ilgili bazı seminerler yapıldı. Hükümet kanadından konuşmacıların da katıldığı bu seminerler büyük ilgi görmüştür. Yetkili kişiler bildiriler sunmuşlardır. Bu arada Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı Sayın Pakdemirli konuşması sırasında: «Vatandaş isterse kamyonunu Antalya'da doldurup malını Avrupa'daki bir ülkeye götürerek satabilir.» demişlerdir. Yani işlemlerin azaldığını ve kolaylaştırıldığını vurgulamak istemişlerdir. Dilerdim ki kendileri Antalya'da bir kamyonu domates yüklesinler ve götürüp Almanya'da pazarlasınlar. Acaba Almanya'ya kaç günde varabilirler ve bu domatesleri çürümeden satabilirler mi? Hiç sanmıyorum. Çünkü uygulamada yine de bazı güçlüklerle karşılaşacaklardır. Örneğin: benim tespitlerime göre, sevgiyat cumartesi ya da pazar gününe rastlamış ise işiniz yürümez. Ticaret Odası'ndan beyannameye bir tasdik almanız gerekmektedir. Bir de Gümrük İdaresi ile ilgili işlemler var. Bunları tatil günlerinde ve çalışma saatleri dışında tamamlayamazsınız.

DÜNDAR — Sayın Özgen: acaba İngiltere'de, Almanya'da, Japonya'da veya benzeri bir başka ülkede; tatil günlerinde vize veriyorlar mı?

ÖZGEN — Tabii efendim. Örnek olarak İsrail'i gösterebilirim. İsrail, İngiltere'nin sebze ve meyve piyasa-

sını özellikle akşam saatlerinde gayet iyi izliyor. Diyelim ki o akşam için «hal»de kiraz ve şeftali yok. Hemen teleksler işliyor. İsrail'de aynı gece uçak organize oluyor, aldığı yükü sabaha karşı saat 5:00'de İngiltere'ye ulaştırıyor. Gönderilen meyve veya sebze aynı gün pazarlanıyor. Bu konuyu bizzat izlediğim için biliyorum.

Sanayici - ihracatçı tartışmasına gelince... Benim görüşüm: küçük de olsa, büyük de olsa, ihracatçı da olsa sanayici de olsa; her kuruluş birlik ve beraberlik içerisinde bu ihracat seferberliğine katılmalıdır. Bir grubun lehine diğer bir grubun aleyhine bir hava yaratmanın ve uygulamaları buna göre geliştirmenin yanlış ve hatalı olduğu görüşündeyim. İşe ilk hızla girildiği bir dönemde birleştirici ve dürüst olmak, taraf tutmamak, her şeyden önce ülke çıkarlarını gözetmek ve ihracat yarışına katılanların heyecanlarını söndürmemek gerekir.

DÜNDAR — Teşekkürler Sayın Özgen. Şimdi Sayın Şuhubi'den rica edelim. İhracata yönelemeyen endüstriye Türkiye'de yaşam hakkı tanımayacak mıyız? Böyle bir endüstriye ihtiyacımız olmayacak mı? Buna bağlı olarak şunu da sorayım: Sanayileşime nasıl geçilecektir ülkemizde?

yatırımları engeileyen asıl neden enerjinin kıt olmasıdır; enerji sorunu için kısa vadeli çözümler getirilmelidir

ŞUHUBİ — Sorularımızın hepsi hayati önemi haiz. Kısaca cevaplandırmaya çalışacağım. Her şeyden önce, bugünkü konuşmalarımızın gündeme getirdiği önemli bir nokta var.

İhracat genelinde sanayi ürünü ihracatının çoğaltılmasına yönelik bir yaklaşım içindeyiz. Uygulamada ithalat ile, kambiyo ile ve ihracat ile ilgili bazı sorunlar var. Bunların dönüp dolaşıp birleştiği tek yer sanayidir. Sanayi ürünleri bu sorunlardan dolayı veya dolaysız olarak mutlaka etkilenecektir. Bu bakımdan bu sorunların bir an önce çözülmesi, özellikle ihracata dönük sanayi açısından önemli yararlar sağlar.

Türkiye nüfusu bugün 45 milyon olan bir ülkedir. 15 - 20 yıllık bir dönemde nüfusumuzun 80 milyon 100 milyon gibi rakamlara varacağı belirtilmektedir. Böyle bir ülkenin iç tüketiminde asgari ihtiyaçları karşılayacak bir sanayie her zaman için ihtiyacı vardır. Yatırımlarda gecikmenin ne denli sorunlar doğurduğunu geçmişte gördük. Türkiye kaput bezini dahi ithal etmiş bir ülkedir. Nüfus artışının kontrol altına alınmadığı bir ülkedir. Bu bakımdan ülkemizde sanayii sadece ihracat olayı gibi görmek yanlıştır. Eşyanın tabiatına da aykırıdır. İçerde ana maddelerin giderek fazla üretildiği ve bunun da yararlı olduğu bir ülkede, dışarıya olan bağımlılık azaldıkça, sanayi iç pazara doğru dönebilir. O zaman alınacak önlemlerle ihracatın özendirilmesi gerekebilir. Aksi halde dış ödemeler dengesi altüst olur.

Eugünkü faiz hadleriyle yeni yatırımların yapılamayacağı, yapılmasının da mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. Bir mal birimindeki toplam girdiler düzenli ve mantıklı olduğu sürece yatırımların yapılacağı kanısındayım. Hammaddenin, diğer girdilerin, kredi faizinin, amortismanların maliyet içindeki yeri ve yükü önemli. Ben yatırımları engelleyen asıl nedenin kredi maliyeti değil enerji olduğu kanısındayım. Bugün bir yatırımcıyı öncelikle düşündüren sorun, enerji bulup bulamayacağıdır. Bu ana sorun bizim ihraca-

tımızın geleceği ile de yakından ilgilidir. İç veya dış pazarda müşterimizi bulduysak, yeni bir yatırım yapmasak bile mevcut kapasiteleri daha yüksek seviyede kullanarak sonuç alabiliriz. Ama enerji bulduğumuz takdirde... Enerjimiz yoksa, yapacağımız bir şey de yoktur. Ben enerji açısından kısa vadede ufukta bir ışık görmüyorum. Ancak 1990'lardan sonra, yani Atatürk Barajı üretime geçince, enerji sorunumuz çözümlenecek gibi görülyor. Oysa enerji konusunda kısa vadeli önlemler üzerinde de durulmalıdır. Bu yapılmadıkça, sanayide yeni yatırım konusu, sürekli gündemde kalacaktır.

DÜNDAR — Teşekkür ederim Sayın Şuhubi. Buyurun Sayın Bilen, son sözü size verelim. Sorunlar ortada olduğuna göre, ayrıca bir soru yöneltmeye gerek kalmıyor.

dış rekabete açılabilmek için sanayi modern bir yönetime kavuşturulmalı, yenileşmeye gitmelidir

BİLEN — Efendim, bildiğiniz gibi benim konum ithalattır. Onun için öncelikle ithalatla ilgili bazı ilaveler yapacağım. Ankara'dan pek çok şey isteniyor. Bu isteklerin iyi bir süzgeçten geçirilmemesi halinde, doğru olarak kurulan bir sistemin zorlaştırılabileceğinden kuşku duyuyorum. Bu bakımdan işi bilenlerle isteyenler arasında bir diyalog kurulmalıdır. Diğer bir deyişle, bir sorunun çözümünü isteyenler arasından o işi iyi bilenler seçilmeli ve onlara kulak verilmelidir. Örneğin, gümrüğü sifıra indirilmiş bazı hammaddelerin sonradan müsaadeli listeye alınması, yeni sistemi yozlaştırıcı nitelik taşımaktadır.

Öte yandan sanayi makro seviyede bir rekabet karşısında bırakıl-

maktadır. Dış rekabete açılma bakımından ihmal edilmemesi gereken bir husus da, sanayiinin modern bir yönetime kavuşturulmasıdır. Modern metodlara yönelmek, bugün gelişmiş ülkelerde çok önem verilen inovasyona (yenileşmeye) gidilmek gerekir. Bu yenileşme, yalnız teknik anlamda alınmamalıdır. Gerçi teknik önemlidir. Ama onun kadar önemli olan bir diğer olay araştırmadır. Kuruluşların araştırma yapmaları zorunludur. Ayrıca işletme metodları bakımından da yenileşmeye gidilmelidir. Mali analizler, pazarlama metodları hep bu çerçevede içindedir. Sanayi geçmişte kolay şartlar altında çalıştığından, bu ihtiyaç bugüne kadar duyulmamıştır. Günümüzde ise çalışma şartları zorlaşmıştır.

Biraz önce kredi konusu üzerinde duruldu. Bir kuruluşun kaynaklarını sadece iç kredi olarak görmemek lazımdır. Bir yabancı sermaye olayı var. Yabancı sermaye ile ortaklıklar kurulabilir. Bugüne kadar fazla önem verilmeyen ve kösteklenen «Know-How» anlaşmaları canlandırılmalıdır. Bu konuda, bazı kolaylıkların getirilmesi gibi, sermaye piyasası alanında yapılacak işler de vardır. Yani sadece banka kredisine bel bağlamamalı, bunun dışında da bazı kaynakların bulunduğu göz önünde tutulmalıdır.

DÜNDAR — Tüm konuşmacılara yeniden teşekkür ederim. Bugünkü «Ekonomik Yorumlar» toplantımızda, Fükümet Programı ve ardı sıra uygulamaya sokulan ekonomik kararlar üzerinde durduk. Alınan kararların ithalat, ihracat ve kambiyo uygulamaları açısından getirdiği yenilikleri ve sorunları tartıştık. Türkiye için yeni kabul edilebilecek bir ekonomik politika anlayışı ve uygulaması ile karşı karşıyayız. Böyle bir ekonomik politika alternatifinin denemesinde ve sonuçlarının değerlendirilmesinde mutlaka yarar vardır. Şu

anda kesin yargılara varmak için sınırlı zaman oldukça erkendir. Bu arada Sayın Bilen'in kısaca değindiği insan faktörüne çok önem vermemiz gerekiyor. Ticareti de, sanayi de, ihracatı da yürütecek ve yönetecek olan insandır. Bu bakımdan profesyonel yöneticiliğin bir meslek olarak geliştirilmesi hepimizin görevi olmalıdır. Aynı konuda Sayın Şuhubi'nin sözlerine de şunu eklemek istiyorum. Sanayide geri kalmamızın önemli bir nedeni de gerçek anlamda profesyonel yöneticiliğin Türkiye'ye çok geç girmiş olmasıdır. Çünkü ağırlıklı bir yönetim, organizasyonda karşılaştığı sorunlara karşı çözümler yaratır. Yönetimin performansı, başarısı yarışmanın birincisini ve ikincisini tayin eder. Daha doğrusu rekabetin sonuçlarını ortaya çıkarır. Bu toplantıya katılarak «Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne gösterdiğiniz ilgi için tekrar teşekkürler ederim. Çalışmalarınızda başarılar ve esenlikler dilerim.

Derginin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 1 Şubat 1984 tarihinde yapılmıştır.

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

1984 Yılında:

Sayı : 200.— TL.
Yıllık abone : 2400.— TL.
Öğrenci abonesi : 1200.— TL.

Lütfen, abonedenizi
bir an önce yenileyiniz!.

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kağıt sanayi ve ticaret a.ş.

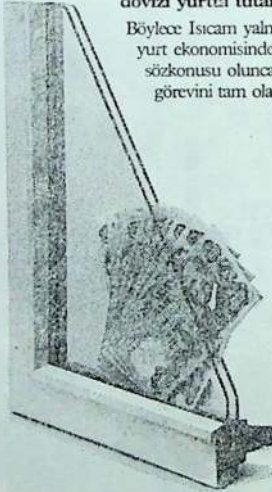

pencerenizdeki tasarruf hesabı

Para biriktirmek iyi şeydir.
Ama para yalnız üstüste konularak biriktirilmez.
Isıcam da insanın para biriktirmesini sağlar.
Isıyı odada tutar.
Dengeli bir yakıt harcaması sağlar.
Isıcamlı evde oturan kişi bilir ki
yalota verdiği para
harcadığı ısının tam karşılığıdır.
Isıcam tasarrufun ta kendisidir.
Ne yalot boşa gider, ne de para.

Bu arada boşa gitmeyen birşey daha vardır:
Ülke ekonomisinin petrol gereksinmesi için
yurt dışına ödenen dövizler.
En küçük evden başlayarak en büyük binaya kadar
Isıcamla donatılan yapılar ısıyı odada,
döviz yurtta tutarlar.

Böylece Isıcam yalnız evlerdeki tasarruf değil,
yurt ekonomisindeki tasarruf da
sözkonusu olunca
görevini tam olarak yapar.

ISICAM SİSTEMİ NEDİR?

Isıcam, iki cam plakasını araya bir metal çita konularak
süde malı özel elazlık dolgu ile bağlanmasından meydana gelir.
Metal ara çitanın içi, hava boşluğunun devamlı kuru
kalması için özel nem emici bir maddeyle doldurulmuştur.
İçerdeki kuru hava boşluğu ısıcamın yalıtımını sağlar.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Duyğünere Caddesi, Beytem Han, Sığır-İstanbul Tel. 146 1130 (8 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişme Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluştur.

Bankacılık Sektörünün Günümüzdeki Sorunları ve Bazı Öneriler

PROF. DR. CEVAT SARIKAMIŞ

1980 yılı başında başlatılan deflasyonist para politikası, önce kredi kullanan firmaları daha sonra ise bu firmalara kredi açmış bulunan finansal aracı kuruluşları (bankerleri ve bankaları) zor duruma soktu. Bankaların, firmalarda ortaya çıkan nakit sıkışıklığı ve buna bağlı ödeme zorluğunu belirli bir gecikme ile hissetmeleri doğaldı. Bir kere uygulamaya konulan ekonomi politikalarının hareket noktası, efektif talebi kısarak, bireylerin tasarruf eğilimlerini artırmayı amaçlaması nedeni ile mevduat ve kredi faiz oranlarının, piyasada serbestçe oluşmasına olanak vermektir. Bu imkânın, kısmen de olsa, sağlanması 1981 yılı ile 1982 yılı ilk aylarında bankalara mevduat artışını hızlandırarak, finans aracı kuruluşlarında, geçici bir refah yarattı. İkinci olarak ise, gerek 1980'den önceki dönemde, gerek 1980'den sonra kredi kullanmaya devam eden firmalar, yüksek faizin artırdığı plase edilebilir fonlardan, 1982 yılı ortalarına kadar yararlanma olanağına kavuştular. Ancak firmalarda bu reel olmayan rahatlamının sür'atle sona ermesi, kredilerin geri ödeme tarihlerine doğru, risk şeklinde bankalara yansıdı.

Gerek firmaların gerek ülke ekonomisinin gereksinme duyduğu fonların çok büyük bölümünü sağlayan bankaların uygulamaya konulan istikrar önlemleri sonucunda, sür'atle veya daha yavaş nakit sıkışıklığına düşmüş olmaları, ülkemizde uzun yıllardır uygulanagelen «enflasyonla kalkınma» politikasının sonucu olmaktadır. 1980 istikrar uygulamaları ve «1 Temmuz Bankacılığı»ndan önceki yıllara bir göz atılacak olunursa, ekonomik manzaranın şu özellikleri gösterdiği hemen fark edilebilecektir:

- a) Giderek şiddetini artıran enflasyon.
- b) Enflasyon oranının altında bir mevduat ve kredi faiz uygulaması.
- c) Enflasyonun beslediği talebe cevap verecek üretim olanaklarının yoksluğu nedeni ile işletmelerde biriken aşırı rantlar.

Yukarıda üç maddede sayılan bu özelliklerin alt yapının hazır olmasından da yararlanarak firmaların ve ticaret bankalarının şu çarpık uygulamalarına yol verdiği gözlenebilecektir :

- a. Firma sermayesinin toplam pasif içindeki payının mümkün olduğu kadar küçük tutulması, (finansal kaldıraçtan yararlanmak için);

- b. Bir muhasebe döneminde firmada ortaya çıkan kârın tümünün, hiç vakit kaybetmeden firmadan çekilip, enflasyona karşı dayanıklı (gayrimenkul, altın vbg.) kıymetlere yatırım yapılması;
- c. Firma faaliyetlerinin firma bilançosu dışına taşınmış kârlarla satın alınmış ve firma sahip veya ortaklarının mülkiyetinde olan taşınmaz mallar bankaya garanti gösterilerek, enflasyon oranının altında bir faiz fiyatı ile alınmış kredilerle finanslanması;
- d. Mevduat faiz oranının çok düşük tutulmuş olması nedeni ile bankalarda da enflasyonist kazançların ortaya çıkması ve bu kârlılık içinde, firmalara açılan kredilerin büyük bir risk oluşturmadığı düşüncesi ile, kredi taleplerinin derinlemesine incelenmesine gerek görülmeden karara bağlanması;
- e. Daha çok mevduat toplayabilmek amacı ile şube sayısının artırılmasına hız verilmesi;
- f. Firmaların bankaya yükleyebileceği kredi riskini nisbeten dağıtabilmek amacı ile aynı firmanın tüm kredi taleplerinin karşılanması yerine, firmanın başka bankalarla da çalışmalarına ses çıkarılmaması, hatta firmaların bu yönde teşvik edilmeleri.

Tarihsel akış içerisinde, enflasyonist kalkınma politikasında, kısa sürelerle ara verildiği ve bu ara verme periodu içinde, firmaların ve ticaret bankalarının nakit sıkıntısına düştükleri, hatta ekonomide iflasların görüldüğü, bankaların şüpheli alacak zararlarının kabardığı hatırlanacak olursa, ülkenin ticari ve sınai firmaları ve finansal aracı kuruluşları ile enfla-

yonla gelişme politikalarına nasıl uyum sağladıkları, bu ortam içinde yaşama koşullarını nasıl yarattıkları açıkça gözlenebilecektir.

Ancak, enflasyonist para politikaları uygulamasına ara verilmesi, 1920'li yıllar dışında hiçbir zaman «başka bir ortama uyum sağlama» gereğini gündeme getirecek kadar uzun olamamıştır.

Durumun son yıllarda aynı olmadığı, çeşitli kesimlerin «ucuz para politikası» uygulamasına son verme zamanının gelip geçtiği hususunda görüşler ortaya koymalarına rağmen, istikrar tedbirlerinin devam ettirildiği ve ettirmeye devam edileceği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. O halde, ekonomik bireylerin tümü ile yeni «ortama» uyum sağlayıcı önlemleri hızla almaları, yaşamlarını sağlıklı ve verimli sürdürebilmeleri için gerekli görülmektedir.

Değişen koşullara uyum sağlamak için nelerin yapılabileceği, firmalar ve finansal aracı kuruluşlar için ayrı ayrı tartışılabilir. Hatta, makro ve mikro yaklaşımlar ayrı ayrı ele alınabilir. Burada bir genel olarak şu söylenebilir ki, firmaların kaynak-kullanım dengeleri sağlanmalıdır. Bir diğer deyişle, uzun süreli yatırımlar için kısa süreli kaynak kullanma uygulamasından sür'atle uzaklaşmalıdır. Tabii, bu kaynak-kullanım dengesi kurulurken, uzun süreli kaynak seçimi, borç/öz varlık kullanım dengesinin kurulmasını sağlayacak şekilde yapılmalıdır.

Ülkemizde, içinde yaşadığımız ve her gün firmalarımızı faaliyetlerine devam edememe tehlikesi ile karşı karşıya bırakan ekonomik durgunluğun, ödeme zorluğu yaratmasının bir nedeni azalan talep ve buna bağlı

satış azalışından kaynaklanan nakit girişi azlığı ise, bir diğer nedeni de firmaların aşırı borçla-hatta kısa vadeli aşırı borçla çalışır olmalarıdır. Nitekim sıkıntıyı daha şiddetli hissedilen firmaların gözden geçirilmesi bu firmaların cari mali bünyelerinin oldukça zayıf olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bankacılık kesiminde alınması gerekli önlemlerin, sonuçta firmalarda da iyileşmeyi diğer bir ifade ile yeni koşullara uyum sağlamayı olanaklı kılacağı söylenebilir. Zira bugün, bir zorunluk olarak, bütün firmaların az veya çok ticaret bankaları ile kredi ilişkileri bulunmaktadır ve bankalarca uygulamaya konulacak yeni kredi yöntemlerinden, sonuçta firmalar da etkileneceklerdir.

Bankalar tarafından alınması gereken önlemleri şu başlıklarda özetlemek mümkün görülmektedir :

1. Plasman maliyetini düşürücü önlemler.
2. Kredi talebinde bulunan firmanın kredi riskini daha doğru ölçmeyi olanaklı kılan önlemler.
3. Açılmış kredilerin geri dönüşlerini sağlıklı ve ortaya çıkabilecek riskleri erken teşhis edip önlem almayı olanaklı kılan önlemler.

Konuyu biraz açmaya geçmeden önce hemen söylemeliyiz ki, bu önlemlerin çok kısa sürede gerçekleşerek sonuçlar alınmasını beklemek olanaksızdır. Uygulamaların olumlu sonuçlar vermesi, hatta uygulama ortamının hazırlanabilmesi için belirli bir sürenin geçmesi ve arada, bu önlemlerin alınmasını kolaylaştıracak, hukuksal, ekonomik ve sosyal düzenlemelerin devlet yönetimince yapılması gerekecektir.

1. Plasman Maliyetinin Düşürülmesi :

Plasman maliyetini düşürmenin en kolay yolu, kuşkusuz mevduat faiz oranını düşürmektir. Ancak, bu faiz oranını aşağıya çekmenin bir alt sınırının bulunduğu, bu sınırın da beklenen enflasyon oranı olduğu bugün ülkemizde tartışmasız kabul edilmektedir. O halde, bankacılık kesiminin mevduat faiz oranını adeta bir veri olarak kabul edip, bu oranın üzerine yüklenen ve para maliyetini artıran işletme giderleri üzerine eğilmesi gerekmektedir. Bu giderlerin plasman maliyeti üzerindeki baskısını azaltmanın en önde gelen yönteminin sıkı bir maliyet kontrolü mekanizması olacağı açıktır. Bu cümleden olarak, enflasyonist dönemlerin mevduat toplama aracı olarak kullanılan «her köşede bir şube» uygulamasına son verilmesi, hatta gerekirse şube sayısını azaltma yönüne gidilmesi önerilebilir.

Plasman maliyetinin düşürülmesinin kredi faiz oranını aşağıya çekerek kredi kullanan firmaları biraz olsun rahatlatacağı -kredi talepleri azaltılmadığı sürece- kanımızca bir hayal olacaktır. Kredi arz ve talebi miktarları arasında makul bir yaklaşma olmadığı sürece kredi faiz oranının plasman maliyetinden bağımsız oluşacağı ve böylece düşük plasman maliyetine rağmen yüksek bir kredi faizi oluşarak bankaların kârlarını artıracaklarını söylemek ekonomik gerçeklere daha uygun düşmektedir.

2. Kredi Riskini Doğru Ölçmeye Dönük Önlemler :

Türkiye Bankalar Birliği'nce kararlaştırılarak uygulamaya konulmuş kredi riskini ölçme aracı olarak mali tahlil uygulamasının üzerinden yirmi

yıl geçmiştir. Bu süre zarfında bankalarımızca -birkaç istisna dışında- mali tahlilin kredi kararında önemli yer tutmasına özen gösterildiği söylenemez. Bunun çeşitli nedenleri arasında yukarıda ele aldığımız «enflasyoncu kalkınma» modelinin büyük rolü bulunmaktadır.

Bugün kredi riskini ölçme aracı olarak mali tahlil yönteminin daha etkin kullanılmasını zorunlu kılan nedenler daha da geçerli hale gelmiştir. Kuşkusuz kredi riskini ölçmede tek başına mali tahlilin uygulanması da yeterli değildir. Bu yöntemin kredi karar aracı olarak daha etkin uygulamaya konulması başka önlemlerin de alınmasına bağlıdır :

a. Bankalarımız, açacakları kredilerin arz edecekleri kredi riskinin kabul edilebilir üst sınırını belirleyerek, kredi kararlarının bu sınırı aşmamalarını sağlamalıdır. Bankadan bankaya değişebilecek bu üst sınırın bir göstergesi firmanın toplam borcu ile özvarlığı arasındaki oran, diğer bir göstergesi ise kabaca firmanın cari aktif toplamı ile kısa vadeli borçları arasındaki orandır.

Standart oran çalışmaları ülkemizde yapılmamakta ise de firmalarımızın borçluluk ve cari ve likidite oranlarının kabul edilebilir sınırların dışında kaldığını söylemek yanlış değildir. Bu demektir ki ekonomik ve mali bünyeleri oldukça zayıf olan firmalar, bünyelerinin kaldırabileceğinin çok üzerinde borç yükleri taşımaktadırlar. Bu durum ise, hem firmaları hem de kredi kullandıran bankaları aşırı risklerle çalışmaya yönlendirmektedir. Reel veya reel olmayan refah dönemlerinde büyük sakınca arz etmeyen bu durum, ekonominin bi-

raz yavaşlaması -durgunluğa dönüşmesi- halinde sakıncalarını meydana çıkarmakta, durgunluk uzun süreli olduğu takdirde ise, son yıllarda görüldüğü gibi hem firmaları hem de bankaları silkelemektedir.

b. Kredi müşterisinin taşıdığı riski dağıtmak amacıyla ile firmanın birden çok banka ile çalışmasına göz yummak yerine, firmanın tüm banka kredisi gereksinmelerini karşılayarak, firmayı sıkı gözlem altına alma yoluna gidilmelidir.

Birden fazla bankanın kredi müşterisi olan bir firmanın taşıdığı kredi riski bankalar arasında taksim edilerek bir bankanın riski azaltılıyorsa da, böyle bir uygulama, hiç bir bankanın tam anlamı ile firmayı sahiplenmemesi nedeni ile aslında bankaların risklerini artırmaktadır.

Bir firmanın tüm banka kredisi gereksinmelerinin bir ticaret bankası tarafından karşılanması önerimize, Bankalar Kanununun, bir bankanın bir firmaya açabileceği krediye üst sınır getirmiş olması nedeni ile bazı hallerde, firmanın tüm kredi gereksinmelerinin karşılanmasının olanaksız olacağı görüşü ile karşı çıkılabilir. Ancak, bu sorunun çözümü kredi vermede «sendikalaşma»ya gidilerek çözümlenebilir.

c. Kredi kullanan firmanın riskini doğru ölçmeye olanak verecek organizasyon banka içinde kurulmalı veya var olan bu organizasyonun etkinliğini artırıcı düzenlemeler yapılmalıdır.

Bu düzenlemelerin neler olabileceği bu yazımızda enine boyuna tartışılmayacaktır. Ancak, şunu söylemek yeterlidir ki, kredi kararını almakla görevli banka yöneticileri «kredi riskini» ölçmeye yardımcı ola-

cok tüm analiz tekniklerinden yararlanacak bilgi düzeyinde olmalıdırlar ve bu analizleri sür'atle ve etkinlikle yapabilecek uzmanlaşmış kadro banka içinde yerini almalıdır.

Yine, gerekli görüldüğünde bankanın şube ve genel müdürlük örgütü etkin kredi kararı almaya olanak verecek şekilde yeniden organize edilmelidir.

d. Kredi riskini ölçmenin etkinliği, kredi talepcisi firmadan riski ölçmeye yardımcı bilgi ve verileri eksiksiz alabilme ile aynı paralelde hareket eder.

Bugün, herkes tarafından tartışmasız kabul edilecek bir gerçektir ki, kredi talepcisi firmalarının çoğunun bankalara vermek zorunda oldukları «hesap durumu» bilgileri, firmanın gerçek durumunu yansıtmaktan uzaktır. Maalesef, geçmişte, alınması gereken bilgi ve verilerin gerçek bilgiler olmasını sağlamak amacı ile birçok bankada, çok az gayret sarf edilmiştir. Hatta, bu alanda olmaması gereken bankalararası rekabet nedeni ile, doğru bilgi ve muhasebe verilerini vermekten çekinen firmaların üzerine de gidilememiştir.

Kredi riskinin doğru ölçülebilmesi, müşterinin finansal verileri ile faaliyetleri hakkında doğru bilgilere sahip olmaya bağlıdır ve bu konuda müşteri firmaya hiç bir taviz verilmemek gerekir.

Sonuç :

Türk ekonomisinin son üç yılda, firmaları ve finansal aracı kuruluşları ile zor duruma düşmelerinin bir nedeni, istikrar önlemlerinin uygulanması ise, bir diğer nedeni de, yine firmaları ve finansal aracı kuruluşları ile tüm ekonominin «enflasyonla bü-

yüme - ucuz faiz politikası» kalkınma modeline uyum sağlamış finansal ve organizasyon yapılarına sahip olmasıdır.

Yapı değişikliği, bir taraftan yine eski modelin uygulamaya konulacağı bekleyişi, diğer taraftan ise yeni ekonomik modele uyum sağlamanın çok kısa sürede olanaksız olması nedenleri ile gerçekleşmemektedir. Bu değişikliğin kalıcı olarak gerçekleşebilmesi, uygulanmakta olan ekonomi politikalarının devamlılığına ve yeni modele uyum sağlayıcı hukuksal, eğitsel ve kültürel düzenlemelerin vakit geçirilmeden uygulamaya konulmasına bağlıdır. Bu arada, bazı ekonomik birimlerin veya özel kişilerin zor duruma düşeceklerini ve ülke olarak bir müddet daha zor günler yaşanacağını bugünden görmek ve kabul etmek de başarı için önemli bir koşuldur.

Sermaye piyasasında ve bankacılık sektöründe yapılan hukuksal düzenlemeler ve yapılması öngörülen vergi düzenlemeleri ile enflasyonu aşağı çekmeye yönelik düzenlemelerin ekonominin tüm sektör ve kuruluşları ile kabuk değiştirmesi sürecinde devletin payına düşenlerin yapıldığına ve yapılacağına dair iyi işaretlelerdir. Geleceği, bu espiyi ile yorumlamak, gelecek hakkında iyimser olmak için yeterli nedendir.

◆ İlerleme, bugünün faaliyeti, yarının güvencesidir.

Ralph Waldo Emerson

◆ Düşüne düşünme görmeli işi, sonra pişman olmamalı kişi.

Türk Atasözü

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakini; kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinci • esansör • sondaj • hava nakliyat • TELEFERİK-TELESİJ-TELESKİ
• maden ihraç • edzer-akrayper-ekskavatör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dıkma HALATLARI
• çyatak koltuk yaylarında • bleiklet jant TELLERİNDE
• yüksek rozlatanalı ÇELİK TELLER

1983 YILINDA EMİSYON VE PARA ARZINDAKİ GELİŞMELER

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

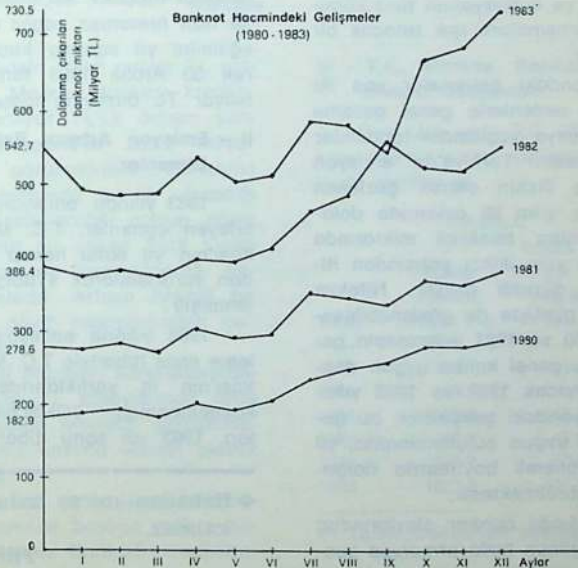
1983 yılında para arzı ve emisyon-
yondaki gelişmeler önceki yıllar-
la karşılaştırmalı olarak incelenerek,
bazı ipuçları bulunmağa, 1983 yılına
ilişkin olarak ortaya atılan bazı sav-

ların, örneğin 1983 yılında hızlanan
enflasyonun parasal genişlemeden
kaynaklandığı şeklindeki görüşlerin
gecerliliği irdelenmeye çalışılmıştır.

I - Emisyondaki (Banknot Hacmin- deki) Gelişmeler

Dolanıma çıkarılan banknot mik-
tarı 1982 yılı sonu itibariyle 542.7 mil-
yar TL iken, 31 Aralık 1983 tarihinde
730.5 milyar TL'ye yükselmiştir. Böy-
lece 1983 yılında dolanıma çıkarılan
banknot miktarı 187.8 milyar TL art-
mış, yaklaşık olarak % 34.6 oranında
bir genişleme göstermiştir.

1983 yılında banknot hacmindeki
gelişmelerin daha iyi değerlendirilebil-
mesi için, 1980 - 1983 yıllarına ilişkin
gelişmeler, grafik aracılığı ile gösteril-
miştir.

Türkiye'de dolanımaya çıkarılan banknot miktarında son beş yıldaki gelişmeler karşılaştırmalı olarak şöyledir :

Yıllar	Dolanımaya Çıkarılan Banknot Miktarı (Milyar TL)	
	Bir Önceki Yıla Göre Artış	
1979	69.2	% 60.9
1980	95.7	% 52.3
1981	107.8	% 38.7
1982	156.3	% 40.5
1983	187.8	% 34.6

Görülüyor ki, 24 Ocak kararlarından sonra dolanımaya çıkarılan banknot miktarında en yavaş artış % 34.6 olarak 1983 yılında gerçekleşmiştir. Dolanımaya çıkarılan banknot miktarındaki görece yavaşlamaya karşın, 1983 yılında fiyat artışlarının hızlanması, Türkiye'de enflasyonun nereden kaynaklandığı ve enflasyonun türü konusundaki tartışmalara ışık tutacak bir göstergedir.

Emisyondaki gelişmeler son iki yıldır arizi nedenlerle genel gelişme kalıbından veya çizgisinden farklılıklar göstermektedir. Türkiye'de emisyon gelişmesine ilişkin olarak gözlenen genel kalıp; yılın ilk aylarında dolanımaya çıkarılan banknot miktarında duraklama, yılın ikinci yarısından itibaren düzenli artıştır. Nitekim yukarıdaki grafikte de gözlenebileceği gibi, 1980 ve 1981 yıllarındaki gelişmeler, bu genel kalıba uygun düşmektedir. Ancak 1982 ve 1983 yıllarında emisyondaki gelişmeler, bu genel çizgiye uygun bulunmamakta, yıl içerisinde önemli boyutlarda dalgalanmalar görülmektedir.

1982 yılında banker olaylarından sonra emisyonun hızla tırmanışa geçtiği ve Eylül 1982 sonunda en yüksek

düzeyine ulaştığı, izleyen aylarda ise bir ölçüde gerilediği gözlenmektedir.

1983 yılında ise, yılın ilk üç ayında emisyonda bir azalış, Nisan ayında ise servet affı nedeniyle hızlı bir genişleme dikkati çekmektedir. Nisan ayı ortalarında 647 milyar TL'ye kadar yükselen emisyon, bankalardan çekilen veya kredi olarak alınan paraların, T.C. Ziraat Bankası'nda bloke edilerek servet olarak beyan edildikten sonra tekrar T.C. Merkez Bankası'na dönmesi ile normal düzeyine inmiştir. Emisyon Temmuz 1983'de yeni bir sıçrama göstermiş, ancak izleyen Ağustos ve Eylül aylarında azalarak, yıl başı hatta 1982 Eylül ayı düzeyinin altına inmiştir. Emisyonda normal mevsimlik gelişmeye ters düşen bu daralma, anımsanacağı üzere emisyon artışının gizlendiği tartışmalarına yol açmıştır. 1983 Ekim ayından itibaren, seçimlerin de etkisi ile hızlı tırmanışa geçen emisyon, bu eğilimini yıl sonuna kadar sürdürerek 30 Aralık 1983 tarihinde 730.5 milyar TL düzeyine ulaşmıştır.

II - Emisyon Artışını Belirleyen Etmenler

1983 yılında, emisyon artışını belirleyen etmenler, T.C. Merkez Bankası'nın yıl sonu hesap durumlarından yararlanılarak «Tablo I»de özetlenmiştir.

1983 yılında emisyondaki genişleme esas itibarıyla T.C. Merkez Bankası'nın iç varlıklarındaki artıştan kaynaklanmıştır. TCMB'nin iç varlıkları, 1983 yılı sonu itibarıyla bir ön-

◆ Babadan miras kalır, adamlık kalmaz.

Türk Atasözü

TABLO I
Emisyonu Belirleyen Etmenler
(31.12.1982 - 31.12.1983) (Milyar TL)

I. Emisyonu Artırıcı Etmenler		
A. Dış Varlıklarda Artış		581.4
1. Altın ve Döviz Mevcudunda Artış	160.1	
2. Döviz Alacaklarında Artış	421.3	
B. İç Varlıklarda Artış		600.6
1. TCMB Kredilerinde Artış	317.0	
2. Sair Hesaplarda Artış	283.3	
3. TCMB Sabit Varlıklarında Artış	0.3	
C. TCMB Mevduatında Azalış		32.2
D. İthalat Karşılıklarında Azalış		2.7
		<hr/>
Artırıcı Etmenler Toplamı		1217.9
II. Emisyonu Azaltıcı Etmenler		
A. Altın ve Döviz Borçlarında Artış		863.6
B. Mevduat Munzam Karşılıklarında Artış		159.9
C. TCMB Yedek Akcelerinde Artış		1.7
D. Sair Borçlu Hesaplarda Artış		4.9
		<hr/>
Azaltıcı Etmenler Toplamı		1030.1
III. Emisyon Artışı		187.8
	TOPLAM	<hr/> 1217.9 <hr/>

ceki yıla kıyasla 600.6 milyar TL artmıştır. T.C. Merkez Bankası kredilerinde 317 milyar TL'lik artışın yanı sıra sair hesaplarda 283.3 milyar TL'lik artış görülmektedir. Bankanın haftalık durumunda ayrıntı olmadığı için, sair hesaplardaki artışın döviz hesaplarından mı yoksa Türk Lirası hesaplarından mı kaynaklandığı anlaşılamamaktadır. Artışın önemli bir bölümünün döviz hesaplarından gelmesi olasıdır.

Mevduat munzam karşılıklarındaki 160 milyar TL dolaylarında artış ise, 1983 yılında emisyon genişlemesini frenleyen başlıca etmen olarak görülmektedir.

1983 yılında da emisyon hacmindeki genişlemede başlıca rolü oynayan T.C. Merkez Bankası kredilerindeki genişleme, aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

III - T.C. Merkez Bankası Kredilerindeki Gelişmeler

Son beş yılda T.C. Merkez Bankası kredilerindeki gelişmeler «Tablo II»de verilmiştir.

TABLO II

Yıllar	TCMB Kredisi (Milyar TL)	TCMB Kredilerinde Bir Önceki	
		Yıla Göre Artış (Milyar TL)	(%)
1979	382.1	140.2	%57.9
1980	655.2	273.1	%71.5
1981	920.3	265.1	%40.5
1982 (1)	910.5	(9.8)	-% 1.1
1982 (2)	971.2	50.9	% 5.5
1983	1227.5	317.0	%34.8

(1) Tarım kredilerinin tahkiminden sonraki rakam.

(2) Hazine borcu şekline dönüştürülen tarım kredileri dahil.

T.C. Merkez Bankası kredileri analiz edilirken, 30.12.1982 tarihinde yapılan tahkim (konsolidasyon) işleminin de dikkate alınması gerekmektedir. Aksi halde 1982 yılında T.C. Merkez Bankası kredilerinde bir azalma olduğu şeklinde yanlış bir izlenim edinilmektedir.

30.12.1982 tarih ve 2568 sayılı yasa uyarınca T.C. Ziraat Bankası'nın Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri için 1977 - 1981 yıllarında TCMB'den sağlanmış bulunduğu reeskontabl destekleme kredileri, uzun süreli Hazine borcu şekline dönüştürülerek «İtfaya Tabi Hesaplar»a aktarılmıştır. Bu şekilde tahkim edilen borç tutarı 60.662 milyon TL de hesaba katıldığına, 1982 yılında TCMB kredilerindeki genişleme % 5.5 gibi çok düşük bir düzeyde kalmaktadır. 1983 yılında ise TCMB kredilerinde tekrar bir genişleme eğilimi gözlenmektedir.

T.C. Merkez Bankası kredilerinin kamu, özel (bankacılık sistemi) ve

kooperatif sektörleri arasındaki dağılımındaki gelişmeler «Tablo III»de yer almaktadır.

«Tablo III»de, TCMB kredileri içinde bankacılık sistemine açılan kredilerin payının gittikçe yükseldiği gözlenmektedir. 1981 yılında bankacılık sistemine açılan kredilerin, toplam TCMB içindeki payı % 27.8 düzeyinde iken, 1983 yılında bu pay, % 40'ın üstüne çıkmıştır. Rakamlar, 1982 ve özellikle 1983'de parasal genişlemenin, esas itibarıyla TCMB'nin bankacılık sistemi kanalıyla özel kesime açmış olduğu kredilerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır.

Geçmiş yıllarda kamu kesimi finansman açıklarını kapatmak gereği nedeniyle merkez bankacılığı işlevini tam olarak yerine getiremeyen TCMB, 1982 yılı ortalarından itibaren de bankacılık sistemini ayakta tutabilmek için kredilerini, dolayısıyla emisyon hacmini genişletmek zorunda kalmıştır.

TABLO III
TCMB KREDİLERİNİN DAĞILIMI

Yıllar	Kamu		Özel Bank. Sistemi		Kooperatif	
	(Milyar TL)	(%)	(Milyar TL)	(%)	(Milyar TL)	(%)
1979	214.6	56.2	120.8	31.6	46.7	12.2
1980	368.8	56.3	193.7	29.6	92.7	14.1
1981	548.2	59.2	257.3	27.8	120.0	13.0
1982 (1)	578.0	59.5	289.9	29.8	103.3	10.7
1982 (2)	578.0	63.5	289.9	31.8	42.6	4.7
1983 (1)	645.1	50.1	521.5	40.5	121.5	9.4
1983 (2)	645.1	52.5	521.5	42.5	60.8	5.0

(1) Tablo düzenlenirken, 1982 yılı sonunda tahkim edilen 60.662 milyar TL tutarındaki Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri borcu da dikkate alınmıştır.

(2) Tahkim edilen Tarım Satış Kooperatifleri borçları hariç.

IV - Para Arzındaki Gelişmeler

İMF tanımı esas alınarak para arzında (M.) 1983 yılındaki gelişmeler, son dört yılla karşılaştırmalı olarak aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

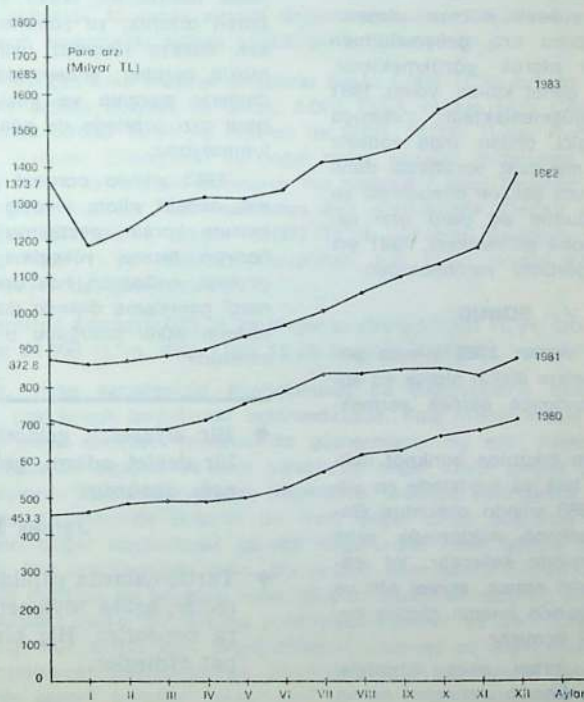
Grafikteki para arzı rakamları 23 Aralık 1983 tarihi itibarıyla olmakla beraber, yazının hazırlandığı sırada 1983 yıl sonu para arzı rakamı geçici verilere göre 1973.7 milyar TL olarak hesaplanmıştır. Bu rakam esas alındığında, para arzındaki son beş yıldaki gelişmeler karşılaştırmalı olarak şöyledir :

Yıllar	Para Arzı (Milyar TL)	Bir Önceki	
		Yıla Göre Artış (Milyar TL)	(%)
1979	453.3	162.8	56.0
1980	709.8	256.5	56.6
1981	872.8	163.0	18.6
1982	1373.7	500.9	57.3
1983	1973.7	599.9	43.6

Türkiye'de 1983 yılında para arzının, geçen yıldan daha yavaş - % 40 dolaylarında - artması beklenmektedir.

Karşılaştırmalı tablo, özellikle 1981 yılında para arzının çok yavaş

Para Arzındaki Gelişmeler
(1980 - 1983)

arttığı izlenimi vermektedir. Anılan yılda vadeli mevduat ile vadesiz mevduat arasındaki faiz marjının yükselmesi ve hamilline yazılı mevduat sertifikası uygulaması nedeniyle, vadesiz mevduatın vadeli tasarruf mevduatı şekline dönüşmesi ve vadeli mevduat ile mevduat sertifikalarının para arzı (M.) rakamına dahil edilmemesi nedeniyle para arzı artışı çok yavaş görünmektedir.

Türkiye'de yıl içerisinde para arzındaki gelişmeler de genelde emisyon koşut bir eğilim göstermektedir. Yılın ilk aylarında para arzında bir duraklama, yılın ikinci yarısından itibaren hızlanan bir artış ve yıl sonunda en yüksek düzeye ulaşma; Türkiye'de para arzı gelişmelerinde genel kalıp olarak gözükmektedir. Grafikte bu genel kalıba, yalnız 1981 yılı uygun düşmemektedir. Yukarıda değinildiği gibi, anılan yılda vadesiz mevduatın, mevduat sertifikası dahil vadeli mevduat şekline dönüşmesi ve vadeli mevduatın da para arzı rakamlarına dahil edilmemesi, 1981 yılı için farklı görüntü yaratmaktadır.

V - SONUÇ

Mevcut veriler 1983 yılında parasal gelişmelere ilişkin olarak şu sonuçlara varmamıza olanak vermektedir :

Dolanıma çıkarılan banknot miktarında son beş yıl içerisinde en yavaş artış, 1983 yılında olmuştur. Geçen yıl banknot miktarında artış % 34.6 düzeyinde kalmıştır. Yıl içerisinde iki arizi etmen, servet affı ve seçim, emisyonda önemli ölçüde oynamalara yol açmıştır.

Emisyon artışı esas itibarıyla, TCMB'nin bankacılık sistemine açmış olduğu kredilerden kaynaklanmıştır.

1982 yılı ortalarından itibaren TCMB'nin bankacılık sistemini ayakta tutma çabaları, emisyon artışında en önemli etken olmaktadır.

TCMB kredileri içinde bankacılık kesiminin payı gittikçe büyümekte olup, 1983 yılı itibarıyla % 40 düzeyini aşmıştır.

Kesin rakamlar belli olmamakla beraber 1983 yılında para arzındaki (M.) genişlemenin % 40 dolaylarında kalacağı ve artış hızının bir önceki yıla kıyasla yavaşlamış olduğu tahmin edilmektedir.

1983 yılında para arzındaki genişleme genel kalıba (yılın ilk aylarında duraklama, ikinci yarından itibaren artarak, yıl sonunda en yüksek düzeye ulaşma) uygun bulunmakla beraber; emisyonda arizi nedenlerle sızrama ve inişler etkisini para arzı üzerinde de göstermiş bulunmaktadır.

1983 yılında parasal genişlemenin, önceki yıllara kıyasla yavaş olmasına karşın; geçtiğimiz yılda enflasyon hızının yükselme eğilimine girmesi, enflasyon hızı üzerinde parasal genişleme dışında da bazı faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

-
- ◆ Bir siyasetçi, gelecek seçimi; bir devlet adamı, gelecek kuşağı düşünür.

James F. Clarke

- ◆ Tartışmalarda yapılan benzetmeler, aşkta söylenen şarkılara benzerler. Hiç bir şeyi ispat etmezler.

Prior

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

OCAK ayı içinde Banka ve Ekonomik Yorumlar İndeksi 1.08 puan artarak 243.11'e yükseldi. 13 hisse senedi değer kazanırken 7 hisse senedi değer kaybetti. Bunun sonucunda indeks küçük bir artış kaydetti.

Değer artışı gösteren hisseler arasında başta 6.000 TL'lik artışla Çimsa ve 2.500'er TL'lik artışla Polylen ve Sifaş, 2.000 TL'lik artışla Nuh Çimento gelmektedir. Çimsa 30.000 TL'ye ve Polylen ile Sifaş 15.000 TL'ye, Nuh Çimento 24.000 TL'ye ulaştılar. Çimsa'daki bu değer artışı, yeniden değerlendirme fonu olan 1.260 milyon TL'nin sermayeye eklenerek her hisseye 7 adet bedelsiz hisse senedi verileceğinin kesinlik kazanmasından ileri gelmektedir. Değeri artan hisseler arasında 1.000 TL'lik artışla 13.000 TL'ye yükselen Anadolu Cam, 750 TL'lik artışla 7.500 TL'ye yükselen Kartonsan, 500 TL'lik artışla 4.800 TL'ye yükselen Uniroyal de bulunmaktadır.

Diğer taraftan Kordsa 2.000 TL'lik değer kaybıyla 32.000 TL'ye, İzocam 1.000 TL'lik kayıpla 24.000 TL'ye, Kav 1.000 TL'lik kayıpla 23.000 TL'ye gerilediler.

Piyasada, hisse senetlerinin fiyatlarındaki bu değişmelerle beraber alım satım hacmi çok küçük boyutlarda bulunmaktadır. Faiz oranlarındaki artış, etkisini derhal hisse senetleri piyasasında göstermiştir. Bu etki, hisse senetlerine olan talepte bir azalma ve bazı hisselerde değer kaybı olarak gerçekleşmiştir. Son aylarda kaynağını yeniden değerlendirme fonunun sermayeye eklenerek bedelsiz hisse verilmesinde bularak bir aşırı değer artışı gösteren firmaların hisse senetleri değer kaybederek gerçek değerlerine inme eğilimi göstermişlerdir. Ancak, faiz oranlarındaki artış, piyasadaki alım satımı büyük ölçüde etkileyerek, ilgili tarafları bir bekleyiş içine itmiştir. Bunun sonucunda elinde hisse senedi bulunanlar, başka bir deyişle potansiyel satıcılar ve aynı zamanda potansiyel alıcılar hükümetin yeni uygulamasının piyasayı ve ekonomiyi ne yöne çekeceğini beklemeye başlamışlardır. Bu belirsizliğin hafiflemesi veya kaybolması ile hisse senedi piyasası tekrar yeni bir görünüm alabilecek ve fiyatlar oluşacaktır.

Ancak, mevduatlardaki yüksek faiz oranlarının devam etmesi, hisse senetlerinin çekicilik kazanmasını güçleştirecektir. Bu arada 1984 içinde faiz oranlarının yavaş yavaş gerilemesi ise hisse senetlerinin değerlerini koruması yönünden olumlu bir etkide bulunabilecektir. Ayrıca, önemli bir konu da, bu yıl içinde 1983 yılı kârından dağıtılacak kârpaylarının yaklaşık geçen yılki seviyelerde olacağı ve daha sonraki yıllarda ise artan sermayelere bu kârpayı dağıtımlarının gerçekleştirilemeyeceğidir. Bu da, hisse senetlerinin daha uzun vadede, değer kazanmalarını engelleyici bir rol oynayacaktır.

Tahvil piyasası da, faiz oranlarındaki değişiklikten etkilenmiş bulunmaktadır. 19 Aralık 1983 öncesindeki düşük mevduat faiz oranlarına paralel faizlerle çıkarılmış bulunan tahvillerin satışı çok yavaşlamış ve hatta ek bir çekici unsur olmadan gerçekleşemez duruma gelmiştir. Çıkarılacak yeni tahviller ise faiz oranlarındaki bu değişikliği içerecek şekilde hazırlanmaktadır.

T.C. ZIRAAT BANKASI'na

gelin

**tasarrufunuzla
ulusal
kalkınmaya
katılın**

Satışına devam edilen tahviller şunlardır :

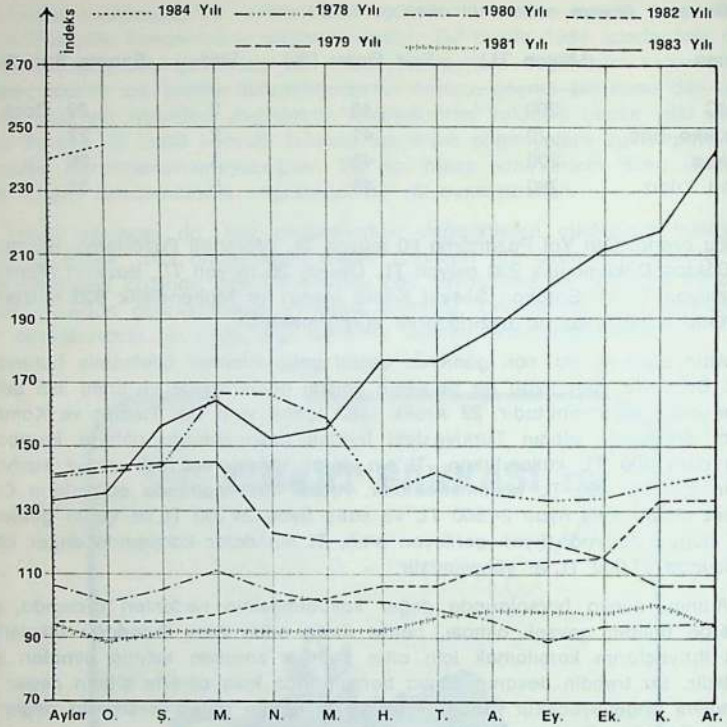
Firma	(Milyon TL)	Faiz Oranı (%)	Vade	Satışta Son Gün
BMC	200	48	3	23 Ocak
Padeko İlaç	70	41	2	27 »
Teksa	200	48	3	28 »
Altın Yıldız	780	48	5	31 »

Bu arada, Oto Yol Pazarlama 60 milyon TL, Marshall Pazarlama 100 milyon TL, Döktaş Dökümcülük 200 milyon TL, Otokar 25 milyon TL, Bozkurt Mensucat 100 milyon TL ve Sotokon Sosyal Konut İnşaat ve Mühendislik 800 milyon TL tutarında tahvil çıkarma hazırlıklarını sürdürmektedir.

Altın piyasası da, son günlerde çeşitli gelişmelerden etkilenmiş bulunmaktadır. Dünyada altın fiyatı bir gerileme eğilimi göstermekte ve onsu 365 dolara kadar inmiş bulunmaktadır. 29 Aralık 1983 tarihli yeni Dış Ticaret ve Kambiyo Rejimi öncesinde altının Türkiye'deki fiyatını hesaplamada doların karaborsa fiyatı olan 300 TL kullanılırken, TL'nin dolar karşısında hızlı değer kaybı ile bugün 350 TL - 360 TL kullanılmaktadır. Aralık 1983 sonunda sarrafların Cumhuriyet altınına dış fiyatı 24.500 TL ve satış fiyatı 24.700 TL'ye kadar gerilemiş iken, bugün dünyada fiyatı gerileyen altın, TL'nin dolar karşısında değer kaybı sonucunda 27.000 TL'ye yükselmiştir.

Altının, dünya borsalarında değer kaybetmesinin nedenleri arasında, son günlerde talebin gevşek olması, petrol ihraç eden bazı Ortadoğu ülkelerinin nakit ihtiyaçlarını karşılamak için altın satmak zorunda kalmış olmaları gelmektedir. Bu trendin devamı, dünya borsalarında kısa sürede altının değer kazanmasını engelleyecektir. Ancak, Türkiye'de liranın dolar karşısında değer yitirmesi ile altın fiyatları yükselmeye devam edecektir.

Ekonomide yeni bir gelişme de, Bağbank'ın faaliyetine son verilmesidir. 1983'de faaliyetine son verilen ve Ziraat Bankası'na devredilen Hisarbank, İstanbul Bankası ve Ortadoğu İktisat Bankası ile İş Bankası'na devredilen İşçi Kredi Bankası'ndan sonra ekonomi sahnesinden çekilen bankalara Bağbank da katıldı. Son aylarda, mali yapısını güçlendirme amacıyla çeşitli araçlar vasıtasıyla yüksek faiz oranları üzerinden mevduat sertifikası pazarlayarak para toplayan Bağbank bunları geri ödemede güçlüklerle karşılaşınca, Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'deki «bir bankanın işlemleri yapmasında veya mevduat kabul etmesinde sakinca görülmesi halinde» bu yetkilerin Bakanlar Kurulu tarafından kaldırılabileceği hükmü geçerli oldu. Bu durumda, mevduat sahipleri mevduatlarını, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın açıklamasına göre, Vakıflar Bankası'ndan «Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu» yönetmeliği hükümlerine göre çekebilecekler. Bağbank'ın bu duruma düşmesi, hem tasarruf sahipleri için risk - kârlılık ilişkisini yeniden ortaya koyma, hem de bazı küçük bankalara normal faaliyetlerinde izlemeleri gereken yolları gösterme bakımından son bir uyarı olmaktadır.

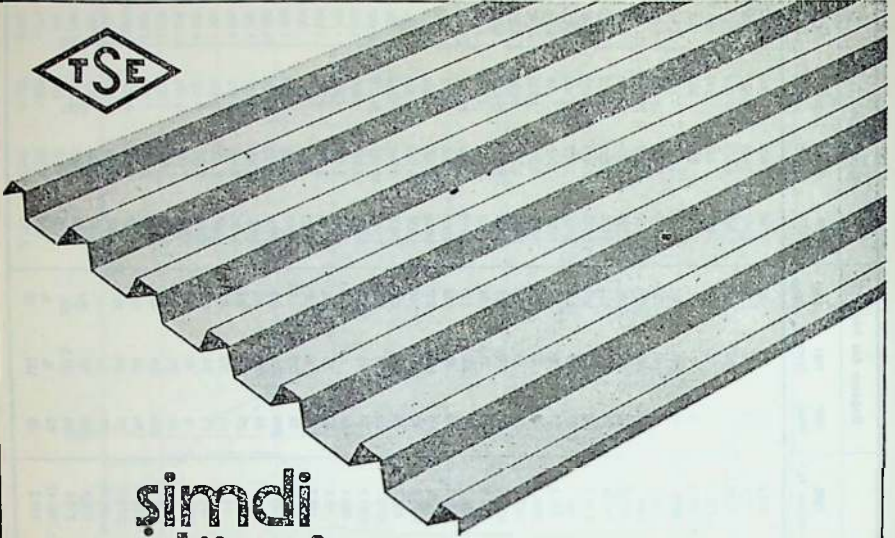

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat Endeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1980 (000 TL)	1981 (000 TL)	1982 (Milyon TL)	1980 (Net)	1981 (Net)	1982 (Net)	Ocak 1983	Kasım 1983	Aralık 1983	Ocak 1984
1	AKCİMENTO	630	630	128.619	356.520	318,2	50	50	50	5,000	5,000	5,000	5.250
2	ALTAŞ	60	60	29.708	50.303	70,1	35	35	35	1.300	1.400	1.400	1.400
3	ANADOLU CAM	380	350	353.408	1.303.419	772,5	94	100	90	5.500	6.500	12.000	13.000
4	AROMA	200	2.226	3.199	z.	z.(78,7)	d.	z.	z.	1.000	900	900	900
5	ASLAN CİMENTO	1.000	1.000	140.390	z.	z.(668,5)	d.	z.	z.	800	800	800	800
6	BAGFAŞ	2.000	1.000	599.611	1.751.181	1880	40	64	65	3.350	3.400	3.400	3.400
7	BAŞTAŞ	750	750	83.985	344.600	171,9	d.	110	50	2.900	6.250	6.250	6.250
8	BATİ ANADOLU CİMENTO	75	75	223.295	285.000	104,4	60	100	400	11.000	24.000	24.000	24.000
9	BURSA CİMENTO	282	282	207.359	391.900	427,7	50	60	85	4.700	7.400	7.400	7.400
10	CELİK HALAT	432	432	322.539	265.814	1103,4	50	50	133	5.850	13.000	16.000	14.000
11	CİMSA	180	180	366.452	1.368.015	2062,7	100	200	387,7	11.500	20.000	24.000	30.000
12	CUKUROVA ELEKTRİK	1.200	1.200	396.878	689.200	685	61	61	100	3.500	3.200	3.200	3.200
13	ECZACIBASI YATIRIM H.	800	800	257.167	231.500	215,6	50	50	30	1.200	1.250	1.250	1.200
14	EGE GÜBRE	800	800	246.638	832.715	1045,7	40	70	80	3.400	6.000	6.250	6.250
15	GİRRE FARKILARI	1.400	1.400	1.173.035	963.400	1323	58	65	69	2.500	3.200	3.200	3.200
16	GÜDÜ YER	81	81	148.075	555.300	1293,7	60	100	800	5.000	25.000	26.000	26.000
17	HEKTAŞ	600	400	281.688	304.055	687,8	40	51,33	84	2.400	4.400	4.500	4.600
18	İZOCAM	405	405	z.(8.916)	359.530	550,7	d.	100	170	5.750	22.500	25.000	24.000
19	KARTONSAN	3.080	3.080	307.366	623.749	925,5	40	60	120	3.250	6.000	6.750	7.500
20	KAV	120	120	81.408	137.872	483,7	200	150	500	9.500	24.000	24.000	28.000
21	KOC HOLDİNG	1.000	1.000	1.347.531	1.404.000	1404,4	40	50	150	1.700	5.500	6.500	7.000
22	KOC YATIRIM	730	730	164.422	205.421	438,7	20	35	50	1.400	1.500	1.600	1.600
23	KORDSA	375	375	512.737	760.999	2015	60	75	178	7.500	22.000	34.000	32.000
24	KORUMA TARIM	525	525	647.097	964.040	1351,2	70	75	110	5.250	7.500	4.500	4.500
25	LASSA	4.500	4.500	z.	z.	993,1	d.	z.	10,1	900	1.250	1.400	1.400
26	MAKİNA TAKİM	250	250	75.138	211.167	15,3	50	50	50	2.250	1.700	2.000	2.000
27	MENSUCAT SANİRAL	324	324	b.d.	b.d.	133,7	b.d.	z.	b.d.	1.000	900	900	900
28	NUŞ	1.500	1.500	521.067	413.000	109,9	65	50	68	1.500	1.750	1.800	1.800
29	NUŞ CİMENTO	71,5	71,5	742.459	82.500	82,5	260	230	444	14.000	22.000	22.000	24.000
30	OLMUK	300	300	226.308	189.532	56,1	50	50	10	2.600	2.800	3.250	3.250
31	OTOSAN	6.000	3.920	381.490	780.600	1118,4	75	104	84	3.100	7.000	8.000	8.000
32	PİLAŞTIFAY	300	300	166.669	114.498	71,8	50	50	22	2.500	2.400	2.800	2.900
33	POLYEN	64	54	69.221	105.294	134,9	75	50	125	2.000	6.300	6.500	6.600
34	POLYEN	450	450	130.255	345.550	1367,3	5	60	300	3.350	7.000	12.500	15.000
35	RABAK	6.000	2.100	261.951	431.285	519,7	55	75	60	3.600	2.600	3.000	3.000
36	SARKIYSAN	6.000	6.000	471.147	459.900	832,7	155	160	195	5.750	3.600	3.750	3.650
37	SİEMENS	700	700	b.d.	1.432.500	1432,9	85	95	200	8.000	15.000	18.500	14.000
38	SIFAS	500	500	281.000	305.070	1377,9	60	60	400	8.000	10.000	10.000	15.000
39	SUNTA	240	240	461.703	z.	z.(36,6)	15	z.	z.	1.100	900	800	900
40	T.ŞİŞ VE CAM FAB.	1.000	1.000	461.703	1.038.628	800,6	60	80	104	4.500	5.600	12.500	12.500
41	TRANSÜRİK HOLDİNG	800	600	169.630	275.632	275,6	35	37,5	b.d.	1.000	850	850	850
42	T. DEMİR DOKUM FAB.	1.000	1.000	311.475	z.	z.(158,4)	60	z.	z.	900	1.500	1.600	1.600
43	UNİROYAL	800	800	51.008	359.000	510,3	25	120	50	3.250	3.800	4.300	4.800

Açıklama : z. = Zarar; b. d. = Belli Değil; d. = Dağılımıyoz

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasas-trapez 3004

NASAS
ALÜMİNYUM SANAYİ ve TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ: | ANKARA BÜRO:
Büyükdere Cad. No: 48 Mecidiyeköy-İstanbul | Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara
Telefon: 66 33 00 | Telefon: 28 15 08 - 28 14 54
Telex: 26 140 Alme-TR | Telex: 43 245 Alan-TR

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Hükümet Programını Uygulamaya Başladı

13 ARALIK 1983'de göreve başlayan Özal Hükümeti, Anavatan Partisi'nin seçim programı ile hükümet programında yer alan hususları hızla uygulamaya başlamıştır.

Hükümet programının ilk hamlesi, enflasyon hızını azaltmaya ve iç kaynak imkânlarını arttırmaya yönelik tedbirler grubunu teşkil etmiş ve bu tedbirler grubu 19 Aralık 1983 günü Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Dergimizin 1984 Ocak sayısında okuyucularımıza açıkladığımız bu birinci tedbirler grubunu, 29 Aralık 1983'de ikinci grup takip etmiş ve aynı günlü Resmi Gazete'de ithalat, ihracat ve kambiyo rejimlerine dair yeni tedbirler paketi yayınlanmıştır.

Türk ekonomisinde yaklaşık 25 yıldan beri uygulanmakta olan dış ticaret rejimleri ile 50 yıllık 1567 sayılı Kanun'a dayalı 17 sayılı Karar ve buna ilişkin tebliğlerin hükümleri artık geride kalmış; liberal karma ekonomi düzeninin uygulanmasıyla, gayri meşru kazançları ve karaborsayı önlemek amaçlanmıştır.

Bilindiği gibi, ekonominin değişmeyen ana kurallarından olan arz-talep kanununu dışlayarak konulan birtakım yasaklar ve cezalar; meşru olmayan uygulamalara yol açmakta, yapay rantlar oluşturarak haksız kazançları teşvik etmektedir. Özal Hükümeti'nin uygulamaya başladığı dış ticaret ve kambiyo rejimleriyle bu tür yasakları kaldırarak serbest sisteme geçmesi, hiç şüphesiz, gayri meşru kazançları önleyecek, bu kazançların bir kısmını devlete mal edecek ve vergiye tabi duruma getirecektir.

Öte yandan hükümetin göreve başlar başlamaz yeni tedbir paketlerini süratle uygulamaya koyması, bazı tepki ve tereddütlere yol açmıştır. Tepkiler, açıkça ifade edilmemekle beraber, genellikle kolay ya da gayri meşru kazançlara engel olacak tedbirlerle ilgilidir.

Tereddütlerden biri, 30 yıldan beri alışılmış uygulamaları yürüten bürokrasinin, yeni uygulamalara kısa bir zamanda uyum sağlayıp sağlayamayacağı hakkındadır. Diğer bir tereddüt, döviz kullanımındaki serbestlikten doğmaktadır. 1958'de başlayan kota sisteminin döviz kullanımının serbest bırakılmasının sonucu doğduğunu hatırlayanlar; ithalatta, ihracatta ve turistik amaçlarla döviz kullanmanın serbest bırakılmasının bir süre sonra benzer bir sıkıntı yaratmasından endişe etmektedirler. Tereddütlerden biri de, ithalat ve ihracatta, firmalar ve sektörler arasındaki farklı tercihlerin, firmaların serbestçe gelişmesini engelleyeceği konusundadır.

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD)'nin 20 Ocak 1984 günü yapılan Genel Kurul toplantısında da vurgulanan bu endişelere rağmen, eko-

nomimizin çağdaş gelişmiş ekonomilere benzemeye yöneldiği de genel olarak kabul edilmektedir. Hükümetin üçüncü tedbir paketi hazırlıkları içinde bulunduğu bilinmekte ve vergilerde yeni düzenlemeler getirmesi beklenmektedir.

Dergimizin 1984 Ocak sayısında değindiğimiz tedbirler paketinden sonra resmen açıklanan yeni düzenlemeler, aşağıda kısaca verilmektedir.

Yeni İthalat Rejimi

29 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan «1984 Yılı İthalat Rejimi Kararı» ve bu karara ilişkin «İthalat Yönetmeliği», 1958'den beri uygulanmakta olan kota ve tahsisli ithal malları sistemini tamamen terketmiş ve yeni bir ithalat sistemi getirmiş bulunmaktadır. Yeni ithalat rejiminde ithal malları 4 gruba ayrılmaktadır :

- İthalî yasak mallar.
- Müsaadeye tabi mallar.
- İthalî serbest mallar.
- Fon ödemek suretiyle ithali serbest mallar.

Bu yeni sistem ile, 30 yıllık ithal kısıtlamaları, belirli imkânlar içerisinde serbest bırakılmıştır. İthal edilecek malların ithalinde alınacak fonlar, «Konut Fonu»na ve ihracatın geliştirilmesine tahsis edilecektir.

İthalat rejiminde getirilen diğer önemli bir değişiklik, «dış ticareti devletleştirilmiş bulunan ülkelere yapılacak ithalat» ile ilgilidir. Bu ülkelere ithalat yapmak imkânı; (i) Kendi ihtiyacı için ithalat yapması gereken kamu kuruluşlarına, (ii) Son takvim yılında 50 milyon ABD Doları'ndan fazla ihracat yapmış olan «ihracatçı sermaye şirketleri»ne tanınmaktadır.

Yeni ithalat rejimi, bu rejimin ilânına kadar ithali yasak olan maddelerin gayri meşru yollardan ülkeye girmesini önleyerek bu tür yabancı malların ülkeye yasal olarak sokulmasına imkân vermektedir.

19 Ocak 1984 tarihli mükerrer Resmî Gazete ile yayınlanan 1984 Yılı İthalat Rejimi Kararı'na ek 84/7622 sayılı Karar ile, gümrük ve istihlal vergi nispetleri değiştirilen maddelerin yeni vergi nispetleri ve fon ödemek suretiyle ithal edilecek malların fon'a ödenecek dolar (karşılığı TL) miktarlarını içeren malların listeleri açıklanmaktadır.

Yeni İhracat Rejimi

29 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan «1984 Yılı İhracat Rejimi Kararı» ve bu karara ilişkin «İhracat Yönetmeliği», ihracatçıların beyanlarının aksi sabit olununcaya kadar doğru kabul edileceği esasını getirerek, gereksiz kontrolleri ortadan kaldırmaktadır.

Ayrıca serbest bölge gümrüksüz antrepolardan yapılan ihracatın, geçici ihracatın, transit ticaretin, reeksport ticaretin ve alivire satışın tabi olacağı ve ihracatla ilgili muamelelerde, meslek kuruluşlarının, gümrük idarelerinin, bankaların yapacakları işlemlere ait açıklamalar getirilmektedir.

Bundan başka, konsinyasyon veya müşterek hesap yolu ile ihracat, kredili ihracat, geçici ihracat, ihraç amacıyla geçici ithalat, ödeme şekline göre (peşin dövizli ödenmiş malların ihracatı) bedelsiz ihracat, uluslararası fuar ve sergilere katılma işlemleriyle, ihracat belgesi ve ruhsatnamesi ile ilgili işlemler, ihracat yönetmeliğinde açıklanmaktadır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kararı

Uzun yıllardan beri 1567 sayılı Kanun'a dayalı 17 sayılı Karar ve bu karara ilişkin tebliğlerle yürütülen kambiyo rejimi, 29 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 17 sayılı Karar ve buna ilişkin tebliğleri değiştiren 28 sayılı Karar ile yeni bir veçhe almıştır.

29 Aralık 1983 tarihli Resmi Gazete'de yer alan, 28 sayılı Karar'a ilişkin Tebliğ (Sayı 84/1) ile 12 Bölüm'de şu hususlar belirlenmiştir:

- Bölüm I — Genel Hükümler,
- Bölüm II — Döviz Kurlarına ve Döviz İlişkin Hükümler,
- Bölüm III — Türk Parasına İlişkin Hükümler,
- Bölüm IV — Kıymetli Madenlere, Kıymetli Taşlara ve Kıymetli Eşyalara İlişkin Hükümler,
- Bölüm V — İhracata İlişkin Hükümler,
- Bölüm VI — İthalata İlişkin Hükümler,
- Bölüm VII — Bedelsiz İthalata İlişkin Hükümler,
- Bölüm VIII — Görünmeyen İşlemlere İlişkin Hükümler,
- Bölüm IX — Sermaye Akımına İlişkin Hükümler,
- Bölüm X — Çeşitli Hükümler,
- Bölüm XI — Usul ve Müsterek Hükümler,
- Bölüm XII — Yürürlük Hükümleri.

İhracat Teşvik Kararı ve Tebliği

12 Ocak 1984 tarihli Resmi Gazete'de açıklanan İhracat Teşvik Kararı (No. 84/7557), İhracatı Teşvik Belgesi, Teşvik Araçları ve İhracatçı Sermaye Şirketi hakkında açıklamaları getirirken; İhracatı Teşvik Tebliği (84/I), bahis konusu kararda yer alan hususların ayrıntılarını vermektedir. Şöyle ki, bu Tebliğ'de; teşvikler; mahiyeti, faydalanma esas ve şartları; vergi, resim, harc istisnası; ihracat kredileri; gümrük muafiyetli döviz tahsisi; ihracat karşılığı dövizlerden mahsup veya ödeme; geçici kabul rejimi; İstihsal Vergisi muafiyeti; garantisiz ticari borçların fason imalatla ödenmesi; ihracat sayılan satış ve teslimler ile ihracatçı sermaye şirketleri hakkında geniş açıklamalar yer almaktadır.

84/1 sayılı Tebliğ'in bazı bölümleriyle ilgili T.C. Merkez Bankası'nın Genelgesi, 21 Ocak 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bu genelge (Sayı: 1); döviz kurlarına ve döviz, ihracata ve ithalata, görünmeyen işlemlere ve sermaye akımına ilişkin hükümleri açıklamaktadır.

28 sayılı Türk Parasını Koruma Kararı'nın, T.C. Merkez Bankası'na verdiği yetkileri içeren bu genelge ile, kambiyo hakkında yeni uygulamalara açıklık getirilmektedir.

Esasta döviz getirenlere büyük rahatlık ve kolaylık sağlayan bu Karar, Tebliğ ve Genelge dizisinin; kambiyo ile ilgili olup yıllardan beri yürürlükte bulunan yasakları ve pazar ekonomisine aykırı düşen hususları; mükellef lehine düzenlediği görülmektedir.

AET'ye Bazı Tarım Ürünleri İhracatı ile İlgili Sirküler

18 Ocak 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 84/2 sayılı Dış Ticaret İşlerine Dair Sirküler, 1984 yılına ilişkin «Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi»

çerçevesinde, Türkiye çıkışı bazı tarım ürünlerinin AET'ye ithalatında uygulanacak indirimli gümrük vergisi oranlarını göstermektedir.

Bu indirimli gümrük vergileri; Federal Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İtalya ve Lüksemburg için geçerli olup; Yunanistan bu uygulamanın dışında kalmaktadır.

11 Ocak 1984'te yayınlanan Dış Ticaret İşlerine Dair Sirküler (No. 84/1) ise, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ihraç edilecek domates salıçalarının 8.000 tonunun, diğer domates konservelerinin ise 8.500 tonunun, dört kademeli indirim tazvimi çerçevesinde ihraç edilebileceğini belirtmekte ve bu kontenjan miktarlarının ihracatıyla ilgili işlemleri açıklamaktadır.

TPKK Hakkında 28 Sayılı Karar'a Göre Çalışabilecek Bankalar

18 Ocak 1984 tarihli Resmi Gazete'de, yeni kambiyo rejimine göre, ithalat, ihracat ve diğer kambiyo işlemlerine aracılık etmeye yetkili kılınan ve 28 sayılı Karar'a ilişkin 84/1 sayılı Tebliğ gereğince kredi temin edebilecek 40 bankanın ismi açıklanmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu'nda Değişiklikler

30 ve 31 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazetelerde yayınlanan Bakanlar Kurulu'nun iki kararı ile, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 13, 53, 46, 47 ve 48'inci maddelerinde yer alan hadler 1.1.1984'ten itibaren yükseltilmiş bulunmaktadır.

13. maddedeki küçük çiftçi muafiyetinde 500.000 liralık had, 1.500.000 liraya; 53. maddedeki çiftçilerin götürü gider limiti 4 milyon liradan, 1983 ve müteakip yıllar hasılat tutarları ile mukayesede esas alınmak üzere 12 milyon liraya yükseltilmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 46. maddesinde yer alan götürü usulde ticari safi kazançlar % 50 oranında artırılmış; 47. maddesinde götürü usulde ticari kazancın tabi olduğu genel şartlarda yazılı hadler iki katına, 48. maddesinde özel şartlarda yazılı hadler ise üç katına çıkarılmıştır.

Ayrıca 14 Ocak 1984 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 2970 sayılı Kanun ile Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi'nde yapılan değişikliklerle, kalkınmada öncelikli bölgelere yapılan yatırımların ve bu bölgelerde fiilen çalışanların ücretlerinin özel indirim oranlarını tespit ile Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır.

Ayrıca kalkınma plan ve yıllık programlarda önem taşıdığı belirtilen sektörlerle, kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılacak yatırımlar ve dar mükellefiyete tabi kurumların bazı kazanç ve iratlarından yapılacak tevkifattan indirimler için Bakanlar Kurulu'na yetki verilmiştir.

Aynı kanun, Kurumlar Vergisi Kanunu'na geçici 10'uncu maddeyi ekleyerek, tam mükellefiyete tabi kurumların iştirak listelerinin veya gayri menkullerinin 1984 yılında satışından doğan kazançlarının tamamen, 1984 yılında satışından doğan kazançlarının % 80'inin kurum sermayesine eklenmesiyle, Kurumlar Vergisi'nden muaf olacağı hükmünü de getirmektedir.

Devlet İhaleleri Genelgesi Yayınlandı

30 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan (1 sıra No.lu) Genelge, 1.1.1984 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Devlet İhale Kanunu'nun uygulanmasına açıklık getirmektedir.

Para ve Kredi Kurulu Kuruldu

1982 yılında teşkil edilen Para ve Kredi Kurulu, 30 Aralık 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı gereğince lağvedilmiş, Para ve Kredi Kurulu'nun yeniden kuruluşu, amacı ve teşekkülü aynı kararla kabul edilmiştir. Sekreterlik görevi DPT Müsteşarlığı'na verilen Para ve Kredi Kurulu'nun amacı ve teşekkül tarzı şöyledir:

Amaç : Para ve kredi politikasının uygulanmasında koordinasyonu sağlamak, kredilerin plân ve program ilkelerine uygun olarak dağılımını ve finansman güçlüklerinin giderilmesini temin etmek, destekleme fiyatları konusunda tavsiyelerde bulunmak, ödemeler dengesindeki gelişmeleri takip ederek gerekli tedbirleri almak, ihracatta fiyat istikrar fonu ile ithalatta alınacak teminat ve fonları tespit etmek.

Teşekkül Tarzı : Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Başkanlığında; Maliye ve Gümrük Bakanı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı, T.C. Merkez Bankası Başkanı, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Müsteşarı, Tarım-Orman ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı.

Türkiye Bağcılar Bankası A.Ş.'nin Faaliyeti Durduruldu

Bakanlar Kurulu, 26.1.1984'ten itibaren Bağbank'ın faaliyetini durdurmuştur. 1917 yılından beri faaliyette bulunan Bağbank, 1983 yılında sermayesini 3 milyar TL'ye yükseltme kararı almış, ancak bu kararını gerçekleştirilerek mali sıkıntıya düşmüştür. O kadar ki, geçtiğimiz günlerde bir müşterisi tarafından Bağbank'ın bir şubesine haciz konmuştur. Bağbank'ın tasfiye işleri Türkiye Vakıflar Bankası T.A.Ş. tarafından yürütülecektir.

Zamlar Devam Ediyor

Temel maddelere yapılan zamlarla enflasyonu önleme çabaları arasında çelişki olacağı muhakkaktır. Gelir ve Kurumlar Vergisi'nde mükellef lehine yapılan indirimlere rağmen; suni gübreye 5 Ocak 1984'ten itibaren, demir-çelik, SEKA ve Sümerbank mamüllerine 16 Ocak 1984'ten itibaren, petrol ürünlerine ise 19 Ocak 1984'den itibaren yapılan zamların; vatandaşın gündelik yaşamını etkilemeyeceğini iddia etmek imkânsızdır. Geçtiğimiz bir ay içinde kamu kuruluşları tarafından yapılan başlıca zamlar aşağıda gösterilmiştir.

• SEKA Mamulleri :

SEKA mamüllerine % 5 - % 10 arasında değişen oranlarda zam yapılmıştır. Bazı önemli kağıt mamullerinin yeni ve eski fiyatları şöyledir :

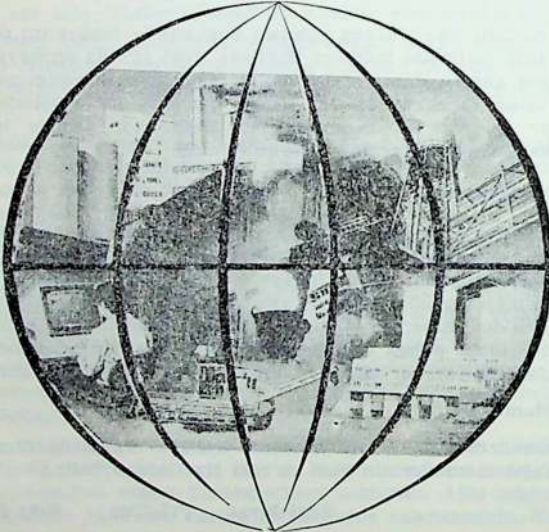
	Yeni Fiyat	(TL/Ton)	Eski Fiyat
Gazete Kağıdı (Bobin)	131.200.—		119.400.—
Ebat Gazete Kağıdı	137.200.—		124.830.—
Okul Kitap Kağıdı	106.700.—		97.500.—
Birinci Hamur Kağıt	235.400.—		214.000.—
Renkli Pelür	264.000.—		246.000.—
Beyaz Pelür	284.000.—		259.000.—

• Petrol Mamulleri :

27 Aralık 1983'de % 2.9 oranında zam gören petrol ürünlerinin fiyatları aradan bir ay bile geçmeden yeniden artırılmıştır. 19 Ocak 1984'den itibaren petrol mamullerinin İstanbul'daki perakende satış fiyatları (TL olarak) şöyledir:

Mamul	Yeni Fiyat	Eski Fiyat
Süper Benzin (Litre)	142.10	138.10
Normal Benzin (Litre)	131.70	127.90
Gazyağı (Litre)	87.60	85.10
Motorin (Litre)	87.40	85.10
Kalorifer Yakıtı (Litre)	66.62	64.72
Piknik Tüpü (Adet)	216.—	211.—
12 kg. Tüp (Adet)	1.258.—	1.228.—
45 kg. Tüp (Adet)	4.684.50	4.582.—

**Ciddi ve istikrarlı yönlendirme,
tasarrufun güvencesidir.**

Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği

özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluyuz, gururluyuz.

**Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.**

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

BÜYÜK BİR YAZAR BÜYÜK BİR YAPIT

DRUCKER, Peter F.; «Sevk ve idarecilik Uğraşı - Cilt 1»; Çeviren: Tunc Erkanlı; Sevk ve İdare Müşavirlik - Eğitim - Araştırma A.Ş. Yayınları No. 1, İstanbul 1984, VIII + 142 sayfa, 500.— TL.

Yazarın adı Prof. Dr. Peter Ferdinand Drucker, kitabın adı «Sevk ve idarecilik Uğraşı» (Practice of Management) olunca; insan öncelikle yazardan mı, yoksa yapıttan mı söz etmesi gerektiğini doğrusu kestiremiyor. Her ikisini de büyük sıfatı ile nitelendirince, en iyisi söze «Önce yazar, sonra yapıt.» diyerek başlamak...

ABD'li bir bilim adamı ve uygulamacı olan Drucker, kırk yılı aşkın bir süredir durmadan, dinlenmeden sevk ve idareciliğe ışık tutmaktadır. Yüzlerce yazının, toplam altı milyondan fazla satan ve çeşitli dillere çevrilen yirmiyi aşkın kitabın yazarıdır. Özellikle genel sevk ve idare konusunda söylenmedik söz bırakmamıştır. Bu yolda harcadığı çabalar karşılıksız kalmamış, başlangıçta aşırılıkla nitelenen fikirlerinin çoğunun zaman içinde kabul edildiğini ve uygulamaya konduğunu görmüştür. Adı

her yerde büyük saygı ile anılmakta, hatta sevk ve idarecilikle eşanlımlı olarak kullanılmaktadır.

1909'da Viyana'da doğan Drucker, öğrenimini Avusturya'da ve İngiltere'de tamamlamıştır. Daha sonra ABD'ye gitmiş, yirmi yıl kadar New York Üniversitesi'nde sevk ve idare profesörü olarak bulunmuştur. 1971'den bu yana California'daki Claremont Graduate School'de sosyal bilimler profesörlüğü görevini sürdürmektedir. Öğretim üyeliği ve yazarlığı yanında çok sayıda kamu ve özel kuruluşun danışmanlığını da yapmıştır. Teori ile pratiği büyük bir ustalıkla bağdaştırmasında ve görüşlerinin tüm dünyada geniş yankılar uyanırdırmasında; birçok ülkede incelemelerde bulunmasının, değişik kültürlerle aşına olmasının, çeşitli dillerdeki yayınları izlemesinin ve sürekli uygulamanın içinde bulunmasının büyük katkısı olduğu açıktır.

Yönetim alanında dünyaca ünlü ve etkili bir yayın olan «Harvard Business Review» dergisinin Ocak - Şubat 1980 sayısında «Peter Drucker Neden Okunmalıdır?» başlıklı bir yazı çıkmıştır. Yazıda, Drucker'in sevk ve idareciliğin anlaşılmasına yaptığı gerçek katkının, fikirlerini geliştirirken gösterdiği doğru ve akılcı çaba olduğu belirtilerek şöyle devam edilmiştir:

«İnsan onun düşüncesini izlerken derinleşir ve düşüncelerinin içeriğini incelemekten daha çok şey öğrenir.» Drucker'ın sevk ve idarecilik konusunda yazdığı kitaplar arasında başyapıtı olan «Sevk ve İdarecilik Uğraşı», 1954'de yayımlanmıştır. Tazeliğinden bugün de hiç bir şey kaybetmeyen bu yapıt hakkında, yukarıda sözü edilen yazıda şöyle denilmektedir: «Drucker'ın sevk ve idarecilik mesleği hakkında kaleme aldığı en iyi kitaptır. Pratığe dönük olmakla beraber, öğretici ile öğretici güzelce dengeleyen bu yapıtın,

gerçek bir entellektüel derinliği de vardır.» Drucker'e göre; «Sevk ve idarecilik, hızla gelişmiş ülkelerin ana kaynağı ve gelişmekte olan ülkelerin temel ihtiyacı haline gelmektedir.»

Yayımcı, cep kitabı büyüklüğünde ve kolayca okunabilir kısalıkta olması amacıyla, kitabı üç cilt halinde çıkarmayı uygun görmüştür. Yayımlanan birinci ciltte, «Sevk ve İdarecinin Rolü» konulu «Giriş» ile «Bir Kuruluşun Sevk ve İdaresi» konulu «Ayrımlar», dokuz bölüm halinde yer almaktadır.

Bu simge, sadece vadeli, vadesiz, ticari her tür mevzuata güvenenin değil, her koşulda tasarruflu ve tasarruflı sahibine saygının da simgesidir.

8,5 milyon hesaba sağlanan 10 huzurunun simgesi...

TÜRKİYE \$ BANKASI
Paranızın, istikbalinizin emniyeti

«Giriş» üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde «sevk ve idarenin önemi» vurgulanarak, hür dünyanın sevk ve idareciden bekledikleri belirtilmektedir. İkinci bölümde «Sevk ve İdarecinin Görevleri» incelenmekte; ilk işlevin ekonomik çalışma, yönetimin birinci görevinin ise bir işi sevk ve idare etmek olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca; idarecilerin, çalışanların ve işin yönetimi üzerinde durularak, sevk ve idarenin bütünleşik niteliği işlenmektedir. Üçüncü bölümde «Sevk ve İdareciliğin Büyük Sınavı» ele alınarak otomasyonun ne olduğu açıklanmakta, otomasyon-işçi ilişkilerine değinildikten sonra, bu konuda yönetimden beklenenler verilmektedir.

«Ayrım I» altı bölümden oluşmaktadır. Dördüncü bölümde bir kuruluşun nasıl sevk ve idare edileceği, ilginç bir ABD şirketinin hikâyesi örnek alınarak anlatılmaktadır. Beşinci bölümde «Bir iş nedir?» sorusu cevaplandırılmakta; «bir işin amacı», «iki girişimci işlev» olarak pazarlama ve müşteri bulma, «ekonomik büyümenin organı olarak kuruluş», «değer yaratan kaynakların verimli kullanılması» ve «kârın işlevi» incelenmektedir. Altıncı bölümde; «İşimiz nedir, ne olmalıdır?» sorusunu cevaplamanın başarılı kuruluşlar bakımından özellikle önem taşıdığı, müşterinin kim ve müşteri için değer ne olduğu, işimizin ne olacağı ve ne olması gerektiği belirtilmektedir. Yedinci bölümde «işin hedefleri» ele alınmakta; hedeflerin nasıl saptanacağı, pazar payı, yenilik, verimlilik ve katma değer, fiziksel ve mali kaynaklar açıklandıktan sonra; ne kadar kârlılık gerektiğine değinilerek diğer sonuç alanları ile hedeflerin süresi ve dengelenmesi üzerinde durulmak-

tadır. Sekizinci bölümde «yarının sonuçları için bugünün kararları»nın önemi vurgulanarak, ekonomik dalgalanmalardan sıyrılmak gerektiği ve bu konuda tek gerçek güvencenin yarının sevk ve idarecileri olduğu ileri sürülmektedir. Kitabın birinci cildi «Üretim İlkeleri» başlıklı dokuzuncu bölümle son bulmaktadır. Bu bölümde üç üretim sistemi olarak «tek ürün», yeni ve eski usul «seri üretim» ve «süreç üretimi» incelenmekte; sevk ve idarecinin üretimcilerden, üretim sistemlerinin ise sevk ve idareden neler isteyeceği açıklandıktan sonra; «Otomasyon devrim mi, yoksa evrim mi?» sorusu cevaplandırılmaktadır.

Kitap her kademedeki yöneticiler, işadamları ve ilgili alanlarda öğrenim görmekte olan öğrenciler ile -uygulamaya dönük ve yol gösterici olması bakımından- sevk ve idareciliği meslek edinmek isteyenlerin her zaman için başvuracakları yararlı bir kaynaktır. Yazar'ın «Önsöz»de ifade ettiği gibi; «Bu kitap, sevk ve idarecilikle doğrudan ilişkisi olmayan vatandaş için de yazılmıştır. Belki herkesten daha fazla o, sevk ve idarenin ne olduğu, ne yaptığı ve ondan hakça ne beklenebileceğini bilmek ihtiyacındadır. Çünkü sevk ve idarenin işlevi, işi, standartları ve sorumlulukları konusundaki bilgisizlik; bir sanayi toplumunun en ciddi zayıf noktalarından biridir; ve bu da çok yaygındır.»

Sevk ve idarecilik alanındaki bu başarıyı Türk kitaplığına kazandırdığı için yayımcıyı, kitabı aslına tamamen sadık kalarak an bir dille Türkçe'ye çevirdiği için çevirmeni kutlarız. Kitabı okumalarını tüm okurlarımıza salık veririz.

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

1957' den beri

“**ENKA**”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pima tr.

Mevduat Hesap Sayısı
2.828.290

Yapı Kredi Büyük Bankadır.

Ülkemizde tam 50 banka var... Hizmet için yarışıyorlar... Genç bankalar, yabancı bankalar, eski, köklü bankalar var... Bir bankada hesap açılması, açılan hesapların fazla olması, o bankaya duyulan sevgi ve güveni ifade ediyor.

Başarı kanıtlanmış büyük bir bankada hesap açılması ise daha kolay oluyor.

Hele bu banka 1944 yılından beri her dönemde, çağdaş bankacılığın öncülüğünü yapmışa...

Halkımızın ev, para ve meslek sahibi olmasına yardım etmiş, sanat, kültür ve sporumuzun yanında olmuşa... İştirakleriyle ülke ekonomisine büyük destek vermiş, yaşantımıza girmişse... Hele bu banka üstün ekonomik bir güç ise... Hele bu banka Yapı Kredi ise...

Halkın sevgi ve güvenini kazanmış büyük bankalar, büyük hizmetler vermekle yükümlüdür. Yapı Kredi kurulduğu günden bugüne, her dönemde, büyük ve öncü hizmetler vermiştir.

Günümüzün en büyük hizmeti Tele-İşlem'dir. Tele-İşlem elektronik bankacılığın Türkiye'deki adidir. Ve Türkiye'de yalnız Yapı Kredi'de Tele-İşlem uygulanır.

Bugün Yapı Kredi'de tam 2.828.290 adet mevduat hesabı var...

50 banka arasında sadece 2 banka daha bu rakama erişebilmiş... Yapı Kredi'de hesap sayısının çoğalması son derece doğaldır.

Yapı Kredi'li olmak büyük kazançtır.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"